

Osvícenský absolutismus

1740 – 1780 – Marie Terezie provdaná za Štěpána Františka Lotrinského (jejich potomci jsou dynastie habsbursko-lotrinská).

Nástupu Marie Terezie využil pruský Fridrich II. Veliký (1740 – 1786), který neuznával Pragmatickou sankci.

Václav Antonín Kounic – architekt, kancléř Marie Terezie

1756 – 1763 – Sedmiletá válka

1761 – Ruská armáda vstoupila na území Pruska, avšak v tu dobu nastoupil na ruský trůn Petr III., ten uzavřel mír s Pruskem.

1762 – zemřela carevna Alžběta, na trůn se dostal Petr III. – stihl provést katastrofální kroky – uzavření míru s Pruskem.

1763 – Rakousku nezbylo nic jiného než podepsat mír u Hubertsburku a ztrácí tím Slezsko. Ve stejném roce uzavírá Anglie mír s Francií v Paříži a získávají tím Kanadu a většinu kolonií v Indii.

Reformy za Marie Terezie měly cíl:

- Upevnění monarchie a centralizace vlády – uvědomila si, že nesmí ztratit České země, jsou zdrojem bohatství. Co největší propojení Českých zemí a Rakouska.
- Politické, ekonomické, kulturní, sociální reformy
 - Zřízení nové orgány:
 - Direktorium pro věci veřejné a komorní.- nejvyšší orgán správy finanční a politické.
 - Nejvyšší soudní stolice
 - Mapování poměrů na venkově – 1748 – Tereziánský katastr – soupis poddanské i vrchnostenské půdy!
 - Sjednocení měny v Českých zemích a v Rakousku (*Jeden zlatý ve stříbře*)
 - Sjednocení měr a vah.
 - Soupis obyvatel - každoroční soupisy obyvatel, kvůli tomu se začali používat čísla domů a vznikla příjmení.
 - Podpora manufaktur
 - Nechala vybudovat novou síť silnic a spojení – aleje lip nebo kaštanů (Brno-Olomouc)
 - Školská reforma z roku 1774 – vytvářela systém škol.
 - Jako nejnižší stupeň škol – školy triviální – na každé větší vesnici při farnosti. Povinná školní docházka.
 - Školy hlavní
 - Školy normální – přípravy pro učitele.
 - Nechtěla zrušit nevolnictví, zajímá se o poddané – snažila se zjistit, příčiny povstání atd.
 - Zákaz mučení při výslechu.
 - Roku 1775 – poddaní chystají povstání, nelíbí se jim nevolnictví. Na začátku roku se šíří fáma o vydání „zlatého ediktu“, který nevolnictví ruší. Dochází k chaosu a neorganizovanému povstání, masakry (U Chlumce atd.).
Marie Terezie vydává roku 1775 robotní patent – upravuje způsob roboty (kolik se bude pracovat atd.)
 - 1777 – F. A. Raab – raabizace – poddaní dostali za robotu zapláceno, časová ztráta byla vyrovnána mzdou.

1764 – Po smrti Štěpána Lotrinského se stal spoluvládcem syn Marie Terezie Josef II. – byl radikální, nezdály se mu reformy dostatečně tvrdé.

Roku 1773 – nechal zrušit řád Jezuitů, přičemž zrušil i ostatní dle něj nepotřebné řády. Do prázdných klášterů umisťoval vojenské posádky.

1780 – 1790 – vláda Josefa II.

1781 – Josef II. vydává patent o zrušení nevolnictví – robota tím neskončila, ale člověk může jít svévolně studovat, oženit se nebo vdát.

V říjnu 1781 – toleranční patent – svoboda vyznání pro některé další náboženství (luterské, kalvinismus, pravoslavní)

Velká Británie v polovině 18. století

1707 – oficiálně přijat název Velká Británie, poté co bylo donucenou Skotsko podepsat personální unii.

Vigové – liberální buržoazie.

Toriové – konzervativní

Velká Británie se začala zajímat o vývoj v Evropě, iniciovala sedmiletou válku, protože chtěli získat nové kolonie, což se jim taky podařilo, získali Kanadu, téměř celou Indii, území Louisiany.

Velká Británie se stala námořní velmocí, která neměla konkurenta.

Své pozice v severní Americe upevnili roku 1717 v New Orleans. Velká Británie se válkou vyčerpala, což zvedlo britské požadavky na kolonisty, což v konečném důsledku vedlo k povstání a v boji o nezávislost.

Americká revoluce = vznik USA

Osídelní severní Ameriky proběhlo později než jižní Ameriky – Španělé zde nenašli zlato.

Založení 13 osad na pobřeží Atlantického oceánu, Apalačské pohoří.

Angličané nechtěli, aby se kolonie navzájem stýkali, královský guvernér byl dosazen Angličany, samospráva – volena lidmi.

Kolonisté byli odkázáni sami na sebe, často sem jezdili chudí lidé, či dobrodruhové.

1636 – založena Harvardská univerzita – je pojmenovaná podle anglického duchovního, byla založena s 10 fakultami.

1752 – sčítání obyvatel – ve 13. osadách žilo 2,5 milionu osob

Na jihu byla půda vhodná pro zemědělství a tak bohatí lidé skupovali půdu a zakládali plantáže – pěstování bavlny, tabáku, otrocká práce černochů dovážených z Afriky.

Na severu se usazovali obchodníci, řemeslníci, zemědělci měli menší, především rodinné farmy.

Anglická vláda nechtěla rozdělovat novou půdu, nechtěla pouštět kolonisty na novou půdu kvůli indiánům – nechtěli řešit problémy, protože byli vyčerpaní válkou jinde.

Postupem času nastává změna myšlení, osadníci si chtěli vládnout sami. Angličané zavádějí daně, poplatky, clo (například na Čaj).

16. prosince 1773 – do Bostonu přijíždí loď s čajem, osadníci převlečení za indiány vyházeli čaj do moře → Bostonské pití čaje. Tím nastává válka o nezávislost

V dubnu 1774 uzavřeli Britové Boston, jediný přístav, kterým se do Ameriky dováželi potraviny.

Květen 1774 – Quebecký pakt – Kanada a vnitrozemí nebudou připojena k Americkým osadám. Kolonisté musí zajistit ubytování anglické armády.

V září 1774 svolali osadníci do Philadelphie **první kontinentální kongres** – původně se chtěli s Anglickou vládou dohodnout, avšak někteří skeptici začali uvažovat o vytvoření armády.

1775 – vznik dobrovolné americké armády – voleným vůdcem armády se stal George Washington. Celkově čítala asi 8000 mužů.

K otevřenému incidentu došlo u města Lexington, když chtěla anglická armáda kolonisty odzbrojit.

1775 – **druhý kontinentální kongres** opět ve Philadelphii – názor boje o nezávislost převážil, nakonec byl pověřen Thomas Jefferson k vypracování deklaraci nezávislosti.

4. července 1776 – zveřejnění deklarace nezávislosti – počátek USA, Angličané to neuznali

1776 – Angličané obsadili New York, Philadelphii. Kolonisté prohrávali a tak vyslali diplomata Benjamina Franklina do Evropy – Francie poskytla pěší i námořní armády, finanční podporu. (získal podporu od Josefa II, Ruska)

1777 – Vítězství kolonistů u Saratogy za pomoci markýza La Fayette

1781 – Britové definitivně poraženi v bitvě u York Townu, kde kapitulovali.

1782 – 1783 - Mírová jednání v Paříži, Anglie byla nucena uznat nezávislost USA.

Američané byli zadluženi, to vedlo k zátěži drobných farmářů, ukázalo se, že ústava z roku 1777 není nejlepší → diskuze o nové ústavě:

- Thomas Jefferson – jednotlivé státy mají mít velké pravomoce, ústřední vláda má mít slabou moc. Splácení dluhů naturáliemi.
- Alexander Hamilton – USA by se měli stát federativním státem i ústřední vláda by měla mít velkou moc. Splácení dluhů i penězi.

Roku 1787 se prosadila Hamiltonova ústava, ratifikována, stojí na třech pilířích:

- Výkonné moci – prezident (4 roky), vláda
- Kongres
 - Sněmovna reprezentantů – státy USA zastoupeny podle lidnatosti
 - Senát – všechny státy po 2 senátorech
- Nejvyšší soud – soudce navrhuje kongres, výkon služby je doživotní.

Z této ústavy čerpalo později více jiných států.

USA je stále ekonomicky závislé na Velké Británii, až na začátku 19. století se stávají světovou ekonomickou velmocí.

Velká francouzská buržoazní revoluce

Ludvík XIV. zanechal Francii jako nejsilnější zemi na Světě s naprosto zničeným hospodářstvím, bohužel problémy nedokázal vyřešit Ludvík XV ani Ludvík XVI.

Francie měla 18 milionů obyvatel, byla rozdělená na tři stavy:

- Duchovenstvo - neplatili daně - 1,5 %
- Šlechta - neplatili daně - 1,5 %
- Měšťané + venkov - 97% obyvatelstva

Lidé platící daně, se chtěli podílet na vládě, určovat kam půjdou peníze.

Ludvík XVI. - 1774 - 1793

Pomohl USA proti Angličanům, avšak půjčené peníze se mu nevrátili ihned, protože USA mělo vlastní problémy.

Nákladný život krále a šlechty, Marie Antonietta (sestra Marie Terezie).

V 80. letech 18. století vypukl hladomor kvůli obdobím sucha. Ludvík XVI. povolal Neckera do role ministra financí - návrh na zdanění šlechty → poprvé neprošel, podruhé bylo podmíněno svoláním generálních stavů.

5. května 1789 - generální stavy se sešli poprvé roku 1614 → nastávají spory o tom, jak se bude hlasovat → 17. června 1789 - Měšťané a venkované se prohlásili Národním shromážděním.

9. července 1789 - vzniklo ústavodárné národní shromáždění - připojila se většina šlechticů a část duchovenstva.

Ludvík XVI. byl překvapen, vzniká napětí, Ludvík XVI. začal stahovat armádu k Paříži → začali se šířit fámy o úmyslu zničit Paříž, na Bastilu (vězení pro dlužníky) byly umístěny děla atd.

14. července 1789 - dobytá a zničena Bastila, tím začíná VFBR, končí 9. listopadu 1799.

První období

14. července 1789 - 10. srpna 1792

Vznikají národní gardy - ozbrojené oddíly civilistů, které měli za úkol udržovat pořádek. Iniciátorem národních gard byl La Fayette

Král ustoupil, snažil se s revolucionáři smířit.

Vzniká trikolora - modrá a červená (Paříž), bílá (král)

ÚNS - převaha stoupenců konstituční monarchie, chtělo zabránit chaosu → už 4. srpna 1789 byly zrušeny privilegia aristokratů → museli platit daně.

26. srpna 1789 - deklarace práv člověka a občana - východisko pro vypracování ústavy. (→ Občanská a lidská práva): právo na majetek, presumpce neviny, nemožnost zavřít člověka bez sdělení obvinění, svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda jiného.

O nové ústavě se diskutovalo veřejně → vznikaly diskuzní kluby:

- Cordeliéři - Jean Danton, J. P. Marat - chtěli republiku a demokratické zřízení.
- Jakobíni - Maxmilián Robespierre, Sain-Just - chtěli republiku a demokracii, zastupovali inteligenci, drobné obchodníky a drobné řemeslníky.

Červen 1791 - Le Chapelierův zákon - měl chránit svobodné podnikání, výrobci se nesměli spolčovat do monopolů, zároveň zakazoval sdružování dělníků.

Ludvík XVI. chtěl uprchnout do bezpečí, avšak byl chycen a obviněn z pokusu kontaktovat imigranty (uprchlou šlechtu).

3. září 1791 - nová ústava → Francie se stává konstituční monarchií, je vytvořena na základě americké ústavy, hlavou výkoné moci je král (místo prezidenta), nemá příliš mnoho pravomocí → vše musí schválit zákonodárné národní shromáždění. Poskytla všem stejná občanská práva, politická práva byla omezena.

Census (hranice) - majetný člověk platí vyšší daň → právo volit, právo být členy národní gardy.

Sansculoti - lidé, kteří nemají volební právo.

Církev byla ve Francii podřízena státu, majetek byl konfiskován, každý kněz musel přísahat na ústavu.

Girondini – dle departmánu Girondine, reprezentovali bohaté buržoazie, jejich hlavním představitelem byl J. Brisot.

Zákonodárné národní shromáždění – po roce 1791 bylo celé nově zvoleno. Lidé spokojeni se současnou situací (feuillanti), sedávali na pravé straně. Jakobíni a Girondini seděli na levé straně.

Prusko, Rakousko se postavilo proti Francii. Girondini navrhovali preventivní válku. Robespierre upozornil na nestabilitu armády, špatné vyzbrojení.

Preventivní válka byla vyhlášena v dubnu 1792, Francouzi utrhli řadu porážek, Prusové se dostali na území Francie → tažení na Paříž. Vláda požádala dobrovolníky → oddíly se začali přesunovat do Paříže (Jeden oddíl → cesta z Marseil → Marseilaise).

10. srpna 1792 – Zmanipulovaný dav chtěl zabít krále pro údajnou zradu, král byl převezen na bezpečné místo. Dav chtěl potrestat zrádce – masakr lidí z vězení, ochranného oddílu krále.

Druhé období

10. srpna 1792 – 27. července 1794

Jakobíni žádali všeobecné hlasovací právo – bylo slíbeno na září 1792.

20. září 1792 – zastaven postup protivníka u Valmy

21. září 1792 – volby do Konventu dle všeobecného hlasovacího práva → vyhlášení 1. republiky.

Do Konventu se nedostali Feuillanti, na pravici se přesunuli Girondini, jejich opozicí byli Jakobíni a Cordeliéri.

Konvent rozhodl o pokračování války – Jakobíni na sebe chtěli strhnout moc → našli konkrétního viníka aktuální situace – krále → byl postaven před soud.

V lednu 1793 byl Ludvík XVI. popraven, říjnu 1793 byla popravena Marie Antoineta. Jeho poprava vyvolala nechuť u obyvatelstva. Venkované z revoluce vlastně vůbec nic neměli.

Proti Francii se přidává Anglie, Španělsko, Severní Nizozemí.

Vzniká napětí mezi jednotlivými stranami Konventu, snaha strhnout moc jen na sebe (jednu stranu).

Duben 1793 – orgán Výbor pro obecné blaho – měl za účel kontrolovat vládu.

Květen 1793 – prosazení malého maxima – maximální ceny obilí a mouky → výhodné pro chudé obyvatelstvo.

Girondéni se obávali svých kritiků

31. května 2. června 1793 – obyvatelstvo oblehlo Konvent a prosadili si, aby Girondini odešli → nastává diktatura Jakobínů.

Proti Jakobínům jsou aristokrati, průmyslníci apod.

1793 – zákon o prodeji půdy emigrantů – půda rozprodávána lidem, kteří na ni pracovali, lze splácet 10 let → velice radikální rozparcelování půdy, které přetrvalo až do dnes.

Nová republikánská ústava – demokracie – Jakobíni ji chtěli zavést, až se situace uklidní, což je také důvod proč nikdy nevešla v platnost. (právo na bezplatné vzdělání, stát zajišťuje práci všem, volby jednou ročně, sociální podpora) – vycházelo se z Rusoa.

Červenec 1793 – úplné zrušení vazeb rolníků na šlechtu (poddanství).

Občanské sňatky a občanské rozvody.

Dobití přístavu Toulon, do té doby pod správou Anglie, Napoleonem.

Jakobíni začali mít obavu o úspěch revoluce, začali hledat nepřátele: v řadách vlastních, řadách církve (likvidace kostelů, vyhánění kněží...). Ovládli výbor pro obecné blaho, vytlačili Cordeliéry z Konventu.

Velká maxima – maximální ceny za všechno zboží, výše mezd.

V září roku 1793 nastává Velký teror - zatýkání a popravy.

Nové náboženství - deismus - Bůh je velký inženýr, který stvořil svět a už do něj nezasahuje. Velkým nebezpečenstvím pro svět jsou církve, které místo toho, aby sjednocovaly, vytvářejí důvody k boji.

Nový kalendář - začínal vyhlášením republiky - Den 1, roku 1 - 1. září 1793. Dekády místo měsíců.

Pronásledování Cordeliérů - J. Danton byl zatčen a postaven před soud (odmítl obhájce), soudní proces se začal vyvíjet dobře pro Danton, Cordeliéři přerušili soud, zákonem zakázali obhajovat se sami → odsouzen k trestu smrti Gilotinou. Jeho manželka také.

Stovky poprav, lidé dostávají strach z Robspiera (vůdce Jakobínů) → vzniká proti němu spiknutí → 27. července 1794 (9. thermidor) -> prostřelil si při sebeobraně čelist, i přesto byl zadržen, obviněn a nakonec popraven → Jakobínská diktatura končí

K moci se dostávají Girondéni → zrušení maxim → začalo se spekulovat s cenami potravin → hladomor v některých částech Francie.

22. srpna 1795 vznikla třetí ústava - zachovávala Francii republikou, rozdělovala moc výkonnou a soudní, osobní práva mají všichni stejné, politická jsou zase omezená.

Moc výkonná - Rada starších + rada 500 (názvy orgánů jsou přezvány z Antiky).

Výkonná moc v rukou direktoria - slabá vláda

1795 - 1796 - povstání rovných Francois Gracchus Babeuf - domníval se v selhání revoluce, vlády by se měla zmocnit jednotlivci a nastolit naprosto rovnostářský přístup.

1794 - zvítězila Francouzská armáda u Fleurus (v Belgii) nad Rakušany →

1795 - uzavřeli mír s Pruskem, Španělskem. Holandsko se stalo jejich spojencem. Zůstali ve válce s Anglií a Rakouskem-Uherskem.

Francouzi se rozhodli dobýt Itálii → do čela armády je dosazen roku 1796 Napoleon Bonaparte → úspěch vyústilo v mír v Campo-Formio roku 1797 - Rakušané se vzdali Lombardie a Belgie. Získali Benátsko a Dalmácii.

1798 - Prusko, Rusko, Anglie, Rakousko-Uhersko znovu vyhlásili válku Francii.

Francouzi chtěli odříznout Anglii od Indie → Napoleon s armádou se přesouvá roku 1798 do Egypta → kopali zákopy u Rosetty - našli Rosettskou desku.

H. Nelson u Akry a Abukiru

Povolání Napoleona zpět → 9. listopadu 1799 mu direktorium předalo vládu (18. brimaire)

Napoleon a Evropa

Napoleon se narodil na Korsice (ve městě Ajaccio) roku 1769. Pocházel z rodiny zchudlého šlechtice → jeho otec sloužil ve státních službách, měl 6 sourozenců → nežili i v přepychu a i matka musela pracovat.

Napoleon začal navštěvovat vojenskou školu, měl rád dějepis, matematiku, neměl rád jazyky. Za revoluce se podílel na bitvě o Toulon, ve třetím období se mu dařilo v Miláně, drobné neúspěchy v Egyptě.

Napoleon byl 1. konzul v období konzulátu 1799-1804. Posiloval svou moc.

V prosinci 1799 byla vydána čtvrtá ústava – prohlašovala Francii republikou, avšak ve skutečnosti to byla spíše diktatura. (Zakazovala návrat emigrantům, svoboda podnikání, volební právo všeobecné, ale v konečném důsledku se dostali k moci pouze majetníci).

Vybíral si pomocníky pro chod státu – vybíral lidi loajální a znalé.

1801 uzavřel Napoleon konkordát (dohoda mezi duchovenstvem a vládou) s papežem – kněží se mohli vrátit na fary a mohla dále působit. Nebyl vrácen majetek ani privilegia.

Zavedení pevné finanční soustavy

1804 – 1810 – Code Napoleon – Napoleonův občanský zákoník – prosazoval po Evropě

Napoleon měl podporu soukromých podnikatelů, vojska, chudého obyvatelstva (sám pocházel z chudé rodiny).

1800 – Marengo → 1801 Lunevill – uzavření míru s Rakouskem-Uherskem, k míru se připojují i ostatní země, což vede Anglii do izolace. Rakousko-Uhersko se vzdává nároku na Belgii.

1802 – mír s Anglií – Angličané mají Maltu opustit, Francouzi se stáhnou z Egypta → nikdo nechtěl dodržet.

Vzniká třetí protifrancouzská koalice, Napoleon zapůsobil na Senát a ten mu navrhl, aby se stal Císařem → 2. 12. 1804 korunovace Napoleona – korunu vzal papeži a nasadil si ji sám.

1804 – 1815 – císařství

1805 – zahájení tažení → na začátku tažení dosáhl prvního vítězství u Vilmu. Střetnutí u Trafalgaru – porážka Francouzského námořnictva, H. Nelson se zasloužil o vítězství Angličanů, ale byl v této bitvě smrtelně zraněn.

Konec prvního císařství

Napoleon pokračuje v tažení do Evropy.

2. 12. 1805 - bitva tří císařů u Slavkova (Napoleon císař francouzský, František II. císař římský, Alexandr I. ruský car) – ruská a habsburská vojska měli špatnou domluvu, Napoleon zvolil dobrou taktiku a došlo k masakru ruské a habsburské armády.

26. 12. 1806 - mír v Bratislavě.

Poté pokračoval ve sjednocování Itálie s úspěchem.

Roku 1806 se postavilo Prusko proti Francii → porážka Pruska → František II. byl donucen vzdát se titulu císaře římského → císař rakouský (František I.).

Roku 1806 vyhlásil Napoleon zásady kontinentální blokády: zákaz obchodovat s Angličany v zemích, které ovládal Napoleon → likvidace ekonomiky Anglie a zároveň tím chtěl posílit Francouzskou buržoazii.

Tento plán nebyl úspěšný, zboží se stále pašovalo, Francouzi nemohli nahradit Anglickou produkci (konkrétně textil) → vliv hospodářství vnitrozemských ekonomik → textilky v Brně.

Výroba cukru z řepy, protože nešlo dovážet cukr z třtiny.

Roku 1807 se Napoleon dostal do Polska – zábor Pruska zvrátil a obnovil tím Polsko.

1807 – jednání a uzavření míru s Rusy ve městě Tylže na řece Němen. Car přistoupil ke kontinentální blokádě, může bojovat s Turky (JV Evropa) a Finy (rozdělení sféry vlivu).

Joseph Foricties – otevíral korespondenci a hledal tak potenciální

1808 – Napoleon napadl Španělsko za údajné nedodržení kontinentální blokády. Napoleon

dosadil svého bratra Josefa. Vyústilo ve vlasteneckou válku proti Francouzům. (Obrazy Hrůzy války F. Goya)

1809 – Španělé získali anglickou armádu v čele s Wellingtonem → Francouzi poraženi → Rakousko-Uhersko vyhlašuje válku Francii, ale v červenci 1809 utrpěli u města Wagramu porážku.

K. L. Metternich – ministr vlády později kancléř, navrhuje Františkovi I. usmíření s Napoleonem → sňatek mezi Napoleonem a dcerou Františka I. Luisou.

1812 se Rusko zřeklo kontinentální blokády – Napoleon chtěl Rusko potrestat → tažení z Polska s obrovskou armádou, ničil vesnice kudy prošel. Myslel si že řešení bude rychlé. Ruská taktika byla jiná – ústup a oddalování střetu.

K prvnímu střetu došlo 7. 9. 1812 u Borodina – nemá vítěze (zachyceno v románu Vojna a Mír).

Poté Napoleon vtáhl do Moskvy, strávil tam tři týdny → vyzval Alexandra I. k jednání o míru, ale Alexandr I. ho ignoroval. → přišla zima → zapálení Moskvy pro zahřátí → postup zpět donucený ruskou armádou přes vypálené vesnice.

Listopad 1812 – vpády ruské armády na vracející se Francouzskou armádu. Do Francie se vrátil pouze se 40000 muži.

Koalice proti Francii se znovu vytváří: Prusko, Rusko, Rakousko, Švédsko

19. 11. 1813 – Bitva národu u Lipska – největší bitva v celém 19. století. V čele Švédské armády stál Bernadot, který znal Napoleonovu taktiku → Napoleon poražen.

Březen 1814 spojenci vpadli do Paříže → Napoleon chtěl přenechat vládu svému synovi, což nebylo spojenci dovoleno, spojenci dosadili Ludvíka XVIII. Napoleon uvězněn na ostrově Elba.

Březen 1815 – Napoleon se vylodil v Toulonu, vedl tažení a nabíral muže → Stodenní císařství.

18. 6. 1815 – bitva u Waterloo – porážka Napoleona, podlehl Pruské a Anglické armádě.

Napoleon zemřel roku 1821.

Vídeňský kongres

Svolán po válce, iniciátorem byl rakouský politik Metternich. Konal se od září 1814.

Zastoupení Velké Británie, Pruska, Ruska, Rakouska-Uherska i Francie. Kongres chtěl vrátit politický stav před napoleonské války. Uznání vládnoucích rodů (kteří byli donuceni odstoupit).

Éra restaurace.

V roce 1815 byl kongres přerušen 100 denním císařstvím. Jednání byla uzavřena v červnu 1815.

Pařížský mír roku 1814 – hranice Francie byly vráceny do roku 1792 (rok, kdy se Francii začalo vojensky dařit).

Pevnosti ve východní Francii byly obsazeny spojeneckými vojsky na 3 roky.

Francie musela zaplatit válečné reparace.

Na Francouzský trůn byl restaurován Ludvík XVIII.

Byl umožněn návrat aristokratům, ale majetek jim vrácen nebyl.

Anglie získala:

- Část francouzských i holandských kolonií.
- Ostrov Helgoland – mezi ústím Vezery a Labe
- Ostrov Malta
- Kapsko na úkor Holarů.

Už měli Gibraltar a tak ovládali důležité obchodní cesty a měli mořskou nadvládou.

Prusko:

- Ovládlo znovu Poznaňsko
- Přední Pomořany
- Vestfálsko

- Porýní

Rusko:

- Finsko
- Besarabie – kontrola plavby v Černém moři.
- Polské království = Kongresovka (Personální unie)

Švédové:

- Připojení Norska

Vznik nizozemského království spojením Belgie a Nizozemska.

Kongres zrušil jednotnou Itálii:

- Lombardie + Benátsko je přímá součást Rakouské monarchie
- Toskánsko získávají Habsburkové
- Nepolsko – restaurování Bourboni. V království sardinském (Sardinie a Piemont) – původní Savojská dynastie. Obnoven papežský stát.

Německo:

- Rozdrobeno – Říše římská nebyla obnovena (35 monarchií a 4 svobodná města).
- Vytvoření Německého spolku – Říšský sněm ve Frankfurtu – rozhodnutí sněmu mohli monarchie a svobodná města odmítnout.

Švýcarsko bylo neutrální a získali tak status zajišťující bezpečnost.

Pentarchie – vyrovnané vztahy mezi pěti velmocemi.

Posílení policejního aparátu – kvietismus

Svatá aliance - založena roku 1815, zásada intervence, pokud by byla v jiném stát vypukla revoluce a domácí armáda na ní nestačila, mají cizí státy právo vojensky zasáhnou zasáhnout.

Klasicismus

- Návrat k antice → uctívání antiky a renesance, objev Pompejí
- Vyrovnanost, souměrnost
- Převažuje názor, že rozumem lze změnit společnost
- Láska ke svobodě
- Ideál občanských ctností
- Akademismus – důraz na formu, než na obsah.

Malířství:

- Jacques Louis David – dvorním malířem Napoleona
 - Přísaaha horáciů (inspirace antikou a ctnostné ideály),
 - Smrt Marata
- Antoin-Jean Gros – portrétista Napoleona
- Jean Dominique Ingres – obraz slečna Riviérová
- Antonín Mánes
- František Tkadlík – portrétista, portrétoval české obrozence, mimo jiné i Dobrovského

Sochařství – kopie antických soch, avšak oproti antice nemají takovou inspiraci.:

- Bertel Thorvaldsen
- V. Prachner

Architektura:

- Trojúhelníkový štít
- Antické sloupy – portikon (architektonický útvar před vstupem do budovy)

Hudba – vídeňský klasicismus:

- Joseph Haydn [Hajdn]
- W. A. Mozart
- Ludwig van Beethoven

Literatura:

- J. W. Goethe

Empír

Sloh Napoleonova císařství, značně ovlivněn Napoleonovým pobytem v Egyptě → zvířecí motivy, orel, tlapy.

Zámek Kačina

Romantismus

Různé datace (literatury, hudby, architektury).

Nový životní pocit – proti rozumu se klade lidské duše. Vyhledávají se a zachycují se dobrodružné a nepředvídatelné situace. Příroda, lidová kultura a její idealizace.

Mytické představy: „duch doby“, „duch národa“

Uctívání středověku, především rytířství. Velice zdůrazněna a přeceňována úloha jedince – hrdiny.

Typické životní osudy: Byron, Puškin, Mácha

Malířství:

- Théodore Géricault [- obraz vor medúzy

- Eugène Delacroix [Evžen Delakroja] – obraz Vpád Alexandra Velikého
- Francisco de Goya [Gója] – obraz nahá Maja [Macha] – způsobilo poprask v katolickém Španělsku.
- John Constable – zakladatel krajinomalby
- Wiliam Turner – romantické/impresionistické
- Cospar David Fridrich – tajemné obrazy
- Antonín Mánes
- Josef Mánes
- Adolf Kosárek
- Josef Matěj Navrátil

Architektura:

- Napodobování gotiky, středověkých hradů atd.
- Anglický park se zříceninou, altány, lidové stavby – například Lednicko-valtický areál
- Minarety

Hudba:

- pozdní Beethoven
- Robert Schumann
- Franz Schubert
- Felix Mendelson-Bartholdy

Novoromantici:

- Franz Listopad
- Hektor Berlioz
- Richard Wagner
- Petr Iljič Čajkovský
- Bedřich Smetana
- Antonín Dvořák

Romantismus ovlivnil mnoho stylů, především symbolismus, secesi, impresionismus, expresionismus.

Období restaurace a rovnováhy

1815 – 1847

Probíhá řada povstání a spiknutí, avšak nejsou úspěšné.

Romantismus → počátky národních hnutí, sjednocení, nezávislosti.

Kapitalistická industrializace → moderní stroje → přináší sociální problémy, vzniká napětí mezi dělnictvem a vlastníky – dělníci nemají žádné pojištění, omezenou pracovní dobu.

Od začátku 19. století vzniká moderní státní správa – městské úřady, okresní úřady, krajské úřady, ministerstva...

Pravidelné kongresy panovníků, na kterých se budou řešit aktuální problémy.

1818 – Kongres v Cáchách – staženy vojáci z Francie.

Německo – někteří lidé chtěli obnovit jednotné Německo → vznik tajných spolků (buršenshafty). Nepřipojuje se měšťanstvo.

Metternich je považoval za málo nebezpečné a nechal je. Avšak Buršenshaftové svolávají schůzi v roce 1817 na Wartburku. To Metternicha vylekalo → svolal kongres 1819 do Karlových Varů – omezení vysokých škol – profesori a studenti sympatizující s buršenshafty byli vyhozeni → velký zásah do svobod univerzit.

Itálie – obnoven původní stav, monarchie.

Karbonáři – Silvio Pellico

V červenci 1820 vypukla revoluce, když Ferdinand I. Bourbonnský nastupoval na trůn. Panovník ústavu schválil → vyvolalo revoluce v dalších italských státech

Viktor Emanuel I. Vedl povstání Sicilského království → to se nelíbí Rakousku-Uhersku → intervence a potlačení revoluce v celé Itálii. Karbonáři byli vězněni v Brně na Špilberku

Španělsko – zde vypukla revoluce v lednu 1820: snaha obyvatel latinské Ameriky o nezávislost (vzorem bylo USA). Španělsko chtělo poslat armádu, avšak důstojníci odmítli vyplout. K revoluci se připojilo měšťanstvo.

Dohady o intervenci → nakonec intervenuje Francie a je roku 1823 potlačeno.

Simon Bolívar, José Sam Martin – během 40 let se podařilo získat nezávislost jihoamerickým státům.

Rusko – revoluce v roce 1825.

Rusko bylo zaostalé, režim v čele s carem, velice autoritářský, nepřipouštěl kritiku. Mladí šlechtici viděli v zahraničí jiný model než v Rusku → zakládali tajné spolky (ani o sobě vzájemně nevěděli).

Roku 1821 vzniká Jižní spolek, založen v Kyjevě – chtěli odstranit samoděržaví a místo ní nastolit republiku → všeobecné právo, zrušení nevolnictví (brzdí vývoj).

Roku 1822 vznikl Severní spolek – méně radikální, volební právo pro majetné, odstranění nevolnictví.

Společnost sjednocených Slovanů – zbavit se absolutismu, poté chtěli osvobodit všechny Slovany → vznik velké konfederace.

V roce 1825 zemřel náhle Alexandr I. → vznikly problémy o nástupnictví. Členové spolků spolu začali komunikovat a připravovat povstání.

26. prosince 1825 (14. děkabr) – povstání děkabristů – senátní náměstí v Petrohradě se shromáždí důstojníci a slíbí mu věrnost.

Důstojníci mu předložili požadavky, Mikuláš I. Povolal jiné vojenské oddíly a povstání bylo potlačeno → 5 hlavních vůdců bylo oběšeno → mnoho zapojených posláno na Sibiř a Kavkaz.

Celé povstání vedlo k zesílení režimu a další odpor vzniká až ve 40. letech.

Puškin - Kavkazský zajatec

Národně osvobozené hnutí na Balkáně

Proti Turkům.

Srbsko

1804 - 1813 - 1. protiturecké povstání

Deformovaná sociální struktura - likvidace šlechty po bitvě na Kosově poli. Neexistovalo měšťanstvo - města měla spíše venkovský charakter. Nová šlechta vzniká z bohatých sedláků.

Roku 1804 obklíčili Bělehrad. Vůdcem povstání byl Đorđe Petrović Karadordžević [džorče petrovič karadžorže] → Turci vyhlásili roku 1806 džihád (svatou válku).

Srbové dobyli Bělehrad, pevnost Kalemegdan (strategická poloha), Šabac

Srbové byli podporováni Ruskem (měli uzavřený mír s Napoleonem).

1812 - Rusko-turecký mír - Rusové získají území Besarábie, Moldávie. To je tragické pro Srby → zůstali sami.

Roku 1813 táhnou Turci na Bělehrad → povstání potlačeno → vůdcové popraveni.

Miloš Obrenović [obrenovič] chtěl s Turky vyjednávat. Nové povstání v letech 1815 - 1817. Vydal Karadordžević Turkům.

1827 - 1829 - Rusko-turecká válka → vyústilo v drinopolský mír v roce 1829

Srbové tak získali autonomii (v rámci Osmanské říše). Miloš Obrenović se stal dědičným knížetem. Svoboda vyznání, vlastní srbské školy (srbský vyučovací jazyk), pošta a soukromé tiskárny. Půda se stala soukromým majetkem.

Řecko

Řekové nežili na území jižního Balkánu, ale byli rozptýleni po celém Turecku → obchodníci, státní správa.

Pravoslavná církev - morální, psychická opora.

Kontakty s Evropou

Povstání vypuklo v roce 1821 v Moldavsku - vůdcem Alexandr Ypsilanti, postupně se rozšířilo až na Peloponés → nastal protiřecký teror (ostrov Chios 1822).

V celé Evropě vznikají spolky na podporu Řeků (filhelénské hnutí), dobrovolníci (Byron).

1826 - podpora Ruska

1827 - Angličané, Francouzi, Rusové - útok loďstva

1827-1829 - Rusko-turecká válka → drinopolský mír

1830 - V Londýně byla ustanovena hranice Řecka, Řecko se stalo dědičnou monarchií.

1832 - králem se stal Otto Wittelsbach - anglická politika → sliboval politiku ve prospěch Anglie.

Rumunsko

Také těžilo z drinopolského míru

získali v 1831-1832 - autonomie knížectví

Rumunsko vzniklo až roku 1861, kdy obou knížectvím vládl stejný panovník → Rumunské království. Avšak stále bylo součástí Osmanské říše.

Plně samostatné se stalo až roku 1878.

30. léta

Většinou je vedou liberálové, chtějí svobodu podnikání, pro bohaté. Vznik spolku mladá Evropa.

Francie

Ludvík XVIII. Je vystřídán roku 1824 Karel X., ten chce absolutismus.

Republikáni jsou potlačováni vládou.

Návrh na peněžní restituce majetku emigrantů → nelíbí se obyvatelstvu.

Zákon zakazující kritiku církve.

1830 – Republikáni vyhráli volby do poslanecké sněmovny, Král to nerespektoval a nechal poslaneckou sněmovnu rozpustit.

Vyvrcholilo v červnu 1830, kdy král vydal Ordonance → vedlo by k návratu absolutismu → 26. července 1830 začalo povstání. Král ustupuje a povstání tak 29. července 1830 končí. Liberálové chtějí jen rozšíření práv, král jim nevdá a tak dosazují Ludvíka Filipa Orleánského (jeho otec během Velké revoluce spolupracoval s revolucionáři).

Červencová monarchie – rozšíření občanských práv a svobod, rozšíření podpory podnikatelů, snížen politický census → prospíval majetnějším obchodníkům a statkářům.

Nastává doba prosperity, později zasahuje hospodářská krize

Belgie

V čele Nizozemského království stál Vilém I. Oranžský. Do úřadů byli dosazováni Holanďané. Holandština se stala úředním jazykem.

Belgičané byli opomíjeni, byli křesťané (Holanďané - kalvinismus). Byli nespokojeni, protože státní dluh byl rozdělen mezi obě země na půl, i když za něj mohlo Nizozemí.

Po vzoru Francie vzniká povstání 25. srpna 1830 → král tam poslal armádu, avšak velitel armády zvolil ústup, protože by došlo k masakru civilního obyvatelstva.

1830 se Belgie osamostatnila, roku 1831 vydávají ústavu (velice liberální) a dosazují krále Leopolda I. Sasko-Koburského. Vyhlásili věčnou neutralitu.

Německo

Nadšení z revoluce se přelévá do Německa → liberálové jsou perzekvováni ze strany Říšského sněmu a jsou tak donuceni k emigraci (např. Karel Marx).

Polsko

Vznikají tajné organizace:

- Konzervativci: Adam Czartoryský se domníval, že cara přemluví k samostatnosti Polska. Šlechtici.
- Radikálové: inspirace Francií, Jaroslav Lelewel – především šlechtici

Povstání nakonec vypuklo 30. listopadu ve Varšavě na důstojnické škole → rychlý postup → svolán sejm na němž byl car Mikuláš sesazen.

Čekali pomoc od Francie, ale pomoc nepřišla. Naopak rusové zahájili útok v květnu 1831. Poláci byli poraženi v bitvě u Ostroley.

Rusko uzavřelo hranice Polska → nastala perzekuce povstalců → popravy a deportace na Sibiř.

Někteří emigrovali a přes naše území (Adam Mickiewicz, F. Chopin, J. Lelewel).

Rusové zrušili status autonomního království, zrušili polské vojsko, zrušili univerzity a střední školy. Došlo k období rusifikace.

Povstalci se přesunuli do Krakova (1846 – povstání – potlačení Rakouskem-Uherskem → stalo se územím Rakouska-Uherska). Haliče, Poznaň.

Velký vliv na české a slovenské obrození. Všimli si, že panslavismus je paradoxní, není Slovan jako Slovan (především Rus).

Velká Británie

Problémy, avšak k povstání nedošlo.

Politické a sociální otřesy ve 30. a 40. letech. Hnutí za volební reformu. Obyvatelstvo se přesunovalo tam, kde byla práce → volební okresy byly nevyhovující.

Charta lidu (1838):

- Všeobecné volební právo
- Zrušení majetkového censu pro poslance
- Úprava velikosti volebních obvodů

Petici podepsala spousta obyvatel, byla předložena parlamentu, ale ten o ní nejednal.

Nová petice – tentokrát s 3 miliony podpisů. Nakonec chartismus postupně upadal, protože dělníky začali zajímat odbory (pro lepší podmínky v práci) → Trade Unions (= odbory)

Irové

Na konci 20. let dosáhli zrovnoprávnění katolíků s protestanty.

Boj za autonomii Irska, avšak ve 40. letech vypukl hladomor, protože v brambory byli zasaženi nákazou – až ¼ obyvatelstva zemřela → část emigrovala do USA.

1848 – pokus o povstání (Mladé Irsko)

Východní otázka

Rozpory velmocí o strategické území – kontrola provozu v Černém Moři, Bosporu a Dardanel.

Rusko „ochraňovalo“ pravoslavné → expanze na Balkán. To se nelíbí Francii a Velké Británii.

Rakousko chtělo kontrolovat Podunají.

→ Skončila rovnováha ustanovená na Vídeňském kongresu.

Švýcarsko

Švýcarsko si udrželo neutralitu i přes občanskou válku mezi horskými a městskými kantony a vměšování jiných velmocí.

1848 – vítězství Liberálů.

Vznik kapitalistické společnosti

Liberalismus

Vychází z Prohlášení práv člověka a občana, politické rozhodování by měli mít ve státě ti, kteří nepracují za mzdu a platí daně (census)

Jedinec nemá být omezován státem, pokud neškodí druhým. Zaručení svobody slova, podnikání. Kritický vůči církvím a jejich výchově mas.

Svoboda jednoho občana končí tam, kde začíná svoboda druhých.

Hospodářský (ekonomický) liberalismus

Heslo Laissez-faire → „Nechte běžet“ - zásada volné soutěže a svobodného trhu, stát nemá zasahovat do ekonomiky.

Stát se nemá vměšovat do vztahu zaměstnanec ↔ zaměstnavatel → neexistovala žádná sociální zajištění.

Demokratické hnutí

Oddělilo se od liberalismu.

Každý občan bez rozdílu majetku má mít možnost na politickém rozhodování. Tento názor vycházel zejména z jakobínské ústavy.

Všeobecné volební právo. Různá radikálnost (revoluce nebo pokojné změny).

Nová definice národa - národ je společenství lidí, kteří mají společnou historii, jazyk a kulturu -> odstartování národnostně osvobozeneckých hnutí. Demokracie má vést ke smazání sociálních rozdílů. Podpora řemeslníků a dělníků.

Buržoazie a námezdní pracovní síla

Nová, velice sebevědomá třída továrníků a bankéřů. Přesvědčení o své prospěšnosti společnosti zakládáním továren (pro pracovní příležitosti), přesvědčení o přednostním právu rozhodovat o věcech veřejných (protože nejvíce přispívají obecnému blahu).

Odmítali zásahy státu do svého podnikání, ale na druhou stranu od státu vyžadovali garance a ochranu.

Délka pracovní doby, pracovní podmínky a výše mzdy nebyla stanovena ve smlouvě o práci -> nevýhodné pro dělníky. Ženy a děti byli také nuceni pracovat.

Tyto problémy vedly ke sdružování dělníků.

Utopičtí socialisté

Myšlenky na rovnostářský komunismus po vzoru francouzské revoluce.

Claude Henri de Saint-Simon - navrhoval kolektivní vlastnictví, všichni pracují, křesťanská solidarita.

Charles Fourier navrhl přestavbu společnosti, odmítal velký průmysl a obchod. Falangy - spolky výrobců.

Naproti tomu **Robert Owen** si uvědomoval, že industrializaci nelze zvrátit a začal zavádět ve svých továrnách sociální zabezpečení (které předběhlo dobu). Člověk je výtvozem společenského prostředí → chtěl aby se jeho dělníci vzdělávali → jeho dodavatelé od něho dali ruce pryč.

František Matouš Klácel

Myšlenky se nikdy nedostali do praxe, jejich provedení vždy selhalo -> proto je nazýváme utopickými.

Socialisté

Drobní řemeslníci byli nuceni sledovat jak jim nová výroba konkuruje a jak se zisk nerovnoměrně dělí na několik jednotlivců → považovali to za nespravedlivé.

Pierre Joseph Proudhon – označil vlastnictví za krádež, nastínil společnost postavenou jen na drobných samostatných výrobcích.

August Blanqui viděl řešení situace v kontrolu společností, k tomu měla vést cesta revoluce. Jeho přístup k podněcování revoluce však neuspěl. V čele mají stát intelektuálové. Často byl ve vězení.

Vědecký socialismus

Vychází z utopického socialismu, anglické politické ekonomie (Smith, Ricardo).

Zabývají se teorií nadhodnoty

G. W. F. Hegel – dialektika

Hybnou silou dějin je buržoazie x proletariát.

Zvítězí proletariát, povstání nemůže být vedeno jinou třídou, dojde ke smazání společenských tříd.

Všechno má patřit všem (včetně společenských výrobních prostředků).

Karel Marx – emigroval z Německa, vypracoval s **Bedřichem Engelsem** koncepci, ve které má dojít k revoluci ne šponováním z vyšších pozic, ale naprosto spontánně – takový převrat v čele s dělnickou stranou měl přinést společenskou kontrolu vlastnictví výrobních prostředků →

Manifest komunistické strany (1848) – vyroben na zakázku od Svazu komunistů v Londýně.

Avšak jejich názory byly neuskutečnitelné a tak je postupně zmírňovali, zvláště po neúspěšné revoluci v 1848/1849.

Vliv na mezinárodní organizace dělníků:

- 1864 - I. internacionála v Londýně
- 1889 - II. Internacionála v Paříži (k výročí pádu bastily) – rozpadla se k po první světové válce.
- 1919 - II. Internacionála (kominternu) v Moskvě
- Socialistická internacionála – existuje dodnes.

Anarchismus

Michail Bakunin – vystupoval proti Marxově představě, stát byl podle něj tím zlým → měl by být zrušen a měla by nastat anarchie (federace komun). Cesta násilného převratu, atentátů. Sociální spravedlivost.

Politické atentáty akorát vyvolali zhoršení policejních režimů.

Průmyslová revoluce

James Watt – parní stroj → vyšší nároky na suroviny (uhlí, železo) → rozvoj kolejové dopravy → 1825 vynález parní lokomotivy. Vynález telegrafu.

Kolejová doprava u nás → koňská dráha.

1822 - České Budějovice – Linec – převoz soli

1833 – Prahy – Lány – Plzeň – dřevo.

Parní železnice: Vídeň ↔ Halič, 1839 Vídeň ↔ Brno ↔ Olomouc ↔ Opava

1845 Olomouc ↔ Praha

1851 Praha ↔ Drážďany

Význam zavádění strojů – použití anglických a nebo jejich kopie.

První parní stroj v celé Habsburské monarchii byl v Brně v Luzově strojárnách (1822).

Rozvoj textilního průmyslu v Brně a v Liberci. Na Moravě bylo 62 hutí v roce 1846 → objevují se bouře dělníků → rozbíjení strojů (berou jim práci).

Malým výrobcům vadila velká konkurence. Konzervativci, socialisté bojovali proti sociálním nerovnostem.

V některých zemích přetrvává robota → 1821 povstání na Moravě, 1831 na Slovensku.

Národní obrození

Z feudální národnosti se vyvine moderní národ. Tento proces vznikl jako důsledek ekonomických změn. Procesem pošli všechny národy, avšak nejbouřlivější průběh byl v multinárodnostních státech.

Rakouské císařství je mnohonárodnostní stát, moc mají rakouští Němci (8 z 37 milionů), největší počet je Slovanů, ale přesto nemají politická práva a jsou ekonomicky omezováni. Česká šlechta se poněmčovala, české měšťanstvo bylo málo ekonomicky silné a nemělo politickou váhu.

Čeština se udržela, vznikaly knihy, v triviálních školách se vyučovalo v mateřské (tedy českém) jazyce.

Skupina českých kněží sehrála roli v národního obrození. Kněží pocházeli z chudých rodin – nejpřístupnější vzdělání u řádů jezuitů.

První fáze

Od 60. let 18. století do počátku 19. století – osvícenství, zájem o vědu, historii a další.

Panslavismus – myšlenka slovanské vzájemnosti – velkým vzorem bylo nezávislé Rusko.

Obrany jazyka Slovanského zvláště pak Českého – od Balbína, Karel Ignác Thám – další obrana

Historiografie – Gelasius Dobner, František M. Pelcl – zasadil se o vznik katedry českého jazyka v roce 1793.

Josef Dobrovský se v Rakousku, zemřel v Brně, vynikající filolog, historik, jeho stěžejním dílem jsou: Dějiny českého jazyka a literatury. Osvícenec, kriticky posoudil evangelium sv. Marka. Upozornil, že legenda o Janu Nepomuckém jako zpovědníkovi královny Žofie není pravdivá.

Poprvé zformuloval požadavky českého obrození za Leopolda II.

Vydávání českých novin – Václav Matěj Kramérius, později otevřel české nakladatelství Expedice.

Nosticovo divadlo – podle hraběte Nostice, později prodal divadlo českým stavům. Kníže Honzík, Břetislav a Jitka

1786 – divadlo Bouda na Koňském trhu

Divadlo u Hybernů – hrálo se zde německy a česky, naproti prašné bráně, muzikálová scéna v Praze.

Jan Petr Cerroni – sbírka historie Moravy a Slezska

Druhá fáze

Od počátku 19. století do 30. let 19. století, velký vliv měly Napoleonské války, přes naše území procházeli Rusové → posílení myšlenky panslavismu.

Vliv uměleckého romantismu

Josef Jungmann – posunul chápání vlastenectví (jazyk je nejdůležitějším znakem národa), Slovník Česko-Německý, Historie literatury české a slovesnost.

Vzniká česká vědecká terminologie (chemie, fyzika, matematika).

Bratři Presslovi – botanické názvosloví, první vědecký časopis

Jan Evangelista Purkyně – výzkum buňky

Podvržené rukopisy 1817, 1818 – Václav Hanka, Josef Linda

Boček – falsifikátor na Moravě.

1818 – vznikají nové národní instituce, například vlastenecké muzeum v Čechách (dneska Národní divadlo)

Časopis českého muzeum – vydával ho František Palacký

1818 – vzniká Národní Muzeum v Brně!

Třetí fáze

Od 30. let 19. století do poloviny 19. století, ovlivněno Polským povstáním → aktivní pomoc Polákům → oslabení myšlenky panslavismu (není Slovan jako Slovan).

Čechy: Karel Hynek Mácha, Karel Sabina.

Morava: František Cyril Kampelík (→ kampeličky), Jan Ohéřal (zakladatel moravské žurnalistiky)

Roku 1831 vzniká Matice česká – první nadace, fond, který sbíral prostředky a vydával rozsáhlé projekty – slovníky...

Roku 1853 vzniká Matice moravská – začala vydávat časopis – vychází dodnes.

Palacký se narodil na Moravě, ale neinklinoval k Moravanům. Změnil názor a chápání husitství z doby úpadku na světlé období dějin. Zastával myšlenku zachování Habsburské monarchie, ale Slované a ostatní národnosti by měli dostat stejná práva → austroslavismus → federace.

1833 - Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách – F. L. Rieger, Al. P. Trojan

1845 - Měšťanská beseda – Rieger, Trojan – kurzy, společenské akce

Vzrostl počet kočovných divadel a ochotnických divadel.

Tyl – psal hry vlastenecké, Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka, také byl žurnalista.

Klicpera

Žurnalistika:

- Pražské noviny (Čelakovský, později Borovský)
- Česká včela
- Čechoslav - tylův článek Sláv a Čech, kde Tyl představoval austroslavismus.
- Jindy a nyní → Květy české

Radikálové – chtěli odtržení od habsburské monarchie, chtěli samostatné království nebo republiku. Vytvořili spolek Repeal (převzatý irský název pro podobnost situace):

- Emanuel Arnold
- Karel Sabina
- František Cyril Kampelík

Podpora Slováků

Slovenské národní obrození

Pociťovali útlak ze strany Habsburků i ze strany Maďarů.

1. období

Vytvoření dva proudů:

1. Proud katolíků

Spolupracovali s českými obrozenci

Generální seminář v Prešpurku

Hlavními představiteli byl Michal Kratochvíl, Anton Bernolák → návrh slovenštiny → bernoláčtina (na základě západoslovenského nářečí)

Dramatikové: Ján Hollý, Ján Chalupka

2. Proud evangelíků

Používali Bibli kralickou → použití bibličtiny

Lyceum v Prešpurku

Juraj Ribay, Juraj Palkovič

Ján Kollár – Slávy dcera

Pavel Josef Šafařík – Slovanské starožitnosti

2. období

Nová generace na bratislavském lyceu, jako Ľudovít Štúr, M. M. Hodža, J. M. Hurban → zakládání studentských spolků.

V roce 1843 navrhl Štúr nový spisovný jazyk na základě středoslovenského nářečí, ten se ujal.

Roku 1844 založili spolek Tatrín v Liptovském Mikuláši

Roku 1847 se Štúr stal poslancem uherského zemského sněmu

Radikální demokraté:

- Ján Francisci
- Básník Janko Kráľ
- Chtěli zrušení poddanství, dosáhnout uznání slovenského národa

Umění: Peter Bohúň, Jozef, Božetěch Klemens

Vlna revoluce – 1848 až 1849 (= Jaro národů)

Vznik občanské společnosti, programy národní emancipace, série revolucí vzájemně se ovlivňujících.

Itálie – risorgiemnto

Bouře vypukly 12. ledna 1848 na Sicílii a v Neapoli. Cílem bylo vyhnat Bourbony a vytvořit z Itálie jednotný stát.

Král Ferdinand II. Bourbonský byl přinucen přijmout ústavu.

Vzrůstalo napětí v Lombardii a Benátsku

17. března je povstání v Miláně a Benátkách.

Sardinský král Karel Albert se chtěl postavit do čela armády k potlačení → aby 24. března 1848 vyhlásil válku Rakousku. Ale byl poražen 25. července u Custozy.

V létě 1848 se na mnoha místech ujímají vedení revoluce demokraté → vyhláší demokraté. Jsou podporováni Toskánsku a Benátkách → v lednu 1849 vzniká Římská republika

Nová válka sardinského krále (Karla Albrechta) → zase byl poražen v březnu maršálem Radeckým.

Revoluce byla stále slabší a slabší. Poté co potlačili Rakušané povstání v Miláně, intervenovali do Toskánska. Neapolská vojska vstoupila na Sicílii. Francouzský expediční sbor porazil Římskou republiku.

V srpnu 1849 poražena republika svatého Marka (Benátsko).

Itálie sjednocena nebyla, ale přesto byla snaha sjednotit Itálii prostoupena všemi třídami.

Francie

Ve 40. letech vzniká opozice Ludvíkovi Filipovi a vládě.

Opozici tvořili:

- Liberálové
- Demokraté
- Socialisté

Hlavním cílem bylo rozšířit volební právo.

Únorová revoluce → liberálové pořádali bankety (veřejná shromáždění s občerstvením). Vláda musela každý banket povolit.

Banket na 22. února 1848 bylo zakázáno, lidé se stejně sešli → král poslal armádu → armáda se postavila na stranu lidí → 24. února 1848 → Ludvík Filip abdikoval → vznik 2. republiky s prozatímní vládou 25. února 1848.

Vláda vydala dekrety v platnosti zákona – všeobecné hlasovací právo, povoleno shromažďování, právo na práci (→ národní dílny).

Po volbách demokraté získali málo míst, výrazně vedli liberálové.

23. června 1848 – národní dílny mají být zrušeny → vyvolává nevoli u dělníků → povstání, potlačeno po 3 dnech (značně krvavě) → ovlivnilo ústavu (lidé se podobných akcí báli).

Ve volbách na prezidenta vyhrál Ludvík Napoleon Bonaparte – Napoleonův synovec → očekávali od něj, že bude stejně dobrý jako jeho strýc.

Na dalších jarních volbách vyhráli liberálové, což vedlo k zavedení volebního cenzusu. Mezitím posiloval Ludvík na pozici prezidenta, až 2. prosince 1851 provedl převrat → o rok později se nechal prohlásit císařem → druhé císařství.

Německo

Německo bylo stále rozdrobené, ve Slezsku byli nespokojení tkalci, nízké ceny v zemědělství.

Největší nepokoje v Prusku, do čela povstání se dostávají liberálové → velké povstání v Berlíně 18. března 1848.

Pruský císař Fridrich Vilém IV. Odstoupil → schází se předparlament ve Frankfurtu nad Mohanem, cílem bylo připravit se na Pangermánský (celoněmecký sjezd), avšak poslanci nebyli jednotní na otázku sjednocení Německa.

Převládali dva názory:

- Velkoněmecká koncepce – plný rozsah Svaté říše římské
- Maloněmecká koncepce – bez Habsburské monarchie

V březnu 1849 byla vyhlášena ústava, která ovšem nikde neplatila, načež Fridrich Vilém IV. rozebral sněm a vyhlásil oktrojovanou ústavu (napsána na jeho žádost) → poddaný se stal svobodným člověkem.

Německo sjednoceno nebylo.

Habsburská monarchie

Revoluce se přenesla i sem, Češi, moravané, Slováci, Maďaři cítili potřebu se národnostně určit.

Bouře proti absolutismu, ty u nás začínají v březnu 1848 shromážděním ve Svatováclavských lázních – veřejné lidové shromáždění svolané radikály. Hlavní slovo měl František August Brauner. Požadavky byly umírněny díky liberálům (Svatováclavská petice):

- Země koruny české, aby byly spojeny, centrální úřady aby sídlili v Praze
- Zrovnoprávnění češtiny a němčiny, jak na školách tak v úřadech
- Občanské svobody – svoboda tisku apod.
- Zrušení roboty
- Odstranit policii → nahrazení národními gardami.

Císař Ferdinand I. odpověděl v dubnu až na 4. petici a slíbil že tak učiní.

Mezitím však 13. března 1848 vypuklo velké povstání ve Vídni.

Během povstání ve Vídni Metternich odstoupil. Rakouští liberálové se dostali do frankfurtského sněmu.

11. dubna Palackého psaní do Frankfurtu.

10. dubna vznikl Národní výbor – liberální + konzervativci

Rakousku se nelíbil vývoj v Českých zemích → do Prahy byl poslán Alfred windischgraetz

2. června začal slovanský sjezd, založeno na myšlence slovanské vzájemnosti, chtěli se dohodnout na společném postupu. Nikdo nechtěl zachovat monarchii. Velká diferenciací názorů. Vzešel jediný dokument *Manifest k národům evropským* – napsán Františkem Palackým → obsahoval myšlenky austroslavismu.

Červnové povstání (svatodušní bouře)

12. června se na Koňském trhu konala mše, té se zúčastnili i členové slovanského sjezdu.

Po konci se v Celetné (vedoucí z města) zkoncentrovalo více lidí, Alfred windischgraetz na to čekal a poslal proti nim vojáky → Praha uzavřena → dělostřelecký útok následoval 16. června.

Docházela munice, jídlo a pití → 17. června nastala kapitulace.

10. července zasedá ústavodárný říšský sněm ve Vídni → 7. září 1848 byla zrušení roboty za náhradu.

V říjnu 1848 vypukly nové bouře v Uhrách a Vídni

1. listopadu skončila revoluce v Předlitavsku (neuherské země), 22. listopadu pokračuje sněm v Kroměříži.

Ferdinand byl donucen k abdikaci, protože byl duševně opožděný → František Josef I. → rozhodl, že ústavu udělá sám (kroměřížský sněm byl neschopný) → 4. března 1849 vydal oktrojovanou ústavu a 7. března nechal rozebrat kroměřížský sněm.

Májové spiknutí – radikálové – J. V. Frič, K. Sabina, E. Arnold – snaha obnovit revoluci byla vyzrazena.

Uhersko

Od 1713 se projevuje odpor k centralizaci.

Demokratické a liberální politické smýšlení.

Proběhlo národní obrození – Lajos Kossuth.

3. března 1848 se schází uherský sněm v Prešpurku → vzniká uherská vláda (v čele s Lajos Kossuth) → 17. března ji Vídeň pod tlakem uznala.

18. března byly zrušeny feudální výsady, poddanství. Nastala centralizace, potlačování ostatních národů (Slováků, Chorvatů, Rumunů, Srbů) a jiný národní problémy.

11. dubna – nová uherská ústava, velice liberální.

V dubnu 1848 předložil J. M. Urban uherskému sněmu Nitranské žiadosti → nic se nedělo.

10. května podali Slováci uherskému sněmu žiadosti slovenského národa → uherský sněm vydal zatykače na autory (Štúr, Urban...).

Národnostních rozporů využívá vídeňská vláda – povoluje vytvoření chorvatské armády (Bán Jelačić), vznik dobrovolníků na Slovensku (Ján Francisi) – včetně z Čech a Moravy.

14. dubna 1849 se schází uherský sněm v Debrecíně, kde sesadili Habsburky z trůnu → vyhlášena samostatnost.

Rakouský císař povolal na základě intervence Rusko → 13. srpna 1849 bitva u Világose. Tím končí v celé Habsburské monarchii.

Výsledky a význam

- Odstraněny feudální výsady (netýká se Ruska, protože, to nebylo zasaženo revolucemi).
- Zrušeno poddanství
- Částečně zůstaly zachovány občanská práva.
- Politické programy
- Získání zkušeností

Velká Británie

Soupeření toryů a whigů, boj o obilní zákony (zda-li dovolit dovoz levného obilí nebo radši chránit trh pomocí cel)

- Toryové – byli pro clo
- Whigové – chtěli dovoz, aby dělníkům nemuseli platit příliš moc.

1846 se to dostalo do parlamentu → Robert Peel (toryi) hlasoval s whigy, opustil Torte a a způsobil tak převahu Whigů.

Vláda Whigů

Expandování a zámořské výboje, v Indii se podařilo ovládnout knížectví sikhů, Paňdžábu. Sikhové sice odpověděli povstáním, ale to bylo potlačeno.

Britská vláda přebrala (v zámince povstání Sikhů) řízení kolonie (zrušila Východoindickou společnost).

V Indii vládl až do roku 1876 místokrál, poté se Indie stala císařstvím, následovala expanze do Barmy.

V zámince na zakázání dovozu opia do Číny vyhlásila Velká Británie válku Číně, kde chtěla získat vliv. Město Hongkong se dostalo pod přímou britskou kontrolu. Později, za pomoci Francie v dalších dvou opiových válkách posílila svůj vliv zde.

1840 – 1842 - Opiové války mezi Indii (Británií) a Čínou o dovoz opia

William Gladstone navrhl novou volební reformu, když zjistil, že tak učinil i Benjamin Disraeli, svou reformu radikalizoval → jeho návrh uspěl → počet voličů se téměř zdvojnásobil (volit mohl každý, kdo vlastnil jakoukoliv nemovitost). Provedena roku 1865.

Vláda liberálů

Ve volbách podle nového systému zvítězili liberálové v čele s Gladstonem. Provedli majoritní změny jako omezení privilegií anglikánské církve, rozšíření vzdělání mezi lidové vrstvy, uznala odbory jako politicky činné (avšak neuznala jejich právo na stávkou). Zrušili cla na dovoz obilí.

Volná soutěž (i pracovní síla).

Po těchto změnách se podařilo v dalších volbách zvítězit konzervativcům.

Vláda konzervativců

Disraeli prosadil řadu sociálních zákonů, byla uzákoněna maximální pracovní doba (56 hodin týdně), měla být zlepšena životní péče a postupně zlikvidovány dělnické domy.

Pokračovali v zámořských výbojích a završili tak celosvětovou britskou převahu. Británie ovládla Egypt, barmu a Malajsko. Odrazili Francii na Nilu.

V Africe chtěli propojit sever a jih, kde měli své kolonie → narazily na Búry (nizozemské kolonisty), se kterými svedli válku, kterou vyhráli.

Kanada se bouří a po potlačení kanadského povstání musela britská vláda roku 1837 dát Kanadě samostatnost, později, roku 1867 byla Kanada uznána jako dominium (spojovalo je s VB osoba panovníka, zahraniční politika, státní občanství).

Byly zavedeny cla, tak aby byl obchod uvnitř kolonie výhodný a prospěšný.

Dominia – britské kolonie s vlastními právy (z obavy aby se neotrhl):

- Kanada
- Jihoafrická unie – naleziště zlata a diamantů
- Austrálie
- Nový Zéland

Labour party

Za vlády konzervativců se odborové svazy začali postupně osamostatňovat a začali prosazovat své kandidáty do politiky. Roku 1906 založili Dělnickou stranu (Labour Party). Byla směsicí lidí s různými požadavky → část rozpoutávala pouliční boje, boje za práva žen.

Roku 1906 se k moci dostávají opět liberálové (David Lloyd George). Na rozdíl od předchozí vlády liberálů se zajímali i o sociální zabezpečení (peníze získávala zdaněním pozemkových vlastníků a z celkové prosperity). Proto mohly být zavedeny minimální podpory v nezaměstnanosti, starobní, invalidní a nemocenské zabezpečení.

Modernizace armády a námořnictva. Omezení práva horní sněmovny – již nemohla vetovat.

Fabiáni

Vzdělanci, intelektuálové, kteří věděli, že současný stav je neúnosný, avšak nevěřili v revoluci → chtěli dospět k sociálně spravedlivému státu pomocí reforem.

Evolucí se má dospět socialismus

G. B. Shaw, H. G. Wells

Feniáni

Bojovníci za nezávislost Irska. Název odvozen od Sinn Féin. Od 60. let používají násilí.

Viktoriánská Anglie

Královna Viktorie (1819 narozena, vládla až do své smrti 1837 – 1901), za manžela si vybrala Alberta I. Saschen Coburg-Gotha měla s ním 9 dětí. Královna Alžběta je jejím potomkem (Windsorská změnili si jméno po druhé světové válce → německý rod).

Buckinghamský palác se stál sídlem královny.

Albert Hall

Sjednocení Itálie

V roce 1849 zde bylo 8 států, jediné Italské bylo Sardinské království (Sardinie a Piemont) – vláda savojské dynastie (Viktor Emanuel II.) - jako předsedu vlády 1852 jmenoval Cavour.

Chtěli sjednotit Itálii a tak uzavřeli spojenectví s Francií (1860) za Savojsko a Nizzu.

1859 – zahájena válka s Rakouskem. Válka byla úspěšná, v červnu zvítězili v bitvě u Magenty, Solferina. Porážka Rakouska vedla k připojení Toskánska, Modeny, Parma, Romagna k Sardinskému království.

Giuseppe Garibaldi – velmi užitečný při sjednocování.

V listopadu 1859 se Napoleon III. Zalekl se síly Itálie a uzavřel mír s Rakouskem, to postoupilo Lombardii.

Na jaře 1860 vzniká povstání na Sicílii → potlačeno Garibaldem → vítězství nad králem → plebiscit (lidové hlasování) → připojeno k Itálii.

V březnu 1861 se schází všeitalský parlament v Turíně → vyhlásil stát jako italské království v čele s králem Viktorem Emanuele I. (= Viktor Emanuel II.). Hlavním městem se stala Florencie.

1866 – vznikla válka prusko-rakouská, ve které se Itálie přidala na stranu Pruska. Itálie byla poražena u Custozy. Ale i přesto z toho těžila 1866 – pražský mír → připojeno Benátsko.

1870 – Francie byla poražena Pruskem – museli opustit Itálii

V září 1870 byl připojen papežský stát.

Roku 1871 se hlavním městem stal Řím.

Sjednocení Německa

Německo bylo rozdrobené, což bylo překážkou podnikáním (problém s cly atd.).

Prudký rozvoj průmyslu.

Nejsilnější zemí bylo Prusko.

Vilém I. Hohenzollern. vybral si za svého prvního ministra Otta von Bismarcka.

Sjednocení = „krví a železem“

1863 – 1864 - Bismarck vyprovokoval válku s Dánskem. Šlesvicko → Prusku, Holštýnsko → Rakousku.

Ale už roku 1866 prohlásil Bismarck Holštýnsko za pruské území! → 1866 válka s Rakouskem.

Válka skončila 3. 7. 1866 u Hradce Králové (Sadové), kvůli špatné taktice a uniformám (bílé).

V roce 1866 využívají Prusové své pozice, sjednocují severní území Německa – Severoněmecký spolek (Prusko + 21 států).

V dubnu 1867 – ústava.

Proti sjednocení Německa je Francie. Hledají záminku pro válku → španělský trůn.

1870-1871 prusko-francouzská válka – začala 19. července 1870 – vyhlášena Napoleonem III.

1. září. Francouzi poraženi u Sedanu, byl zajat Napoleon III.

27. října porážka zbytku francouzského vojska u Metz

18. ledna 1871 – obsadili Versailles, kde vyhlásili Německé císařství.

Na jaře 1871 se konaly volby do Říšského sněmu → prvním německým kancléřem se stává Otto von Bismarck.

Říšský sněm měl zákonodárnou moc, kancléř byl zodpovědný císaři. Císař měl právo vyhlášovat, ukončovat válku apod.

10. dubna 1871 uzavřena mírová smlouva s Francií ve Frankfurtu.

Francouzi se museli vzdát území Alsaska a Lotrinska.

Po sjednocení se začalo Německo velice rychle rozvíjet, obchod se surovinami, výroby a

pracovní silou → zvýšení počtu dělníků a tak na obranu jejich práv vzniká 1898 – SDDSN.

Otto von Bismarck považoval za nebezpečí katolickou církev (byl luterán) → kulturkampf (= kulturní boj). Další vrásy mu dělalo socialistické hnutí → zákonem zakázal SDDSN, avšak strana přežívá v ilegalitě, proto zajistil sociální zákonodárství (pojištění pro případ úrazu, důchod, zlepšení pracovních podmínek) – **Politika biče a cukru.**

1889 – stávka v Porúří, zcela ochromila Německo. V té době byl císař Vilém II. (vnuk Viktorie), ve stávce viděl příležitost, jak odvolat roku 1890 Bismarcka. Vilém II. opět povolil SDDSN. Ve volbách 1891 získala 20%.

Avšak SDDSN se rozštěpila na revizionisté (chtěli revidovat Marxovo učení) – k ideálnímu stavu se dojde reformami. A na spartakovci – plně věřili v Marxe → na začátku 20. století z nich vzniká Komunistická strana.

1878 – Berlínský kongres – změna politické orientace země, spojenci se stalo Rakousko a Itálie. Expanze do Afriky a do Tichomoří.

Od 1880 budují námořní armádu.

Šovinismus = vše co je jiné než já, je špatný. Postupně vzrůstá národnostní nenávisť.

Francie v době II. císařství

1852 – 1870

V 60. letech došlo k liberalizaci, došlo k uvolnění poměrů. Opozice mohla působit veřejně – opozici tvořili Republikáni a monarchisté.

Uvolnění celní politiky → levnější a kvalitnější výrobky z Anglie → roste sociální napětí.

Ludvík Napoleon povolil sdružování na odborové bázi (nikoliv politické). Také vytvářel nové pracovní příležitosti, aby snížil nezaměstnanost (přestavby Paříže...). Vedl koloniální politiku.

Ludvík Napoleon se zapletl s Angličany do Krymské války.

Snaha ovládnout Egypta → financování Suezského průplavu, avšak nakonec ovládli průplav Britové.

Snaha ovládnout Zadní Indii.

Expanze do Mexika

1861 poslal Ludvík Napoleon expediční armádu do Mexika → rychlé ovládnutí → Mexické císařství, dosazen Arcivévoda Maxmilián za císaře. Avšak 1867 byl císař zastřelen, protože nechtěl při převratu prchnout ze země.

Vztah k Prusku

Francii se nelíbilo sjednocení Německa, chtěli aby válku vyhlásili Francouzi → ta byla vypověděna 19. července 1870.

V bitvě u Sedanu 2. září 1870 byl zajat Napoleon → vznikla revoluce 4. září → **třetí republika**.

Vzniká prozatímní vláda, národní gardy, partyzáni. Pruská armáda proniká daleko do území.

27. října 1870 byla Francie poražena u Metzu. Na začátku ledna byli kolem Paříže. 18. ledna 1871 vyhlásili Němci ve Versailles Německo.

28. ledna 1871 bylo vyhlášeno příměří. V čele nové vlády stanul Thiers – chtěl monarchii...

Vláda chtěla odzbrojit Národní gardy → 18. března 1871 vzniká další povstání, zmocnili se vládních budov a vyhlásili Pařížskou komunu.

26. března 1871 všeobecné volby do Rady komuny – socialisté, demokraté a různé další politické proudy. Zajišťovala chod Paříže po všech stránkách. Vydávala dekrety:

- Národní garda bude nahrazovat policii a armádu
- Odstranění stávajícího státního systému
- Zavedení nových orgánů moci
- Zavedení volených a sesaditelných úředníků
- Zavedení sociálních opatření ve prospěch pracujících
- Bezplatné vyučování – i pro dospělé, kteří neuměli číst, psát a počítat.
- Řešení bytové politiky
- Spoluúčasť dělníků při vedení podniku
- Vyhlášení rovnoprávnosti žen – volební právo a být volen.

Obrana Paříže proti Pruskému vojsku a zároveň proti vládním vojákům.

Thier dojednal 10. dubna 1871 mír ve Frankfurtu – odstoupení Alsaska-Lotrinska, a obrovské válečné reparace.

Poté došlo k útoku na Paříž → ze severu → májový týden (21. až 28. dubna 1871) - poslední týden komuny.

Represálie – 30000 mrtvých, ubylo asi 50000 obyvatel v Paříži.

Vojenské soudy

Ohlas v Evropě

Stabilizace republiky

Snahy monarchistů vyšly vniveč. Protože roku 1875 vznikla nová ústava:

- Republika
- Všeobecné hlasovací právo
- Silná prezidentská moc
- Obnoveny občanské svobody
- Bezplatné vzdělání

Politické strany

Radikální strana požadovala:

- (Levicová strana)
- Odluku státu a církve
- Omezení pravomocí prezidenta
- Georges Clémenceau

Socialisté – roztříštění:

- Blanquisté
- Marxisté
- V roce 1905 sjednocení do Jednotné socialistické strany, jejíž předsedou se stal Jean Jaurés (byl zavražděn).

Vlády byly málo stabilní, různé aféry.

Dreyfusova aféra (90. léta 19. století) – Drefus byl žid, obviněn, že je německým špiónem → odsouzen k nuceným pracím ve francouzské Guaně. Na začátku 20. století byl očištěn. Emil Zola na to reagoval obviněním společnosti z antisemitismu → a byl donucen emigrovat do Anglie.

Aféra s akcemi Panamského průplavu → konečný krach připravil o peníze spoustu lidí.

V roce 1902 se konaly další volby → vznikla koalice levý blok (umírnění socialisté + radikálové), která ve volbách zvítězila. Stupňování proti německého nacionalismu.

Radikální strana = nejvlivnější až roku 1914 – zastával antiklerikalismus, byla protiněmecky orientovaná, sblížila se s V. B. A Itálií.

České země – Habsburská monarchie

Vládl František Josef I., jehož rádce Felix Schwarzenberg mu doporučil návrat k absolutismu, tak se stalo vyhlášením silvestrovských patentů roku 1851, které zrušili ústavu.

Tak nastalo období od 31.12.1851 do 26.2.1861 státního absolutismu, v němž byli zatčeni všichni co ohrožovali monarchii – Sabina, Palacký atd. – politický a národnostní útlak, období reforem.

Bylo provedeno důležité změny:

- V oblasti správní:
 - Roku 1850 bylo založeno ministerstvo obchodu
 - Roku 1851 byly odstraněny cla mezi Předlitavskem a Zalitavskem → velké zjednodušení obchodu
 - Roku 1859 byl založen živnostenský úřad, což vedlo ke zrušení cechů, vzniká tak přirozená konkurence, stačil kapitál pro začátek podnikání.
 - Ministrem financí se stává Alexandr Bach
- V oblasti berní
 - Nové rozdělení na obce, města → okresy → kraje → zemské orgány → ministerstva ve Vídni

Rozvíjí se textilní průmysl, nabírá další zaměstnance → vyšší životní úroveň, která vedla ke zvýšení spotřeby surovin a vedla k dalšímu rozvoji těžby. Rozvoj podniků jako Righoferova strojárna na Smíchově, Vítkovické hutě apod.

Rozvoj zemědělství, především díky použití umělých hnojiv a strojů.

Podmínky dělníků byly tristní → 10-14 hodin denně, 6 dní v týdnu → průměrný věk 40 let

V roce 1853 prohrálo Rakousko s Itálií a ztratilo tak Lombardii. Alexander Bach byl odvolán a roku 1860 vydal František Josef I. Říjnový diplom, kterým se vzdal absolutismu.

26. února 1861 vzniká únorová ústava → jediná vláda ve Vídni, zákonodárnou moc má říšská rada s centrem ve Vídni.

Říšská rada:

- Panská
- Poslanecká

Volební právo bylo určeno censem → (volit mohla jen ¼ obyvatelstva)

Rozvoj národního života, vznikl časopis Čas (1860), první liberální politický časopis, 1861 Národní listy (Julius Grégr), spolek Hlahol (Smetana), Sokol (Tyrš a Fügner), umělecká beseda (Hlávka, Smetana, Hálek, Mánes, Purkyně)

První politická strana – Česká národní strana – rozštěpila se na:

- Staročeši (Palacký, Rieger, Braunner,...)
- Mladočeši (Neruda, Arbes, Sládek,...)

Roku 1866 vzniká válka Prusko-Rakouská, v červnu bitva u Custozy, 3. července u Sadové. Ztráta Benátska → jednání s Uhry (ze strachu) a vzniká tak 7. února Rakousko-Uhersko – dvojstátí, které má společného panovníka, armádu, finance, zahraniční politiku.

Uhersko se vrátilo k ústavě z roku 1848.

V Rakousku přijata nová prosincová ústava – 21. prosince 1867 – práva na ochranu jazyka.

Palacký byl umírněný, Uhry radikální, vzniká Rakousko-Uhersko.

Uhersko po roce 1849

Po sporech v roce 1860 (s Vídni) → Slováci vydávají nový národní program: 1861 Memorandum národa slovenského (Martin). V čele biskupem Štefanem Moysesem.

Vídeň povolila vznik Matice slovenské – 1863 a vznik 3 slovenských gymnázií.

České země = pokus o české vyrovnání

1867 = Čeští politikové se vypravili na výstavu do Ruska, Palacký se dostal až k Carovi a očekával od něj pomoc, avšak Car mu řekl, že co řekne císař, to platí.

Tábory lidu (1868 – 1871) – lidé se začali z nespokojenosti scházet na místech důležitých pro České země (hora Říp). Organizované liberály.

1870 – 1871 - Prusko-francouzská válka → Rakousko bylo spojencem Francie, po porážce Francie vyšla iniciativa z Rakouské vlády na sepsání požadavků.

10. října 1871 - Fundamentální články – 18. přijal je český zemský sněm, měli znamenat autonomii. Byly schváleny i moravským zemským sněmem → návrh byl zameten pod stůl, protože Prusové žádné požadavky nevznesli a navíc se proti návrhu postavili rakouští Němci a Maďaři → porážka státoprávní politiky staročechů.

Kritika staročechů za neúspěch → 1874 se odštěpují mladočeši (Národní strana svobodomyslná (=liberální)). (Kvůli předělání okresy německé a německo-české.)

1872 – 1873 - Spolek tří císařů (Německo + Rusko + Rakousko-Uhersko)

1878 - berlínský kongres → Rakousko-Uhersko získali do správy Bosnu a Hercegovinu (do té doby, než si zvolí správu vlastní).

Drobečková politika

Ministerský předseda Eduard Taaffe → snížil volební census na 5 zlatých, omezil pracovní dobu. Čeští politici politiku podporovali a za to dostávali „drobečky z panského stolu“ → drobečkové reformy: jazyk používaný na úřadech, Alois Pražák byl ministrem vlády (bez působení). 1822 – rozdělení univerzity na Českou a Německou).

Politické snahy Tomáše Garrigue Masaryka → působil na univerzitě. Chtěl demokratizovat Rakousko-Uhersko, vzorem mu byla Anglie (nikoliv národnostní samostatnost). Hnutí realisté.

1890 – jednání staročechů s německými liberály (punktace) → šlo o nové rozdělení okresů dle národnosti → znamenalo by to ústup v politice → odpor mladočechů, veřejnosti.

Ve volbách 1891 zvítězili mladočeši → staročeská strana úplně zmizela.

Vývoj do roku 1918

Růst počtu obyvatel (v Předlitavsku ze 7 na 10,5 milionů), je málo pracovních míst → migrace (v rámci monarchie) a emigrace (do jiných zemích). Ve Vídni roku 1900 se hlásilo 100000 obyvatel.

Migrace do velkých měst. Emigrace do Německa a do Francie, do USA, do Ruska (popřípadě Ukrajina).

Vzniky podniků (10 až 100 zaměstnanců), horečka v zakládání firem skončila až v roce 1873 – 1879 - krize z nadvýroby, která přišla po období konjunktury (malá nezaměstnanost, dostatek peněz). Krize – propouštění lidí, pozitivní zpětná reakce. Deprese – neklesá výroba, nezaměstnanost.

Zkrachovala většina malých podniků nebo je skoupily velké podniky → monopol = sdružení podniků určitého výrobního odvětví.

Kartel – sdružení výrobců vyrábějících stejné výrobky

Syndikát – obchodní společnost, určují nákupní ceny, nákup surovin, ceny výrobků, kde se budou prodávat.

Trust – řídí vše

Koncern – spojení podniků, které spolu nemusí souviset. (například těžařské a hutnické podniky...)

V Brně žilo 140000 obyvatel, pracovalo zde 320 průmyslových podniků, nejvíce byla zastoupen textilní průmysl. První brněnská strojírna.

Pokrok v oblasti technologii, například Kaplan - turbína. Kolben a Daněk – elektromotory. (Edison- osvětlení divadla v Brně), Křižík (osvětlení ND, tramvaje, vodní elektrárna). Inženýr Kašpar – průkopník letectví.

1897 byl na našem území vyroben první automobil „Prezident“ - v Kopřivnici.

1906 – Laurin a Klement – sídlo v Mladé Boleslavi.

Od 90. let 18. století – Škodovy závody v Plzni – výroba zbraní apod.

Rozvoj bankovníctví → 7 bank vídeňských, od roku 1868 fungovala první česká banka – Živnostenská banka (5. místo v monarchii).

Sociální složení obyvatelstva:

- Šlechta – uchovala si své postavení, pouze pokud zastihla vlnu podnikání.
- Inteligence a měšťanstvo – podnikatelé
- Vojáci, armáda – důstojníci = prestiž.
- Církev – význam klesá, ve městech nastává odliv věřících
- Venkovské obyvatelstvo – sociální rozdíly
- Dělnictvo – početně narůstalo, zatím se neřešily jejich problémy.

Dělnické organizace

V 60. letech díky růstu počtu dělnictva vznikají odborové svazy.

František Chleborad – chtěl povznést dělnictvo mezi podnikatele → zakládání svépomocných spolků (Oul) – malé kapitálové vklady a díky tomu měli levnější zboží apod.

Roku 1874 vznikla Sociálně demokratická strana Rakouska, která měla chránit zájmy dělnictva – měla zemské orgány → na Moravě byl reprezentovaná J. B. Peckou, L. Zápotockým. Inspiroval se v Německu. Neřešila národnostní problémy.

Roku 1878 vznikla – Československá sociálně demokratická strana dělnická – s zdůrazněním pro národnostní otázky. Byla částí SDSR (viz odstavec výš).

Po pařížské komuně nastávají represe → rozpad.

Josef Hybeš se zasadil o sjednocení Československé sociálně demokratické strany dělnické.

Později na přelomu 1888/1889 došlo ke sloučení SDSR v Heinfeldu.

Viktor Adler – Německý politik, vycházel z Marxe, ale nesouhlasil s revolucí, chtěl reformy.

Politická diferenciac

Snaha o všeobecné volební právo, rakouská monarchie byla zkorumpovaná → vznik nepokojů a demonstrací (časopis Omladina).

V Praze došlo k vyhlášení výjimečného stavu → došlo k zatýkání → 1894 – proces s „Omladinou“ – obvinění za členství v Omladině (avšak žádný takový spolek neexistoval) – mezi nimi A. Rašín, Stanislav Kostka Neumann).

Lev XIII. si uvědomoval úbytku křesťanů → vydal encyklika Rerum novarum → vyzývá k založení nových politických stran.

1894 – Křesťansko sociální strana – Jan Šrámek

1896 – definitivně se oddělila Československá sociálně demokratická strana dělnická = nejstarší samostatný politický subjekt.

1898 – národně sociální strana – strana nacionalisticky založená – Václav Klofáč

1899 – agrární strana – Alfons Šťastný, Antonín Švehla – zaměřena na venkovské obyvatelstvo, spíše však reprezentovala zájmy bohatých.

1900 – Česká strana lidová (realisté) – intelektuálové, TGM, F. Drtina

Boj za všeobecné volební právo

1893 – demonstrace, nejen v Českých zemích, ale i ve Vídni → 1896 Badeniho volební reforma (Kazimír Badeni) → 5. všeobecná kurie, volební právo nebylo rovné (jen muži).

1. kurie volila – cca 5000 – mohla obsadit ~80

5. kurie – 5 milionů – mohla obsadit ~75

Ve volbách roku 1897 (11/5 Č, 6N) – mladočeši.

Morava

Lidová strana = zemská organizace mladočeské strany, Adolf Stránský – založil Lidové noviny, předseda exilové vlády, Jaroška.

Agrární strana

Katolické strany

Jednání mezi Čechy a Němci → 1905 moravský pakt (moravské vyrovnání) → zemský sněm → jedna kurie bude velkostatkářská, dvě podle národnosti → převaha Moravanů.

Boj za rovné volební právo

Vrchol od října do listopadu 1905, došlo na demonstrace, manifestace, došlo ke střelbě demonstrantů.

28. listopadu 1905 – generální stávka → vláda přislíbila reformy.

26. ledna 1907 – volební reforma Maxe von Becka – všeobecné, rovné, tajné, přímé volební právo (jen muži, ne vojáci, bez trvalého bydliště).

Politické strany na počátku 20. století

Politická orientace podle:

- Souhlasu s balkánskou politikou
- Spojenectví s Německem
- Mladočeši – Kramář (chtěl vybudovat slovanskou banku), Rašín, Preiss – neopanslavismus → souhlasili s Balkánem, nesouhlasili s Německem.
- Česká a moravská agrární strana – agrárníci nechtěli Balkán (dovoz potravin), souhlasili s Německem (vývozní země).

TGM se spojil s jinými politickými subjekty a vytvořil Českou stranu pokrokovou (1906) – nechtěla rozbít Habsburskou monarchii (nesouhlasila s Balkánskou, Německem).

Roku 1908 – Česká strana státoprávně pokroková – chtěla osamostatnit české země. (nesouhlasila s ničím co chtěla vláda).

Klerikální strany souhlasili s vládou.

Slovensko

Roku 1874 byla zrušena slovenská gymnázia. Zrušena byla i Matice Slovenská. Situace se začala vyhrocovat.

Vzniká Slovenská národní strana – nedokázala se dohodnout na celkovém postupu.

Hlasisté – (vydávali časopis Hlas) – představitelem byl doktor Vavro Šrobár – byli pro spojení Čechů a Slováků.

Slovenská ľudová strana (1913) – Andrej Hlinka, Ferdiš Juriga (oba kněží).

Černová – 27. října 1907 – narodil se zde Hlinka → postavili si ze sbírky kostel, obyvatelé chtěli, aby Hlinka sloužil mši → poslali maďarské biskupy → nepokoje → střelba do lidí.

1907 – 1909 – maďarizační zákony A. Apponyiho – výuka na školách v maďarštině.

Rusko v 19. století

Mikuláš I. - samoděržaví, postavil se proti svému otci, který se u osvícenců částečně inspiroval, potlačoval liberalismus.

Potlačil děkabristické povstání. Rusko je národ založený na třech principech:

- Samoděržaví
- Pravoslaví
- Ruská národnost – správný Rus byl ten, který ctil samoděržaví a pravoslaví.

Byl proti vzdělání, povolil sice vysoké školství, na univerzity mohli vstupovat pouze šlechtické rodiny. Založil tajnou policii, která měla za úkol dozírat na obyvatelstvo.

Chtěl zasáhnout proti francouzskému povstání, avšak došlo k polskému povstání → Polsko bylo zcela připojeno k Rusku.

Vlny opozice:

- Západníci – tvrdili, že Rusko je zaostalé, a proto se má obrátit na západ, myšlenky demokracie, spravedlnosti, liberalismu.
- Slavjanofilové – podpora národnostních hnutí v ostatních Slovanských zemích a jejich připojení. Carovi se nelíbilo vzbuzování národnostních citů a to, že odmítali absolutismus.

Nevolnictví způsobovalo problémy při rozvíjení průmyslu, protože lidé se nemohli svobodně stěhovat do měst (a nechat se tak zaměstnat v průmyslu).

Krymská válka

Snaha o zničení Osmanské říše a obsazení úžiny Bosporu a Darnelu.

1853 – vpád Ruska do Osmanské říše, avšak Francie a Velká Británie se přidala na stranu Turecka ze strachu před příliš velkým vlivem Ruska.

Po obléhání Sevastopoli Rusové kapitulovali. Válka končí Pařížským mírem.

Ze zahraničních problémů vznikají problémy uvnitř státu – je otřesena důvěra cara.

Alexandr II. - 1855 - 1881 – provedl nezbytné reformy

1861 – zrušení nevolnictví – měli nově právo vlastnit majetek (ale na to většinou neměli peníze). Lidé neměli žádná politická práva.

Reforma soudnictví – založeny nezávislé soudy, poroty, založení instituce advokáta – založení je jedna věc, dodržování druhá.

Založení šlechtických samosprávných orgánů = zemstev

1870 - Reforma městské samosprávy

Mimo jiné došlo také k uvolnění cenzury.

Upevnění pozice na Kavkaze a ve střední Asii. Střed s Brity v Afgánistánu – bylo vyřešeno dohodou. Rusko se začalo sbližovat s Francií a Velkou Británií.

Rusko-turecká válka

Roku 1877

Vedena pod rouškou ochrany malých Slovanských národů, navázala na povstání v Bosně proti Turkům.

Velká Británie a Francie zabránili pádu Istanbulu → Sanstefanský mír – nezávislost Bosny, Černé hory, Rumunska.

Aby nebyli Rusové v těchto zemích chápáni jako osvoboditelé vyvolala Velká Británie a Francie Berlínský kongres (Rusko bylo z jednání vyloučeno).

I proti Alexandrovi se vytvořila opozice → myšlenky na revoluční řešení → skupina národních – dělili se na dvě skupiny:

- Umírnění:

- Ruský liberalismus
- Marxistický socialismus
 - Základ organizace ve spolku Osvobození práce založené v roce 1883 v Ženevě.
 - 1889 – založena politická strana SDDSR
 - G. V. Plechanov
 - Roku 1903 se SDDSR rozdělila na:
 - **Menševiky** – vzorem byla socialistická strana v Německu
 - **Bolševiky** – stranu by měli tvořit profesionální revolucionáři (Lenin).
 - Definitivní rozdělení až na konferenci v Praze roku 1912.
 - V roce 1918 se Bolševici přejmenovali na Komunistickou stranu.
- Radikální – postupně z nich vznikají teroristické skupiny – jediným cílem bylo zavraždění cara.

1881 byl car teroristy zabit, bohužel si moc nepomohli, protože došlo k utužení režimu.

Střet s Brity v Afghánistán. Pronikání rusů do Číny, obávali se pronikání Britů do Číny → orientace na Francii.

1904 – 1905 – rusko-japonská válka – Japonci napadli přístav Port Artur (Rusové zde měli loďstvo), u města Mukden byla poražena Ruská pěší armáda. Později u ostrova Cušima bylo poraženo Ruské loďstvo → Britové se jich přestali bát, vnitřní problémy Ruska.

Industrializace

Výsledky rusko-japonské války vedly k industrializace, jednalo se především o evropskou část.

Vstup zahraničního kapitálu na:

- Železnice
- Železářství
- Textilní průmysl

Roste počet dělníků, ale dělnická hnutí neexistují. Petrohrad, Moskva, Riga, Varšava, Lodž.

Revoluce

Požadavek občanských práv, odstranění samoděržaví, uvolnění politické situace a legalizace politických stran.

1905 – 1907 → 22. ledna 1905 – krvavá neděle – hladové masy se shromáždili v Petrohradě a šli směrem k carovi, doufali, že car je vyslyší. Avšak car poslal armádu → přes tisíc mrtvých.

Vypukla revoluce, po jejím potlačení došlo 27. ledna 1905 ke vzpouře na křižníku Potěmkin, opět potlačena jinými Ruskými křižníky.

Říjnu 1905 vyhlásila SDDSR celoruskou stávkou s požadavky:

- 8 hodinová pracovní doba
- Demokratické svobody
- Ústavodárné shromáždění = дума

Mikuláš II. vyhlásil 17. října 1905 manifest, kde vše sliboval.

Pokus bolševiků

V. I. Uljanov – Lenin.

V prosinci 1905 vyhlásili v Moskvě revoluci, avšak neúspěšně.

Car se přestal postupně bát a 3. června 1907 rozpustil Státní dumu. Navrátil se tak k samoděržaví, některé svobody zůstaly, hospodářské reformy, avšak málo úspěšné. Persekuce demokratů.

Občanská válka v USA

Po osamostatnění USA se jejich vývoj ubíral i k ekonomické nezávislosti. Roku 1815 došlo k průmyslové revoluci (což se týkalo pouze států na severu). Ve státech na jihu převažovalo plantážnictví (bavlna) spolu s afroameričany jako otroky.

Trojnásobně se zvětšilo území USA, například od Napoleona koupili Luisiana, koupili Floridu od Španělska (hrozba válkou).

1846-1847 – Kalifornie, Texas, Nové Mexiko – po válce s Mexikem.

Koupě Aljašky od Ruského cara (za 7 milionů dolarů) – Car ještě nevěděl o zlatu a ropě.

Zlatá ropa propukla roku 1848 v Kalifornii, způsobila velký příliv obyvatelstva a přírůstek obyvatelstva.

Přistěhovalci chtějí půdu → vzniká tak spor mezi lidmi ze severu (bezplatné přidělování půdy) a plantážníky z jihu (prodej po velkých celcích pro plantáže).

Roku 1828 vzniká Demokratická strana – založili jižané (→ pro bělochy)

Roku 1854 založili podnikatelé a farmáři ze severu Republikánskou stranu – hospodářské sjednocení USA (vadil jim otrokářský jih), odstranění otroctví, bezplatné přidělování půdy na západě.

Bylo zakázáno šířit otroctví, otroctví bylo velkým problémem. Rodiny byly rozdělovány, byli nešťastní.

Ilegální spolky Abolicionistů se snažili pomoci černochem utéct na sever – John Brown – chtěl vyprovokovat povstání → přepadl sklad zbraní v Harpers Ferry (1858) – bylo potlačeno ještě před začátkem povstání. John Brown byl oběšen.

Roku 1860 se konaly Prezidentské volby → ve volbách zvítězil republikánský Abraham Lincoln (umírněný) – byl pro odstranění otroctví, ale postupně.

Vznikaly neshody → Jižní Karolína odvolala zástupce z Washingtonu, na přelomu 1860/1861 vystoupilo 11 států z unie.

Zvolili si za prezidenta Jeffersona Davise s hlavním městem v Richmondu – Konfederované státy americké.

Fort Sumter (pevnost severanů) byla přepadena 12. dubna 1861 přepadena armádou konfederace → Severní státy vyhlásili 15. dubna 1861 válku.

Zpočátku vyhrával jih, protože se na válku připravovala a v čele měla generála Lee. Sever válku podceňoval a nebyl na ni připraven.

Pašování bavlny na sever (na zpracování), jih za to chtěl zpátky zbraně → sever zahájil blokádu.

1862 Abraham Lincoln vydal zákon o přidělech půdy (65 hektarů) – registrační poplatek, pokud dobře hospodařil (farmář) tak za 10 let je půda jejich → farmáři měli pro co bojovat.

Leden 1863 – zákon o zrušení otroctví → bývalí otroci měli životní zájem na vítězství severu, aby neupadli znovu do otroctví.

V létě 1863 – bitva u Gettysberku – přelomová bitva pro sever (unionisty), zásluhy na tom měl generál Ulysses Grant – ovládl údolí Mississippi → a roku 1864 byl jmenován vrchním velitelem.

Grant chtěl zaútočit ze dvou stran → na jaře 1865 dobyl Jižní Karolínu a 3. dubna 1865 dobyl Richmond.

9. dubna 1865 generál Lee kapituloval.

14. dubna 1865 – zastřelen Abraham Lincoln

Období rekonstrukce

Snaha vyrovnat hospodářské rozdíly mezi severem a jihem → chyběli plantážníci → rozprodávání půdy.

Jih byl stále okupován armádou.

Byl vypracován dodatek ústavy:

- Zrušeno otroctví bez náhrady

- Rovnoprávnost černochů
- Volební právo (aktivní i pasivní).

Jižanům se to nelíbilo → roku 1866 vznikl rasistický Ku-klux-klan (v Tennessee) – pronásledovali černochoy, bílé lidi, kteří je bránili a lidé chtějící více demokracie.

Důsledky války

Proměna sociální struktury venkova.

Pronájem pozemků, bílí ovládali ceny obilí.

70. léta hospodářská krize → ceny obilí klesají, ceny průmyslových výrobků stagnují.

Poté nastává prosperita, díky které se dostali na první místo na světě v ekonomice.

Taylorismus – pásová výroba, sériová výroba (pro efektivitu práce, ale stresovala dělníky).

Monopoly – koncerny

Henry Ford – koncern - automobilka, strojírenské podniky, pojišťovna, výroba lodí.

Americké federace práce vzniká až v 80. letech – sdružovala pouze kvalifikované dělníky.

1886 v Chicagu došlo k nepokojům (1. května) za zlepšení pracovních podmínek. Střelba četníků do demonstrujících → 4. května další demonstrace. (A od té doby slavíme 1. května jako svátek práce).

Hnutí progresivistů – president Theodor Roosevelt, president Woodrow Wilson.

Expanze

Do Tichého oceánu.

1898 anexovali Havajské ostrovy (vojenské obsazení a připojení).

Filipíny – vojenská pomoc a následné zabránění.

Část souostroví Samoa

Snaha ovládnout bývalé španělské kolonie – Kuba.

Převzali po Francii stavbu Panamského průplavu, vyprovokovali válku s Kolumbií → nový stát Panama.

V latinské Americe

1810 začali kreolové (potomci španělů a domorodců) začali válku za nezávislost.

1823 – president James Monroe vyhlásil Monroeova doktrína - „Amerika Američanům“

1826 – Španělé vyhnáni téměř ze všech kolonií.

Koloniální velmoci na přelomu století

Na začátku dvacátého století se začal používat název imperialismus – snaha podrobit si území a jeho obyvatele, využít hospodářství a naleziště země, využít kapitál a prodávat své výrobky (cílem byl zisk). Ohrazovali se nacionalismem – „jsme vyspělejší, chceme vnést naši kulturu dále“.

Misijní činnost přinášela křesťanství, lékařskou péči, vzdělání (+ ničení starých památek). Vyvolávalo odpor domorodců.

Velká Británie

Měla nejvíce kolonií, avšak propadla se v ekonomice na 4. místo. Udržovala si místo především v Bankovníctví.

V Africe chtěli pás ze severu na jih, Francouzi chtěli pás z východu na západ.

1882 ovládla Egypt – dokončili Suezský průplav

1898 v Súdánu se dostali do sporu s Francií.

Fašoda – prohra Francie (diplomatická).

Vyprovokování búrské války v letech 1898 – 1902 (búrové jsou potomci přistěhovalců z Nizozemska).

Ovládali strategické body: Gibraltar, Malta, Suez, Kapsko, Aden (Jemen – kontrola plavby po Rudém moři), Cejlon, Singapur.

Vytvoření dominií – ze strachu ze vzpoury →

- 1867 – Kanada
- 1901 – Austrálie
- 1907 – Nový Zéland
- 1909 – Jihoafrická unie – kvůli zlatu a diamantům.

30 milionů čtverečních kilometrů s asi 360 miliony obyvatel (roku 1920).

Francie

Rozšíření kolonií, i přes klesající ekonomickou situaci:

- Alžír
- Tunis
- Maroko
- Po ovládnutí Konga se dostali do sporu s Británií (Fašoda)
- Tonkin (u Hanoje), Annám
- Laos

10 milionů čtverečních kilometrů, 56 milionů obyvatel.

Francouzská Guana – vývoz vězňů

Německo

Druhé místo na světě v ekonomickém žebříčku. Měli minimálně kolonií.

Kamerun, Togo, Německá východní Afrika (a jihozápadní).

V Tichomoří ovládli Země císaře Viléma, Mariany, Marshallovy ostrovy.

Chtěli urvat nové kolonie → to vedlo ke vzniku první světové války.

Itálie

Itálie – ovládla území Eritree, část Somálska.

Roku 1896 chtěli napadnout Habeš (dnešní Etiopii), avšak neúspěšně.

Libye – ovládnuté po válce s Tureckem 1912.

Japonsko

Bylo samo předmětem koloniálních zájmů, to se však změnilo s nástupem císaře Muehita (nastala doba tennó meidži (reform)) → rychlý průmyslový rozvoj, stavba železnice, podpora buržoazie.

Šlechta povstala roku 1877 (Poslední povstání samurajů). Vzal si v Německu vzor ústavy → 11. února 1889 – císař, armáda, byrokracie.

Ekonomika velice vzrostla, (zemědělci byli defacto pořád nevolníci) – 3. na světě.

1894 – 1895 – Válka s čínou – Tchajvan

1904 – 1905 – rusko- Japonská válka → Mandžusko, jih Sachalinu

1910 – okupování Korei.

USA

Viz předchozí kapitola

Kolonie a polokolonie

Čína – průnik 18. států, které ovládli průmysl, to bránilo rozvoji buržoazie a rozvoji.

1900 – povstání boxerů (zdravili se zařatou pěstí), avšak bylo potlačeno 8 armádami.

Roku 1912 – lékař Sun Jat-sen stál při založení organizace Kuomintang

Na jihu roku 1911 vyhlásili na jihu republiku.

1912 – císař Pchu-ji se vzdal vlády.

Indie – Od 1818 byla britskou kolonií. Byla ovládána východoindickou společností.

A tak roku 1857 vzniká povstání sipáhijů → 1858 byl sesazen poslední místokrál a Indie se stala součástí Britského impéria.

1855 – Indický národní kongres.

Máhátma Gandhi – vystudoval práva v Británii, působil v jižní Africe, stal se hlavním představitelem Indického národního kongresu.

Motivy koloniálních výbojů

Prestiž, snaha zakrýt vnitřní problémy

Strategický význam dané oblasti

Hospodářské důvody

Dovoz průmyslového zboží, stavba železnic, vzdělání → místní inteligence.

Mezinárodní vztahy před 1. světovou válkou

Konec rovnováhy

Krymskou válkou roku 1856 skončila rovnováha stanovená na Vídeňském kongresu roku 1814.

1870 – změny v mezinárodních vztazích, Francie byla poražena, Německo se stalo velmocí, a chtěla tak rozšířit svůj vliv v Evropě => hledání spojenců.

Bismarck se pokusil izolovat Francii, pohrozil Rusům, že pokud neuzavřou své závazky s Francií, tak k nim přestanou vyvážet.

Bismarck se usmířil s Habsburky.

1873 – Spolek tří císařů.

Balkán

1875 – na území Bosny a Hercegoviny vypuklo protiturecké povstání. Turkové řeší perzekucí obyvatelstva.

1876 – povstání v Bulharsku → turecký teror (30000 mrtvých).

Vyvolává mezinárodní ohlas.

1876 – Srbsko + Černá Hora vyhlásili válku s Tureckem, turecké represe.

Postoj velmocí:

- VB chce zachovat Turecko (aby se jich nezmocnilo Rusko)
- Rusko bylo na straně slovanských národů (chtěli jejich strategické území)

Rusko-turecká válka

1877 – ruské vojsko + dobrovolníci z Rumunska a Bulharska → vytlačení Turků přechodem průsmykem Šipka a došli téměř k Istanbulu.

1878 mír v San Stefanu – nezávislost:

- Velké Bulharsko
- Srbsko
- Rumunsko
- Černá Hora
- Rusko získá: část Besarábie, Kars

Zisky Ruska byly velké, což se nelíbilo ostatním velmocem → byl svolán Berlínský kongres v létě 1878.

Potvrdilo nezávislost:

- Srbska
- Černé Hory
- Rumunska

Další změny

- Bulharska (jih vrácen Turecku, sever se stal nezávislý)
- Makedonie vrácena Turecku
- Bosna a Hercegovina byla pod správou Rakouska-Uherska, nemělo se stát součástí Rakouska-Uherska.

→ Rusko izolováno, zisky byly zmenšeny.

Vztahy mezi velmocemi

1879 – Rakousko-Uhersko a Německo uzavírají Dvojspolek proti Rusku

Roku 1882 přistupuje Itálie k Dvojspolku → Trojspolek

Trojspolek uzavírá smlouvy se Srbskem, Rumunskem.

Bulharským králem se stal roku 1887 Ferdinand Koburský → Německo vytlačovalo ruský vliv na Balkáně.

Nová krize v mezinárodních vztazích

Díky neobratné politice Bismarckovi v Rusku vyšla 1887 nová krize v mezinárodních vztazích, Německo požadovalo po Rusku odříznutí od Francie.

Francie však nabídla, že vše po Němcích převezme → Roku 1893 – Tajná dohoda Ruska + Francie → Dvojdohoda.

Velká Británie – splendid isolation – je nevýhodná a tak roku 1904 vzniká srdečná dohoda mezi Velkou Británií a Francií, ve které si vyjasnili kolonie a spol.

Roku 1907 Velká Británie přistupuje k Dvojdohodě z roku 1893 → Trojdohoda

Roku 1908 Rakousko-Uhersko anektovalo Bosnu a Hercegovinu, došlo k porušení dohody z Berlínské dohody. Protesty Velké Británie. a Ruska nebyly brány v potaz.

1911 - Marocká krize

1912 - Itálie okupovala Libyi, dostala se tak do sevření kolonií Velké Británie a Francie.

1. balkánská válka (1912-1913) → vývoj byl drtivý pro Turecko → Bulharsko, Černá Hora, Řecko, Srbsko se stávají samostatnými státy.

Osvobozena Makedonie, ale část z ní získává Srbsko, což se nelíbí Bulharsku →

2. balkánská válka (1913) – válka Bulharska proti Srbsku, Černé hory, Řecku a Rumunsku → ztratili území (ústí Dunaje a spol) → sblížení s Německem.

Růst nacionalismu a nejen malých států, ale i výbojný nacionalismus velkých států, kteří si mysleli, že jsou ti výše.

To je v kontrastu s nacionalismem malých národů. Začaly se objevovat myšlenky, že použití násilí pro blaho národa je zcela v pořádku.

1. světová válka

Příčiny

Expanzivní snahy, většina území už je zabraných → boj o jednotlivé kolonie.

Boj o sféry vlivu, například, kam vyvážet zboží apod.

Extrémní nacionalismus

Růst napětí mezi Trojspolkem a Dohodou

Vstup velmocí do války

Záminkou válkou se stal atentát v Sarajevu, který se odehrál 28. června 1914, kde Rakousko-Uhersko tam pořádalo vojenské manévry, jejímž zvykem byl na konci průvod s panovníkem.

Avšak František Josef místo sebe poslal svého následníka (byl to synovec). Františka Ferdinand d'Este, první pokus byl neúspěšný – bombu František Ferdinand d'Este letící bombu odrazil pod další auto → ukryli se na radnici, nechtěl si připustit urychlený návrat a tak byl při pokračování jízdy byl zastřelen Gavrilem Principem. František Ferdinand d'Este byl zastřelen, tejně jako manželka.

Teroristická organizace Černá ruka (součást organizace Mladé Bosny).

Němcům se líbil moment k rozpoutání války → Rakousko-Uhersko dalo ultimátum Srbku:

- Stopy po atentátu měli vyšetřovat na Srbském území rakouská policie...

28. července 1914 → vstup do Války (Mým národům). Reakce Německa vyhlášení války Rusku → 2. srpna 1914 – vstup Velké Británie a Francie do Války.

Rozdělení válčících států

Dohoda:

- Rusko - 1914
- Británie - 1914
- Francie - 1914
- Japonsko - 1914
- Srbsko - 1914
- Černá Hora - 1914
- Belgie - porušen neutrální status → 1914
- Itálie - 1915 - nakonec na straně Dohody, slíbili Dalmácii, Istrii
- Rumunsko - 1916
- Řecko - 1916
- USA- 1917
- Čína- 1917

Centrální mocnosti všichni 1914:

- Německo
- Rakousko-Uhersko
- Bulharsko
- Turecko

Neutrální:

- Itálie (do 1915)
- Norsko

- Švédsko
- Dánsko
- Nizozemsko
- Švýcarsko
- Španělsko

Válka

Především snahy o udržení kolonií, Francie chtěla zpátky Alsasko a Lotrinsko, Japonsko chtělo Německé kolonie v Tichomoří. Avšak válku nevyvolali, přesto, že se jim hodila.

Němci chtěli vytvořit oblast Střední Evropa, ve které má být Německo dominující velmoc.

Použití letadel, vzducholodí, použití tanků, BCHL (Yperit), telegraf, rádio.

Totální válka = zasáhla veškeré oblasti.

Zákopová válka

1914: Otevření tří front v Evropě

Jižní srbská fronta – Rakousko-Uhersko získalo pouze malá území Srbska. Srbsko mělo za spojence Černohorce.

Západní fronta – mezi Francií a Německem, plány vypracovány dávno před válkou, počítal s porušením neutrality Belgie, aby se vyhnuli francouzským pevnostem.

Prošli přes Belgii, ale 5. září 1914 byla svedena první bitva na řece Marně → ustanovena zákopová válka.

Flanderská bitva – v říjnu 1914, nebyla úspěšná.

Němci zahájili ponorkovou válku pro blokaci Francie a Velké Británie.

Východní fronta – Rusko proti Německu a Rakousku-Uhersku.

Rusko zaútočilo na východní Prusko, rychlý postup byl zastaven až jejich porážkou u města Tannenberg (P. Von Hindenburg).

Při útoku na Halič byli Rusové úspěšní a dostali se až na území dnešního východního Slovenska.

Fronty otevřené Tureckem.

Otevřena **Kavkazská fronta**, Turecko nakonec bitvy prohráli, ale nekapituluji.

Mezopotámská fronta – Turecká fronta byla zatlačena Velkou Británií a Francií.

Syrskopalestinská – nejprve úspěch, ale nakonec byli Turci zatlačeni zpátky.

1915: Evropa

Východní fronta → změna strategie z bleskové války → vrhnou se na Rusko → ofenziva v Karpatech → s Rakouskem-Uherskem dobyli města Černovice, Stanislaw (v Haliči).

V březnu zaútočila ruská armáda na město Přemyšl, která následně dobyli.

Rakousko-Uherská armáda byla tvořena Slovany → sympatizace s Rusy → Němci zaútočili u Gorlice → Rusové zahájili trvalý ústup.

Rusové byli vytlačeni z Polska až do Ruska → ustanovila se nová linie od Riga, řeky Dviny, Minsk, Lutz až na hranice Rumunska (řeka Strypa).

Rusové i přes zatlačení nekapitulovali.

Na **Západní frontě** se nedělo nic dlouhodobějšího, jen Francouzi – Champayne. Němci použili bojový plyn u města Yperit → obrovské ztráty na životech, postoupili sice o 4 kilometry, ale za cenu 5 tisíc mrtvých, 15 tisíc mrtvých později.

Jižní fronta → v září 1915 útok Bulharska na Srbsko, v listopadu bylo Srbsko proaženo. Evakuace Srbské armády na Korfu.

Roku 23. května se Itálie připojila k Dohodě (ale až 1916 vyhlásili válku Německu).
Dohoda v Chantilly [šánty] o spolupráci dohodových mocností → hned příští rok se uplatnila.

1916: Evropa

Západní fronta →

Bitva u Verdunu – od února do července, pokračuje v září. Celkem asi 500000 mrtvých
Červenec – listopad – bitva na Sommě – v této bitvě použili Britové tanky. Obrovské ztráty:

- Britové ztratili 400000 lidí
- Francouzi ztratili 200000 lidí
- Němci ztratili 500000 lidí.

Posun fronty se nekonal!

Východní fronta →

Rusko reorganizovala armádu, v březnu zahájili ofenzívu na pomoc Verdunu (Němci část vojáků přesunuli na východ).

Mezi červnem a srpna dochází k Brusilovově ofenzívy → zisk Bukoviny, část Haliče.

Armáda Rakouska-Uherska byla téměř zničena a demoralizována.

27. srpna 1916 – vstup Rumunska do války na straně Dohody → 6. prosince dochází k obsazení Němci, kteří záhy využili nalezišť ropy pro posílení ponorkové války.

Jižní fronta →

Neprobíhají žádné změny, až roku 1917 vstoupilo Řecko na straně Dohody.

Válka na moři a v koloniích

Naprostá převaha Velké Británie, Francie a Japonska. Postupně byly obsazovány německé kolonie.

Němci byli poraženi v severním moři, začali útočit i na neutrální (a) civilní lodě.

21. prosince 1916 Woodrow Wilson vydal nótu o podmínkách míru, avšak všichni to ignorují nebo odmítají.

Císař Karel I. Pověřil Sixta Bourbonského tajnými jednáními o míru Rakouska-Uherska a Velké Británie.

9. ledna 1917 Němci vyhlásili neomezenou ponorkovou válku (kdokoliv kdo se přiblíží k VB a F), včetně civilních lodí.

Georges Clémenceau – Německo má být poraženo, žádný mír.

V dubnu 1917 po torpédování civilních lodí USA vstupuje USA do války na straně dohody.

Ruské revoluce 1917

12. března nastala demokratická revoluce (únorová dle jejich kalendáře) → měla za cíl svrhnout cara, nastolení prozatímní vlády (v čele kníže Georgij Lov), sověty (obecní zastupitelstva na vesnicích).

V sovětech měli převahu Menševici, esseři. Prozatímní vláda pokračovala ve válce.

Němci tajně převezli do Ruska, aby sepsal Dubnové teze (jak přejít z demokratické revoluce na proletářskou). Chyb prozatímní vlády využívají bolševici.

Protesty obyvatel (v červnu a červenci). Změnil se předseda vlády → Alexandr Kerenský zakázal Bolševiky.

V září se pokusil Kornilov o vojenský převrat, avšak zradili ho vojáci.

Říjnová revoluce →

Bolševici vyvolali povstání 6. listopadu v Petrohradě. Měli na své straně rudé gardy, baltské loďstvo.

Útok na Zimní palác v noci ze 7. na 8. listopadu. Ministři prozatímní vlády byly zatčeni.

Všerurský sjezd sovětu →

Dekret o míru – navrácení dobytých území

Dekret o půdě – zabavení šlechtě, nové přerozdělení

Deklarace práv národů Ruska

Rada lidových komisařů v čele s Leninem.

Německý mír s Ruskem a vstup USA do války

Německu se hodila situace v Rusku (Rusům taky) a tak byl v listopadu jmenován do jednání o separatním míru v listopadu 1917 Lev D. Trocký. Jednání probíhala v Brest-Litevský. Lenin požadoval mír za každou cenu, tedy i za cenu ztráty území. Lev toto odmítá dát celé území zabrané Německem.

Rusové na podmínky nepřistoupili → Němci zahájili ofenzívu po celé délce fronty → obrovský posun do Ruska.

V únoru 1918 – porážka Rusů o Narvy a Pskova → nové jednání o míru → 3. března 1918 Brest-litevský mír – Rusko toto území ztrácí.

Němci přesouvají armádu na západ, avšak i přesto museli ustoupit až obranou (Siegfriedovu) linií.

Se souhlasem kongresu vstupují 6. dubna 1917 USA do války.

Velitelem Francouzské armády byl jmenován Henri Philippe Pétain – držel pozice, čekal na americké armády.

Americké armády vedl Ferdinand Foch.

1918: západní fronta

Červenec až srpen Němci zaútočili na řece Marně (2. bitva na Marně), ale byli zatlačeni.

8. srpna prolomení Německé obrany u Amiensu.

26. září ofenziva dohodových mocností → jednání o kapitulaci → podepsání kapitulace a zastavení bojů od 11. listopadu v 11:00 1918. Podepsáno pouze příměří, jednání o míru byly zahájeny 1919.

Od 1917: jižní fronta

Italská armáda byla zatlačena 100 kilometrů do vnitrozemí, až k řídce Piavě → vyvolalo změny ve vládě → Vittorio Orlando, ten požádal o pomoc spojence a tak frontu stabilizoval.

15. června 1918 – Rakousko-Uhersko se pokusilo o prolomení fronty na Piavě, nejkrvavější bitva na jižní frontě.

29. září 1918 – ofenzíva Itálie u Doss Alto proti Rakousko-Uhersku → vedlo k rozpadu armády na jižní frontě.

18. října 1918 – Wilson vyzval státy ke kapitulaci, jeho nota uznávala právo národů na sebeurčení.

25. října 1918 Karel (Rakouský císař) oznámil Vilémovi (Německý císař), že začne bude chtít aby jim USA zprostředkoval separátní mír.

26. října 1918 na tuto notu odpovídá hrabě Guala Audraesy, přístup na všechny podmínky

27. října 1918 – nota otištěna v novinách

28. října 1918 – vyhlášení Československa.

Září 1918 – boje s bulharskou armádou → 29. září - Soluň → 1. listopadu 1918 i Bulharsko kapituje.

Turecko kapitulovalo 30. října 1918 – muselo souhlasit s přesunem dohodových armád, použitím úžin...

Hospodářská a politická situace na počátku války u nás

Rakousko provedlo reformy a podřídila tak celou ekonomiku válce.

Vznikají problémy s potravou pro lidi v zázemí, kvůli odvodům mužů, dobytka → což značně stěžovalo situaci při obdělávání půdy. Povinné odvody → zaveden přidělový systém i přesto je trh → vzniká černý trh.

Šíří se nemoci jako TBC, Křivice. Z toho vše roste nespokojenost obyvatelstva. Vznikají hladové bouře – duben 1917 – Prostějov, červenec 1917 – Ostravsko.

Rakousko a Uhersko byli pro válku. Slovanské národy byly proti válce → nechtěli bojovat proti Rusku (považovali za vzor), a bratrům v Srbsku → sabotáže, dezerce (i celých pluků).

Růst nacionalismu.

Tam kam přecházeli vznikali československé legie.

Politická opatření

Karel I. se vrátil k absolutismu.

V červenci 1914 byla uzavřena Říšská rada, také byli rozpuštěny zemské sněmy.

Čeští politikové na to nereagovali. Nebezpeční politici byli zatýkáni – V. Klobučák, S. Kratochvíl, K. Kramář, A. Rašín → všichni odsouzeni na trest smrti, avšak umřel Karel I., tak to padlo.

Česká maffie

TGM odjel na podzim 1914 do zahraničí, přebýval v Itálii, VB, USA.

V březnu 1915 vzniká domácí odbojová organizace – Maffie – jejichž cílem bylo vykonávat vnitřní špionáž (pozice jednotek, nálady obyvatelstva, nálady vojáků).

V Maffii byl Edvard Beneš, ten měl být zatčen a tak radši emigroval → nahradil ho Př. Šámal. Dalšími členy byli Kramář, Rašín, Scheiner.

Spolupráce s Dohodou, spolupráce se Slováky (V. Šrobár, M. Hodža).

Masarykovy názory začali podporovat krajané v zahraničí (Fr, VB, Rusko, USA) → i peněžní podpora.

1915 – Cleavelandská dohoda – společný stát Čechů a Slováků a to, že budou bojovat proti Rakousku-Uhersku.

Masarykova činnost

Na podzim 1914 dal vzniknout Národnímu komitétu.

6. července 1914 (400 let od smrti Jana Husa) – projev Masaryka v Ženevě – obvinil zde Rakušany z útlaču.

1916 – Československá národní rada v Paříži – TGM, M.R. Štefánik, E. Beneš, Š. Osuský
Masaryk byl iniciátorem československých legií.

Češi a Slováci v odboji

V srpnu 1914 vznikla poblíž města Bayonne vojenská skupina Nazdar

V srpnu 1914 vznikla česká družina v Kyjevě.

Italské legie – vrchol bojů u Doss Alto v září 1918.

Francouzské legie – vrchol bojů u Terronu a Vouziérs (říjen 1918). Miloš Wurm – přeběhl na Francouzskou linii, kde se stal součástí Francouzské armády.

Československé legie v Rusku

Ruské legie – vznik v roce 1916 z válečných zajatců (kolem 200000 tisíc).

16. dubna 1917 až březen 1918 pobýval Masaryk v Rusku a pomáhal s legiemi. Financováno Francií.

1916 – zhruba 3000 legionářů

2. července 1917 – Bitva u Zborova – průlom linie s pouhými 3500 muži proti Rakousku-Uhersku.

V říjnu 1917 – 40000 mužů.

Po revoluci v Rusku nechtěl Masaryk konflikt → „ozbrojená neutralita“, po uzavření Brest-Litevského míru → Československé legie se ocitly na Německém území → probíjení na východ.

Bitva u Bachmače (13. března 1918) – proti Němcům → úspěšné → přesun po sibiřské magistrále (od 23. února 1918).

1918 – 60000 mužů, 60 vlaků (včetně obrněných a ozbrojených).

Rusové se legionářů báli → 26. března penská dohoda – 100 pušek na 1000 legionářů, legionáři souhlasili, ale stejně zbraně schovávali do dvojité stěny.

5. dubna 1918 se Japonci vylodili ve Vladivostoku, což působí problémy Rusům.

14. května 1918 – konflikt legií s Rusy v Čeljabinsku → ovládli magistrálu od Volhy po Irkutsk → museli čelit obrovským útokům ze strany Rusů a spol.

Po 28. října 1918 chtěli se rychle navrátit → klesá morálka → musel řešit Štefánik

Občanská válka v Rusku

Admirál Alexej Vasiljevič Kolčak – chtěl nastolit zpátky demokracii → ovládl ruský zlatý vlak, ten měli hlídat legionáři → poklad se ztrácel.

Konec války v českých zemích

Politické dění →

17. května 1917 – manifest českých spisovatelů – požadovali právo národa na sebeurčení

21. listopadu 1916 – zemřel František Josef I. a nahradil ho jeho prasnovec Karel I. – obnovil zasedání říšské rady, tam vytvořili čeští poslanci klub Český svaz → reaguje na manifest českých spisovatelů → 30. května požadují federativní zřízení a připojení Slovenska.

6. ledna 1918 – Český svaz znovu opakuje své požadavky v tříkrálové deklaraci – právo národa na sebeurčení, samostatnost Českých zemí + připojení Slovenské větve.

Vzpoury vojáků →

Únor 1918 – Boka Kotorská – na křižníku sv. Jiří vypukla vzpoura, byli tam i češi, například František Rasch.

Květen 1918 v Rumburku – potlačeno, vůdci popraveni

Červen 1918 v Kragujevac – povstání, trvalo asi týden, avšak bylo potlačeno, náhodně zastřelili 44 vojáků.

15. června 1918 – bitva u Piavy

1. května 1918 – demonstrace v Praze – nikdo proti nim nezakročil. V květnu se schází Slováci, také žádají právo na sebeurčení, hlásí se k Česku → 24. května vzniká Slovenská národní rada.

Masaryk dojednává 30. května 1918 Pittsburskou dohodu → Slováci se hlásili k Čechům, ale požadovali autonomii.

Vládu českou uznala Francie, Velká Británie, USA.

13. července 1918 domácí politikové obnovili činnost Národního výboru s předsedou Karlem Kramářem (Mladočeši), Alois Rašíň (Mladočeši), Alois Švehla (Agrárníci), Klobáček (národní socialisté), Soukup (sociální demokraté).

6. září – socialistická rada v reakci na malé zastoupení v národním výboru – sociální demokracie + národní socialisté

14. října byla vyhlášena generální stávkou proti vývozu jídla → obrovský dopad, projevila se nesnášenlivost vůči Rakušanům.

14. října vyhlásil Eduard Beneš, že byla ustanovena prozatímní Československá vláda – Masaryk

- prezident, ministr vojenství - Štefánik.

16. října - vyhlásil Karel I., že z Rakouska-Uherska udělá federativní stát, avšak to bylo pozdě!

18. října - Washingtonská deklarace - základní články ústavy v republikánském stylu.

18. října posílá Wilson nótu Rakousku-Uhersku o jeho kapitulaci - autonomie už nedostačuje. Karel I. Se domnívá, že i o tom se bude dát jednat → 24. října vypovídá smlouvu s Německem.

27. října - nóta Rakouska-Uherska o kompletní kapitulaci → 28. října 1918 lidé v Československu začali spontánně vyhlášovat republiku → ničení symbolů Rakouska-Uherska → Zákon o zřízení Československa - Antonín Švehla, Jiří Stříbrný, Vavro Štrobár, Václav Klofáč, František Soukup.

30. října 1918 přijímají Slovenští politikové Martinskou deklaraci - oficiální vznik Československa, včetně Slovenska.

V listopadu 1919 byl evakuací legionářů pověřen generál Jan Syrový, evakuace dokončena až 1920. Generál Krejčí, generál Čeček.

Legie se staly základem československé armády.

Bolševici přesvědčili část československých zajatců aby bojovali v Rudé armádě, byli nadšeni z komunismu atd (Jaroslav Hašek).

Důsledky války

Otřásá demokratickými principy → vlny sociální a nacionálního radikalismu, nepřímým viníkem komunistického režimu v Rusku a později fašistických ideologií.

Rozpady monarchií - Rakousko-Uhersko, Osmanská Říše, carské Rusko, Německo.

Válka přivedla lidi k radikalismu - komunismus, fašismus.

Bylo potřeba dojednat mírové smlouvy + bylo potřeba uznat nově vzniklé státy →

18. ledna 1919 až 1920 **mírová konference v Paříži** - účastnilo se ji 27 dohodových států (bez Ruska).

USA - W. Wilson, Francie - G. Clemenceau, D. VB - Lloyd George, Orlando, Japonsko - Makino.

Protichůdné zájmy, Francie chtěla zcela zrušit Německo, Britové ho chtěli nechat jako protiváhu Francie.

28. června 1919 - **mírová smlouva s Německem** - ve Versailles:

- Německo ztratilo všechny kolonie
- Ztratili Alsasko-Lotrinsko (nově má Francie)
- Eupen-Malmédy vráceny Belgii
- Část Šlesvicka vrácena Dánsku
- Hlučínsko bylo vráceno Československu.
- Obnoveno Polsko - Německo ztratilo Pomořany, část Slezska. Gdaňsk byl prohlášen za svobodné město.
- Sársko bude 15 let pod správou národů, poté má být uspořádán plebiscit.
- Levý břeh Rýnu bude 15 let okupován dohodovou armádou, pravý břeh v šíři 50 kilometrů byl prohlášen demilitarizovaným pásmem.
- Zrušena všeobecná braná povinnost, počet vojáků byl omezen na 100000, nesměla používat letectvo (včetně vzducholodí), ponorky, dělostřelectvo, tanky, plynové zbraně.
- Válečné reparace - výše reparací nebyla stanovena

10. září 1919 - **mírová smlouva s Rakouskem** v St. Germain-en-Laye

27. listopadu 1919 - **mírová smlouva s Bulharskem** v Neuilly-sur-Seine

4. června 1920 - **mírové smlouva v Trianonu** - jednalo se o hranicích mezi Maďarskem a Slovenskem.

10. srpna 1920 - **mírová smlouva s Tureckem**

→ **Nový systém - Versailleský systém** - hranice stanoveny dle národností → dělal problém později.

14. února 1919 – pak Společnosti národů – organizace, která by měla zabránit takovým velkým válkám → 14. bodů Wilsona (z 18. ledna 1918).

Oficiálně byla Společnost národů založena 20. ledna 1920 v Ženevě, zakládajících států 29 (včetně Československa), členů 54. USA vstoupili až 30. letech.

Ještě ve Versailles byla uzavřena Velká Dohoda – smlouvy Československa s Francií. A Malá Dohoda (1920-1921) – smlouvy Československa, Jugoslávií, Rumunskem, Francií (původně tam mělo být i Polsko, ale vztahy se zkažili po ozbrojeném konfliktu o Těšínsko).

Ohledně tichomoří se koná Washingtonská konference – 1921 – 1922 – tři smlouvy:

- Traktát čtyř mocností – nedotknutelnost přerozdělených kolonií, Japonci byli s touto smlouvou nespokojeni.
- Traktát pěti mocností – poměr tonáže mezi lodmi mocností (kolik lodí může daná země v dané oblasti mít).
- Traktát desíti mocností – vůči Číně bude uplatňován princip otevřených dveří (každý může co chce).

Rusko →

Vnitřní problémy, ztráta Polska, Pobaltských zemí, část Ukrajiny, Kars...

Propukají protibolševická povstání, operující armády „bílých“ - chtěli obnovit carské popřípadě demokratické Rusko – nedokázali se shodnout na společném postupu.

Snaha znovurozpoutat východní frontu – Francie, VB, ČS legionáři, bílí.

16. července 1918 – zavražděna carská rodina → mělo podniknout

1919 – 1920 – druhé intervenční tažení – snaha porazit Moskvu, zapojeni i bílí.

Duben 1920 - do třetího intervenčního tažení se zapojilo i Polsko (pro přístup k moři), Bolševikům se vzbouřili námořníci, avšak to potlačili.

Bolševici postupně ovládli Krym, Kavkaz → kontrola ruského území. V občanské válce bojovalo 550 000 lidí. Masakry zajatců, trestné výpravy (proti městům a vesnicím).

V letech 1918 – 1920 zahynulo cca 9 milionu lidí, celá země byla zničena, neexistovala směna mezi městy a venkovem → Lenin byl pro válečný komunismus → lidé, kteří nesouhlasili byli posláni do nápravných táborů (smrti) gulagů.

Čeka – tajná policie, pronásledující lidi možných odpůrců.

Situace se ale stále vyhrocovala - 1921 – Lenin vymyslel NE (Nové ekonomiky) → byli zváni zahraniční podnikatelé apod.

Plán na státní elektrifikaci Ruska.

Vznik SSSR

Ztráta území a díky bolševickému režimu došlo k mezinárodní izolaci → diplomatické vztahy s Tureckem, Afgánistánem, Íránem.

Prosinec 1922 – Svaz sovětských socialistických republik – sloučení menších států.

Problémy:

- Vyvlastnění podniků cizím podnikatelům → chtěli peníze
- Neužívaly carské dluhy

Německo

29. října 1918 povstání v Kielu

4. listopadu abdikoval Vilém II. → vyhlášena republika

V lednu 1919 byla vyhlášena socialistická republika v Berlíně – potlačeno.

Od února 1919 zasedalo národní shromáždění ve Výmaru → 31. července 1919 ústava → Výmarská republika – demokratický stát (spolkový) do roku 1933. V čele byl Říšský sněm.

Ruhrská krize 1923

Francie chtěla Německo hospodářsky zlikvidovat → v Německu dochází ke zhoršování hospodářské úrovně. → Němci nemůžou platit reparace → Francie a Belgie obsazuje Porúří.

11. ledna 1923 – pokus o komunistický převrat v Sasku, Durynsko → zabránil tomu kancléř Gustav Stresemann.

V listopadu 1923 se pokouší Hitler o nacistický puč v Mnichově. Na konci roku 1923 se scházejí USA a VB a řeší krizi → do srpna 1923 musí Francie a Belgie Německo opustit.

1922: Janovská konference

Otázka německých reparací

Otázka Carských dluhů

V dubnu 1922 se německé a ruské zastoupení sešlo v Rapallu → Rapalská smlouva → vzájemné vymazání dluhů → sblížení států, vymanění z izolace, hospodářský a vojenský kontakt.

1924: Dawesův plán

Plán na obnovu Německa – stabilizace. Půjčí jim 800 milionů zlatých marek → Německo se stalo na USA zcela závislé.

1929: Youngův plán

Stanovena konečná výše reparací (113,9 milionů zlatých marek – 37 let).

V lednu 1930 byl tento návrh přijat.

Politika SN

Cílem byl celosvětový mír

USA vstoupili později.

1926 přijato Německo.

Rýnský garanční pakt (1925), aby nemohlo Německo v budoucnu nikoho ohrozit – nebyla zahrnuta východní hranice.

1925: Konference v Locarnu

Účastnili se ji VB, Francie, Německo, Itálie, Belgie, Polsko, ČSR.

Uznán rýnský garanční pakt. České hranice s Německem a Polskem byla stanovena pouze arbitrážními smlouvami.

Německo-SSSR podepsali další smlouvy o přátelství a neutralitě.

Diplomatická jednání o odzbrojení

Od roku 1926.

Vyvrcholilo v Paříži 28. srpna 1928 – Briand-Kelloggův pakt:

- Vyloučení války jako prostředku politiky
- Mírové řešení konfliktů
- Nedostatek v tom, že neexistuje postih za porušení= měl pouze deklarativní charakter
- Podepsalo 65 zemí, včetně ČSR.

Poválečný vývoj v Československu

1918 – 1929

Národní výbor přijal 13. listopadu 1918 prozatímní ústavu.

Revoluční Národní shromáždění se schází 14. listopadu 1918, kde:

- byli sesazeni Habsburkové
- ČSR vyhlášeno republikou
- Zvolen 1. prezident – TGM
- Koaliční vláda:
 - Předseda: Karel Kramář
 - Úkoly:
 - Připravit ústavu
 - Připravit první poválečné volby
 - Zajistit politický a hospodářský chod ČSR

Zahraniční orientace na Francii.

Hranice

Problémy se stanovením hranic, Česko hranice mělo již z historie, Slovensko nikoliv (nikdy nebylo samostatné) → byla stanovena roku 1918 demarkační linie.

Maďary vedl Bela Kuhn, přítel Lenina → vyhlášena republika. Maďaři útočí na východní Slovensko, které dobývají a tam vyhlásují Slovenskou republiku Rad → oddíly Československé armády postupují na Slovensko a potlačují Maďaři.

Dohodové mocnosti pohrozili Maďarsku, že jej intervenují i z Rumunska → Maďaři se stáhli.

13. června 1919 – smlouva v Trianonu s Maďarskem → definitivní stanovení hranice dle národnostní příslušnosti.

Spor s Polskem o Těšínsko, ozbrojené boje → demarkační čára 3. února 1919, hranice stanovena až po arbitráži roku 1920.

Německá menšina

Nechtěla se podřít Československu → v říjnu 1918 vyhlásili samostatné provincie (Deutschböhmen, Böhmerwaldgau, Deutschsüdmähren, Sudetenland) → to se nelíbilo dohodovým mocnostem → povolují Československu území obsadit (listopad-prosinec).

Podkarpatská Rus

Většina obyvatel se chtěla stát součástí Československa, dohodové mocnosti v tom viděli strategické území (přímá hranice s Rumunskem) → přiznáno Československu.

Zaostalé – danajský dar

Obyvatelstvo

Sčítání roku 1921 ukázalo že jedna třetina obyvatel z 13 milionů tvoří menšiny (Němci 23%, Maďaři 5,7%, Slováci jen 14%) → Českoslovakismus

Ekonomika

Česko bylo průmyslově vyspělé – uhlí, sklo, textil, obuvnictví, strojírenství – TOP10 na světě

Slovensko a Podkarpatská Rus – agrární, musely se zakládat průmyslové podniky → peníze a lidé (železničáři, právníci, lékaři...)

I přesto, že jsme byli vítěznou mocností, museli jsme platit reparace za Rakousko-Uhersko.

Alois Rašín provedl v únoru 1919 provedl měnovou reformu. Nové peníze

Nostrifikace akcií – zisk zůstává u nás.

Duben 1919 - Pozemková reforma – velkostatkáři přišli o pozemky o půdy nad určitý výměr. Malí rolníci na tom získali pouze velice málo.

Sociální politika

K nejpokrokovější v Evropě. 8 hodinová pracovní doba.

Státní podpora v nezaměstnanosti, úrazové, nemocenské a důchodové pojištění.

Dělnictvo v závodních radách

Politický systém

20 politických stran (dle národnosti)

Agrární – Antonín Švehla

Národně demokratická – Karel Kramář, Alois Rašín

Československá strana sociálně demokratická – František Soukup

Československá strana socialistická (= národní socialisté) – V. Klofáč

Československá strana lidová – Jan Šrámek

Červen 1919 volby do obecních zastupitelstev, zvítězili sociální demokraté s 30%, Agrárníci 21%, národní socialisté 16%, lidovci, národní demokraté.

Dle toho byla vytvořena první československá vláda – **1. vláda V. Tusara** (1919 – 1920) – koalice sociálních demokratů s agrárníky – rudozelená. Cíle: zvýšit vzdělanost → 1919 – založena MU v Brně, Univerzita Komenského v Blavě).

1920 – 1929 – období stabilizace – úspěchem byly malé dohody, neúspěchem bylo negarantování Českých hranic.

29. února 1920 – Národní shromáždění přijalo ústavní listinu ČSR – má 6 hlav + preambuli (národ Československý), zdůrazněn občanský princip a stejná práva pro všechny rasy a národy.

Národní shromáždění – poslanecká sněmovna (aktivní 21, 30 pasivní) a senát (aktivní 21, 45 pasivní).

Prezident mohl být volen od 35 – prosadil TGM, kvůli E. Benešovi, prezident měl velké pravomoce.

V dubnu 1920 se konaly parlamentní volby → vítězí národní demokraté (přes 30%), Agrárníci (13%), národní socialisté → koalice. Beneš (Národní socialista) jako ministr zahraničních věcí. **2. vláda Tusara.**

V květnu 1920 – prezidentská volba – TGM zvolen.

V září 1920 podala Tusarova vláda demisi, protože v národních socialistech existovalo krajně levicové křídlo v čele s doktorem Bohumírem Šmeral → došlo na sjezd strany → křídlo se odtrhlo a založilo vlastní politickou stranu, v 1921 se přejmenovala na KSČ.

Od poválečné obnovy k prosperitě

Obnova byla značně různá dle poškozenosti válkou, což vyžadovalo značné zásahy státu, avšak po dokončení obnovy veškeré zásahy ustaly. ČSR se drželo liberálního tržního mechanismu.

1920-21 – krize z nadvýroby, zasáhla vyspělé země.

Došlo k zavádění nových technologií, přes elektrifikaci, telefony. Ve 20. letech bylo zavedeno pravidelné rozhlasové vysílání, objevuje se zvukový film.

Auta se pomalu stávají běžnou věcí → roste spotřeba pohonných hmot → větší těžba ropy a rozvoj chemického průmyslu.

Oprava silnic a stavba nových silnic a plánování výstavby dálnic.

V automobilovém průmyslu dochází k využití automatizované výroby. Obecně v průmyslu dochází k zavedení pásové výroby.

S růstem průmyslové výroby roste ekonomická prosperita → roste životní úroveň.

Rozkvět literatury – Proust, Kafka, Remarque, Apollinaire, Picasso, Braque, S. Dalí, Chaplin

Novopozitivismus -

Existencialismus – M. Heidegger

Pragmatismus – vznikl v Americe, W. James, J. Dewey – skuteční je to, co je užitečné

Další politický vývoj

Poradní pětka pro poradu prezidenta, vznikla 1920 – 1926 – Švehla, Kramář (později Rašín), Šrámek, Bechyně (za sociální demokraty), Jiří Stříbrný.

Ústava byla pro Slováky zklamáním, protože neobsahovala autonomii → stali se opozicí proti vládě a vnesly požadavky, vláda je neignorovala a v Hlínka roku 1921 opozice skončila.

Německé strany začaly spolupracovat s českými protějšky, výjimkou zůstaly DNSAP a DNP.

KSČ – velká základna

Září 1921 – říjen 1922 – předsedou byl Eduard Beneš – široké zastoupení politických stran.

V říjnu 1922 se konaly volby → **vláda v čele s Antonínem Švehlou** do roku 1925. Všennárodní koalice – všechny důležité politické strany byly zastoupeny, většina německých vládu podporovala.

1921 – 1923 – roste nezaměstnanost (cca 22%), krize ekonomiky. Byla zhodnocena koruna (Rašín), na nějakou dobu byl znevýhodněn export.

5. ledna 1923 byl spáchán atentát na Aloise Rašína → vláda pod vlivem atentátu navrhla zákon na ochranu republiky – cílem byla obrana před extremismem, jak pravicovým, tak levicovým.

Koncentrace kapitálu ve větších firmách, které přežili krizi. Pokračovala elektrifikace venkova.

6. červenec – připomínka upálení Jana Husa → Vatikán přerušil diplomatické vztahy s Československem.

Vzniká rozpor v Národních socialistech – Beneš versus Stříbrný, nakonec odešel Stříbrný.

V listopadu 1925 se konaly druhé parlamentní volby – zvítězili Agráři s 13 % hlasů (došlo k rozmělnění), Komunisti skončili druzí s 13,15%, Lidovci (9,2%), sociální demokraté (8,8%), Hlínková strana, národní demokraté → **2. vláda Antonína Švehly** – snažil se obnovit všennárodní koalici, ale fungovala jenom chvíli.

V březnu 1926 Švehla dostoupil → březen – říjen 1926 – **2. vláda Černého**.

Agrárně-klerikální směr – zhruba 36%

Hradní skupina – blízké Masarykovy – národní socialisté, národní demokrati – 23% voličů

Fašistický směr – Národní obec fašistická (NOF) – 1926:

- Diktatury
- Zákaz KSČ
- Omezení občanských práv – národností a rasovou diskriminaci (především Němcům a Maďarům + židům)
- Odmítání SN a Locarny

V květnu 1926 připravovala NOF puč, generál Radola Gajda. Chtěli zneužít všennárodního sletu.

KSČ:

- Zpočátku zde byly intelektuálové, umělci, avšak s bolševizací roku 1924 v Rusku odešla část lidí.
- V roce 1929 se stal předsedou K. Gottwald → další lidé odešli (ze 100 tisíc na 20 tisíc členů).

3. Švehlova vláda

- **Panská koalice** (agráři a spol).
- Říjen 1926 – říjen 1929

- Opozici tvoří:
 - Hradní skupina
 - KSČ

Úprava státní správy v roce 1927 – návrat k zemskému zřízení k 1. listopadu 1928.

Daňová reforma Karla Engliše – zvýšil daně v době konjunktury, což mělo dopad ve velké krizi.

1925 – 1929 – období konjunktury → růst životní úrovně, elektrifikace, pokles nezaměstnanosti, gentský systém (peníze jdou přes odborové organizace).

Národní důchod byl vyšší než v Rakousku a Itálii.

Mezinárodní situace

Německo obnovovalo své pozice

Rakousko se sbližuje s Itálií

Maďarsko se snaží revidovat trianonskou dohodu.

Vnitřní vývoj

Postavení hradní koalice se upevňuje

V prosinci 1928 volby do zemských zastupitelstev

HSLŠ:

- Vojtěch Tuka 1927 defenzivně (tvrdě stál za autonomií Slovenska, ačkoliv Maďarsko chtělo revidovat Trianonskou smlouvu)
- Až v říjnu 1929 byl odsouzen podle zákona na ochranu republiky za označení Čechů za utlačovatele.
- 8. října 1929 – podávají ministři HSLŠ demisi. → Karel Kramář přinutil ministry národní demokraty k demisi.

Předčasné parlamentní volby v říjnu 1929:

1. Agrárníci – 14,9%
2. Sociální demokraté – 13%
3. Národní socialisté – 10%
4. KSČ – 10%

V prosinci 1929 – vláda Františka Udržala – široká koalice, která posílila demokratickou podstatu státu.

Nástup totalitních režimů

Jedná se o fašismus a komunismu

Odlišné v:

- Historický vývoj – komunistické společnosti vznikly odštěpením ze sociálních stran.
- Konečné cíle
- Komunismus je internacionální
- Fašismus je ostře nacionální – nenávisť a vyhlazení ostatních národů

Shodné v:

- Odstranění demokracie a třídní likvidaci
- Stát – nástroj stranické politiky
- Ospravedlnění zločinů – jako ochrana státu
- V čele stojí oblíbený vůdce (idealizovaný).
- Státní propaganda, masivní ovlivnění lidí pomocí médií, novin. Děti jsou odmalička vychovávány pro oddanost k vůdci (větší než k rodičům).

SSSR

Vznik osobní diktatury Stalina (Josif Vissarionovič Džugašvili) po roce 1924, Lenin před tím varoval.

Stalin zlikvidoval vše co zbylo po Leninovi, zlikvidoval NEP a za viníky označil nepřátelské třídy → fyzická likvidace.

Bolševizace – jednotné komunistické hnutí.

1919 – Komunistická internacionála

Itálie

Fašismus pochází z Itálie, zakladatelem byl Benito Mussolini, který vyrůstal v anarchistické rodině.

Byl v socialistické straně, odkad' ho vyhodili pro jeho anarchistické názory. Byl učitel.

Roku 1919 založil Fasci di Combattimento – ozbrojené bojůvky → 1921 nacionální fašistická strana.

Program, byl lákavý → růst členské základny:

- Pozemková reforma
- Zábor církevní půdy
- Sociální zabezpečení
- Mzdové minimum
- Připojení Rijeky, Dalmácie, Albánie
- Jednotná národní pospolitost – korporace – (jedinec neznamená nic)
- Duce = vůdce

V roce 1921 – ve volbách získal 7%, ačkoliv díky silné členské základně čekal více → Říjen 1922 -pochod fašistických milic na Řím, nedoufal však v úspěch, ale bylo úspěšné.

Rozšíření fašismu

Fašistická diktatura vznikla v Portugalsku, Španělsku, Polsku

Rumunsko, Bulharsko, Řecko, Albánie, pobaltské státy, Maďarsko a Turecko mělo vládu s fašistickými rysy.

Podobně tomu bylo i v Jižní Americe – tam tomu napomáhá nestabilní ekonomická situace.

Německo

Nemluvíme o fašismu ale o nacismu = nacionálním socialismu, který vznikl v době, kdy Německo bylo demokratické.

1919 se DAP přejmenovala na NSDAP – v čele stál Hitler, ale založili ji bratři Gregor a Otto Strasserovi – plebejské křídlo:

- Odmítali versailleský systém
- Využívali obav z poklesu životní úrovně střední třídy obyvatel
- Podíl dělníků na řízení podniků a podíl na zisku
- Pozemková reforma, hájit zájmy středních živnostníků
- Změnit výsledky první světové války – životní prostor pro Němce → ovládnutí sousedních zemí.
- Drang nach Osten – ovládnout Ukrajinu jako německou obilnici a zásoby ropy.

Adolf Hitler bojoval v první světové jako dobrovolník v Bavorsku (odveden nebyl pro neschopnost).

Po válce dostal na svou stranu armádní generály (E. Ludendorff), snažil se po Mussoliniho vzoru provést převrat.

Roku 1923 se pokusil o pivní puč – neúspěšně, byl za to uvězněn a ve vězení napsal Mein Kampf – agitační kniha o tom, že Evropa má být ovládnuta Germány, nejhorší urážka je žido-bolševik, odmítal demokratickou správu.

Alfred Rosenberg – Mýtus 20. století – nadřazenost Germánské rasy, ostatní jsou podřadní.

Nacistická strana vystupovala jako silně centralizovaná, nejvýše byl Führer – Hitler. Jeho nejbližší rukou mu byl J. Goebbels.

V rámci nacistické strany vznikly dva ozbrojené oddíly:

- SA – útoční oddíl
- SS – ochranný/obránný oddíl

Oddíly s dětmi – Hitler Jungen.

USA a Francie ve 20. letech 20. století

Politiku v USA vedou republikáni, zvítězili třikrát za sebou. Snaží se stabilizovat ekonomiku, expandují do Latinské Ameriky a Pacifiku.

Ve Francii ztrácí frank na hodnotě, vznikají deficitní rozpočty, nezaměstnanost → vede k nespokojenosti a nestabilitě vlád.

To se však netýká vlády Raymonda Poincarého (1926-29) – ten prosadil měnovou stabilizaci → úbytek nezaměstnaných, růst životní úrovně.

Národně osvobozenecké hnutí

Roste ekonomický význam kolonií – mateřské země čerpají nejen suroviny, ale i hotové výrobky.

Růst nacionalismu kolonií při oslabení mateřských zemí.

Vznikají „politické národy“ - nezaložená na národnosti, ale na společné kultuře, dějin a společném cíli.

Po válce byly kolonie přerozděleny, ale demokracie v nich nenastala.

Čína

Zneužívána všemi státy.

Na jihu byla vyhlášena republika – ale vláda byla příliš slabá.

Celá Čína tak byla rozdělena na malé jednotky, na každé jednotce vládl místní diktátor – militaristé.

Hnutí 4. května – proti-japonské v Šan-tungu

Organizace Kuomintang:

- Založil ji Sun Jat-Sen
- Nacionalismus – boji proti Japoncům a dalším vykořisťovatelům Číny
- Vytvoření demokratického režimu
- Blahobyť lidu – vytvoření lepších podmínek pro dělníky
- V roce 1925 Sun Jat-Sen zemřel, vystřídal ho generál Čankajšek
- Národně revoluční armáda
- V dubnu 1927 státní převrat – vyloučena komunistická strana v čele s Mao Ce-tungem, občanská vláda – říjen 1928 Nanking – Čankajškova vláda

Tohoto postupu využili Japonci.

Indie

Indii patřil Pákistán a Bangladéš.

Indové se cítili poškozeni a demonstrovali proti vládě Britů – to však bylo krvavě potlačeno (město Amritsar).

Na to reaguje indický kongres – Mahatma Gandi a Jawaharlal Nehru.

Gandi navrhl program nenásilí – návrat k tradiční indické výrobě, nedodržování zákonů, nekupování jejich zboží – **Hnutí nespolutpráce** – v únoru 1922 potlačeno ve městě Čauri-Čaura → kampaň odvolána, Gandi byl na 6 let uvězněn.

Turecko

Bylo zaostalé.

Válka s Řeckem o ostrovy v Egejském moři.

Mladoturecká strana:

- V březnu 1923 byla vyhlášena Turecká republika
- Prezidentem se stal Mustafa Kemala Paša – Atatürk (= otec Turků)
- Politický systém 1 politické strany, rysy vojenské diktatury.

Turecko přijalo evropské právní principy – například omezilo mnohoženství, provedli ekonomické reformy po vzoru Evropy. Začali psát latinkou.

Afghánistán

Velice hornaté území, měli na něj spadeno Britové – vyhlásili zde britský protektorát – začali jim

vládnout → vzniká hnutí odporu vedené místní inteligencí.

1890 – pod nadvládou Britů, 1919 – samostatnost

Modernizace vs. islámští fundamentalisté

Írán (Persie)

Vyhlášení britského protektorátu roku 1919 se setkala s velkým odporem → vyhnání roku 1925 hnutím důstojníků a buržoasie. Réza chán Pahlaví byl zvolen doživotním panovníkem → ekonomické reformy.

Arabské země

Spojenci dohodových mocností – bojovali proti Turkům. Po válce si je rozdělili Británie a Francie.

Saudská Arábie získala díky silnému odporu nezávislost – Ibn Saud.

Irák získal roku 1920 samostatnost od Britů

Zajordánsko – samostatnost od roku 1928

Palestina

Britské mandátní území, přistěhovalectví – sionismus. Původní Palestinci.

Židé zde chtějí obnovit původní židovský stát → odpor → až po 2. světové válce.

Egypt

Formálně nezávislý na Britech od roku 1922.

Král Faúd I.

Sýrie + Libanon

Francouzské mandátní území

1925-1927 – povstání Drúzů → vyhlášení republiky – ta je závislá na Francii.

Afrika

Protikoloniální hnutí byla izolována

Latinská Amerika

Užší kontakty s USA – ovlivňuje politiku

Panamerické konference

1923 – Panamerická smlouva

Nestabilita regionu, střídání vlád, sklony k totalitním režimům.

Někde reformy: Argentina, Brazílie, Chile, Mexiko

Někde vzpoury: Bolívie, Brazílie, Venezuela, Kuba.

30. léta: Světová hospodářská krize

Příčiny:

- Nadvýroba
- 1926 – 1929 – období konjunktury
- Zemědělství (káva, obilí, pomeranče)
- Růst ceny akcií nad jejich hodnotu

Počátek krize – 24. říjen 1929 – černý čtvrtek – krach na newyorské burze. Následoval černý pátek → celosvětová krize.

Promítlo se do obchodu, měny (měnová krize – clearingový blok), mimořádná hloubka a délka trvání, vysoká míra nezaměstnanosti, sociální problémy, proletarizace středních vrstev.

Pokles průmyslové výroby:

celosvětový r. 1932 o 37%

Největší v USA	na 53,8%
Německo	na 53,3%
Polsko, ČSR, aj.	na 60%
Francie	na 78%
Velká Británie	na 83,5%
Japonsko	na 97,8%

Nezaměstnanost:

30 milionu lidí – dělníci, státní zaměstnanci, inteligence, zemědělci → růst sociálních nepokojů → stávky a hladové pochody → morální krize → využití demagogy pro nástup fašismu, nacismu, komunismu.

Teorie řešení krize:

John Maynard Keynes:

- *Obecná teorie nezaměstnanosti, úroků a peněz*
- Stát má více zasahovat do ekonomiky, kritizuje liberalismus.

Friedrich August von Hayek:

- Liberalismus

Programy na řešení krize:

New Deal - Franklin Delano Roosevelt s nimi vyhrál volby roku 1932, program širokých zásahů státu do ekonomiky:

- Bankovnictví
- Devalvace dolaru (1934)
- Regulace zemědělství
- Veřejné práce
- Snížení nezaměstnanosti z 18 milionů na 8 milionů.

Druhý **New Deal** roku 1935 – zlepšení situace v roce 1937 na úroveň před krizí 1929.

Ve Francii končí krize už roku 1933, nastává ale politická krize, tlak ohrožení fašismem a nacismem.

Francie

Konec krize nastal roku 1933

Politická krize – koaliční vlády a tedy vzniká podhoubí pro vznik fašistických a jiných organizací → cítí ohrožení fašismem → předvolební koalice Lidová fronta – spojili se všechny demokratické strany.

Ve volbách na jaře 1936 zvítězila lidová fronta.

Ze socialistické strany byl jmenován předsedou vlády Léon Blum – vláda začala napodobovat

reformy z USA, avšak to neodpovídalo stavu Francie.
Vyvlastnění zbrojních závodů, odpor podnikatelů.

Odpůrci Lidové fronty

Pravicové strany, především velkopodnikatelé → neplatili daně, měnili peníze za zlato, zastavovali výrobu → došlo tak ke zostření situace.

Na jaře 1938 Léon Blum podal demisi.

Nastoupil Édouard Daladier (do 1940) – zavedl Francii do ekonomické krize a politikou appeasementu dosáhl Mnichovské smlouvy.

Švédsko

Švédská cesta z krize

1932 zvolena vláda sociální demokracie, jejich vláda byla úspěšná a tak sociální politika pokračovala i v pozdějších koaličních vládách.

Vláda zajistila:

- Výhodné úvěry – především pro drobné podnikatelé.
- Veřejné práce
- Politika sociálního partnerství – nerovná daň
- Sociální reformy

1936 – program státního blahobytu → zase úspěšný program → nedala tak šanci levicovým ani pravicovým stranám.

Za druhé světové války zůstalo politicky neutrální.

ČSR

Největší pokles roku 1933 na 60,2%. Prudký pokles nastal roku 1931 – v hutním průmyslu až na 30%.

V zemědělství – poklesly ceny – čistý výnos – 1929 z 1081,- na 185,- v roce 1933.

Zahraniční obchod také poklesl – v roce 1929 byl vývoz za 20 miliard a vývoz za 20,5 miliard. V roce 1933 jen 5,8 miliard dovoz a 5,9 miliard korun.

Nezaměstnanost – únor 1933 z 920000 a v březnu 1933 na 978000

Polozaměstnanost

Pokles mezd asi o 17%.

Podpora v nezaměstnanosti – nízká – 20 Kč pro ženaté/vdané, 10 Kč pro svobodné

Likvidace živností – obrovské množství ševců a krejčích.

Předčasné penzionování státních zaměstnanců.

Radikalizace obyvatel → stávky, ty často končili střelbou do stávkujících a mrtvými.

- 1930 – Radotín u Prahy
- 1931 – Košúty, Duchcov, Dolní Lipová, Brno
- 1932 – Most (březen – duben), Polomka

Další důsledky krize v ČSR

Nárůst nacionalismu

1. Německo – DNSAP

Argumentovali tím, že nejvíce je postiženo pohraničí – sklo, textil, hračky, bižuterie – tedy věci, které se za krize nekupují.

2. Slovenskou

Nezaměstnanost – 250000 obyvatel.

Hlinkova ľudová strana – za zavírání podniku obviňovala Čechy

Sjezd v Ružomberku (1930) – zesílilo krajní křídlo

1932 se dohodli na spolupráci slovenské národní strany.

1933 oslavy v Nitře – zvrhlo se na protičeskou demonstraci.

3. Český nacionalismus – vznik krajně pravicových stran

Národní demokratická strana – Karel Kramář

Národní liga – Jiří Stříbrný – pořádala protiněmecké demonstrace

NOF – Rudolf Gajda – v lednu 1933 se pokusili zmocnit kasáren v Židenicích odhalen a potlačen.

Vládní politika

Na začátku roku 1931 byli zatčeni Gajda, Pergler, Stříbrný.

Byla proti DNSAP.

V říjnu 1932 podal František Udržal demisi.

Předsedou vlády se stal Jan Malypetr a provedl:

- 240 vládních nařízení:
 - Regulace výroby
 - Devalvace Kč – snížení hodnoty → podpora vývozu
 - Regulace dovozu a vývozu
 - Úprava úvěrů
 - Zvýšení podpory v nezaměstnanosti
 - Zastavena exekuce zadlužených podniků

Zákony na obranu demokracie

Tiskový zákon 1933 – částečná cenzura.

Zákon o stíhání protistátní činnosti státních zaměstnanců (armáda).

Zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran → stíhání nacistických projevů → DNSAP rozpuštěna a zakázána.

Na Gottwalda byl roku 1934 vydán zatykač.

Nástup fašismu v Německu

Přestaly zahraniční investice, pokles o 2/3 obchod. Vzrostl počet nezaměstnaných až na 6 milionů.

Vláda v Německu neuměla situaci řešit, zároveň s politiky podceňovali Hitlera. Prezident Hindenburg dělal kroky, které nebyly pro danou situaci dobré.

Hitler stupňuje útoky na demokracii, demagogické výstupy – manipuloval s fakty a věřili tomu, protože ukázal na konkrétního „viníka“. Zdůrazňoval jak nesouhlas s Versaillskou smlouvou – všennárodní podpora.

11. října 1931 se Hitler spojil s organizací Stahlhelm – bývalí důstojníci z první světové.

Peníze sháněl od průmyslníků – především ze zbrojního průmyslu (například Thyssen).

Říšský sněm nebyl schopen práce → došlo na parlamentní volby:

1. Volby – 31. července 1932 – nejvíce hlasů získala NSDAP (počet mandátů vzrostl na 230), na druhém místě skončili sociální demokraté (22%), třetí strana centrum (16%), komunisté (15%) → NSDAP neměla nadpoloviční většinu.

Nesestavovala kabinet, vláda byla v rukou centristů. Hermann Göring se stal předsedou

říšského sněmu. NSDAP vyslovila nedůvěru tomuto kabinetu → 12. září 1932.

NSDAP volili nezaměstnaní (dělníky i živnostníky). Lidé se potom začali odklánět od NSDAP, protože SS si vyřizovala účty, krize se již neprohlubovala.

2. Volby – 6. listopadu 1932 – NSDAP ve volbách ztratila 4 miliony hlasů. V NSDAP se objevují spory mezi plebejským křídlem /chtěli sociální reformy/ a křídlem Hitlera (chtěli moc ne sociální reformy).

3. prosince 1932 – říšský kancléř Kurt von Schleicher – snažil se o sociální reformy, spojil se s plebejským křídlem.

Následovaly komunální volby – NSDAP dále klesaly hlasy.

Kurt von Schleicher byl přinucen podat demisi 28. ledna 1933 na jeho místo byl jmenován 30. ledna 1933 Adolf Hitler, ihned po svém nástupu rozpustil „pro neschopnost“ říšský sněm.

3. Volby – 5. března 1933 – domluvil se s SS – nechal v noci 27 na 28. února zapálit říšský sněm – manipulace s davy, nešlo nic vyšetřit, ale byl zatčen „viník“. Proces se konal v Lipsku od září do října 1933...Jiří Dimitrov... Zproštění viny.

Volby vyhrála NSDAP získala jen 45%, na druhém místě skončili sociální demokraté na třetím místě komunisté.

Následovaly kroky k diktatuře

Kroky k diktatuře

23. března 1933 - zmocňovací zákon – nové zákony nemusí schvalovat Říšský sněm – hlasovala pro něj i strana centrum.

Zákaz komunistické strany 14. března, zákaz socialistické strany 10. dubna. Tlak na ostatní strany, aby se spojili s NSDAP → od 14. července 1933 se stala NSDAP jedinou politickou stranou.

Vznikají koncentrační tábory a tažení proti Židům → 1. dubna 1933 bojkot židovských obchodů.

3. května 1933 – je založeno Geheime Staatspolizei = gestapo

12. listopadu 1933 – volby do Říšského sněmu s jedinou kandidátkou – NSDAP dostala 92%.

Josef Goebbels – propaganda

Rudolf Hess

Reinhard Heydrich – typický áriec (výjimka z vedení NSDAP)

Hermann Göring – ministr vojenství

Martin Bormann – tajemník Hitlera

Heinrich Himmler

Spor o „druhou revoluci“

Sociální program jednoho křídla – druhé křídlo s Hitlerem chtěl tím jen přitahovat voliče.

Hitler využil situace a nechal představitele SA obklíčit a povraždit během 30. června 1934 – Noc dlouhých nožů (Röhmův puč) – ve městě Bad Wiessee. Zemřelo celkem asi 1000 osob.

SS se stala mocenskou silou „Třetí říše“

Charakteristika Německa

Klasický totalitní stát, policejní režim, byly zrušeny zemské parlamenty → státní centralismus.

Většina obyvatel souhlasila, protože došlo po začátku zbrojení ke snížení nezaměstnanosti.

Zahraniční politické úspěchy – nikdo nebránil obsazení Sársku, obsadil demilitarizované pásmo, znovu zavedl branou povinnost.

Od srpna 1934 se Hitler nechal nazývat „vůdce a říšský kancléř“

Ideologická převýchova

Zneužili filosofii Fridricha Nietzscheho (odmítal demokracii, křesťanskou morálku, nadčlověk – silné jedince, nikoliv rasu).

Kult vůdce, síly a války.

Nacionalismus, rasismus – nordická rasa, übermensch

Lebensraum

Pohrdání „méněcennými“ národy a rasami – Židy, Romy, Slovary, barevnými i Francouzi

Pronásledování Židů

15. září 1935 byl odhlasován na sjezdu NSDAP zákon o ochraně německé krve a cti – součást Norimberských zákonů. Židé byli zbaveni občanských práv – diskriminace v dopravě, školství, povolání, veřejných prostorách.

Křišťálová noc přes 9. na 10. listopadu 1938 – pogrom na Židy – zapalování synagog, rozbíjení židovského majetku, spousta židů odvezena do koncentračních táborů.

Hospodářská politika

Řízené hospodářství:

- Přídělový systém
- 4leté plány
- Většina výdajů šla na vojenské výdaje
- Vytváření zásob strategických surovin – ropa, cukr, mouka
- Podpora zemědělství
- Omezen volný pohyb pracovních sil – pracovní knížky...
- Rozpuštění odborů – Německá fronta práce

Zákon o dědičných statcích 29. srpna 1933 – statky nemohli být při děděním zabaveny z dluhu.

Příprava na válku

19. října 1933 vystoupilo Německo ze Společnosti národů

1935 – 1937 – průmyslová výroba díky zbrojení vzrostla a tak krize 1937 Německo nezasáhla.

Podobný systém chtěli nacisté i v ovládnuté Evropě (Grossraumwirtschaft)

Kulturní politika

Josef Goebbels

Pálení zakázaných knih. Cenzura tisku. Zneužívali rádia, tisku i sportu pro propagandu.

1937 – založen Dům německého umění a později založili také muzeum „degenerovaného umění“

Emigrovali H. a T. Mannové, E. M. Remarque, A. Zweig, L. Feuchtwanger, M. Dietrichová

Sovětský svaz ve 30. letech 20. století

Postavení

SSSR ve třicátých letech představoval pro Evropu větší nebezpečí než Německo. Západní země se obávaly importu komunismu. Na druhé straně SSSR tvrdil obyvatelům, že je obklíčen imperialistickým nepřítelem, který ho chce zničit → neustálý strach z války.

SSSR se postupně vymaňuje z izolace → návrat do světové politiky, západní politici chtěli mít SSSR na dohled.

Komunisté v SSSR kritizovali fašismus, protože Německo bylo vůči komunistům nepřátelské. Zároveň kritizovali kolonialismus – protože neměli žádné kolonie a chtěli nějak ten svůj komunismus exportovat.

Politický oportunismus (= snaha využít každou příležitost, která přijde) → uzavírání mezinárodních smluv pro to jak se to zemi hodí (vstupy, výstupy ze SN, smlouvy o neútočení...).

Zahraniční politika

1934 – vstupuje SSSR do SN, aby se vymanilo z izolace.

Podepisuje smlouvy s ČSR a Francií aby vznikl protihráč Německému nebezpečí – nakonec stejně nikomu nepomohli.

Zapojilo se do Španělské občanské války – podpora republikánů, boj proti fašistům. Otestovali si zde nové zbraně, letadla apod.

Zahraniční politici nechtěli s SSSR jednat, v kontrastu s tím tady jsou spousty literárních autorů, kteří režim vyzdvihují a obdivují.

Vnitřní vývoj

Rozvoj těžkého průmyslu, postupná industrializace, kolektivizace zemědělství. Snažili se dohnat západ a předejít v rámci strachu z přepadení Západem.

Koncentrace moci do „rukou“ J.V. Stalina. Ten odstraňoval své politické nepřátele, vytváří totalitní stát, stává se tak diktátorem.

1936 – vydána ústava SSSR, má hodně demokratických prvků – Nejvyšší sovět, hlavou státu se stává prezidium Nejvyššího sovětu. Přímé a rovné hlasovací právo. Realita byla úplně jiná!

Kolektivizace

Spojení zemědělských pozemků do obrovských celků, tak aby vznikly vysoké výnosy. Domnívali se, že spojené pozemky budou lépe obdělávatelné → spojování do zemědělských družstev – kolchozů (na vesnici) a sochosů (řízené státem).

Ročníci s tímto postupem nesouhlasili, ale byli přinuceni, zvyšuje se počet sebevražd, ničení majetku a úrodu → nedostatek potravin → získávání potravin násilím, určování sabotéra z vesnice = kulak – rozdělení do tříd. První třída byla zastřelena okamžitě, ostatní byly poslány na Sibiř.

Vykonávala ji tajná policie → docházelo k nasazení pěchoty, letectva proti odporu → vylidňování vesnic.

Souostroví Gulag – název táborů odvozen od tohoto. Gulag – koncentrační tábory od roku 1929, pracovní vyhlazovací tábory.

Následky

Proměna ruské vesnice, lidé nevěřili vládě.

Teroristický hladomor – kolektivizace měla přesně opačný účinek, nenaplnili kvóty → to co měli zabavili pro města a dělníky. Zemřelo při něm 10-15 milionu lidí.

Pokles počtu hospodářských zvířat – radši je pozabíjeli než aby je odevzdali

Industrializace

Nebyl zasažen krizí (ono nebylo co by krize zasáhla).

Pětiletky – plány na produkci všeho (1928, 1933...), ze začátku byli předimenzováni → vznikaly vykonstruované procesy s inženýry alias sabotéry.

Vrátili se do světové ekonomiky, ale za cenu obrovské ekonomické (silné dotace) i ekologické (obrovská spotřeba surovin, kácení lesů) poškození.

Zajištění sociálních jistot – všichni jsou zaměstnaní.

Teror a propaganda

Stalin likviduje všechny kdo jdou proti němu, stejně tak ty co nejdou s ním (spolupracovníky Trockij a Kirov – 1934).

Politické monstrprocesy – soudy s jasně stanoveným výsledkem.

Stalin byl propagandou nazýván milujícím vůdcem, kult osobnosti...

Kirov měl být následníkem Stalina, v roce 1933 volili tajemníka strany tak vyhrál Kirov namísto Stalina → Stalin nechal vyhrát sebe, ale Kirova nechal zavraždit. Této vraždy využil k dekretům proti terorismu (1934) – člověk obviněný z terorismu může být popraven okamžitě.

Rakousko

Objevují se požadavky na „vládu pevné ruky“

Kancléř Engelbert Dollfuss (křesťanskosociální strana) provedl 7. března 1933 převrat, svrhl moc na sebe, začal odstraňovat demokracii:

- Odstraněna ústava
- Omezena činnost odborů
- Zatýkání sociálních demokratů (protože komunisté neměli valné zastoupení)

Rakousko se stalo stavovským státem

Zákaz nacionálně socialistické strany (NSDAP) – odnož německé

Orientace na Itálii, protože si chtěli uchovat vlastní stát.

Dollfuss založil stranu Vlastenecká fronta

11. až 16. února 1934 – povstání dělníků v Linci, rozšířilo se do Vídně → proti neozbrojeným lidem poslal vojáky – 1200-1500 obětí.

V únoru 1934 byla zakázána socialistická demokratická strana, od března byla Vlastenecká fronta jedinou legální politickou stranou.

30. dubna 1934 korporativní ústava – klerofašismus – spojení fašismu a křesťanství.

25. července 1934 se pokusili členové bývalé rakouské NSDAP o puč, ten nevyšel, ale Dollfuss byl zavražděn.

Novým kancléřem se stal doktor Kurt Schuschnigg – nechtěl spojení s nacistickým Německem. Zároveň se rakouští nacisté připravují k připojení Německu.

Schuschnigg – pokus odvrátit o referendum o připojení v Německu. Hitler je přinutil odstoupit. Nástupcem se stal Seyess-Inquart – povolal německé jednotky.

11. až 13. března 1938 anšlus Rakouska. Rakousko se stalo Východní markou.

Španělsko

V roce 1933 založena strana El Falanga Española (zkráceně falanga) - fašistická strana.

V lednu vznikla Lidová fronta - republikáni → volby 16. února 1936 → Lidová fronta vyhrála, zahájeny reformy.

Falanga se spojila s konzervativními generály.

Fašistické povstání

18. července 1936 počátek povstání proti republice - na více místech najednou. V čele fašistů stál generál Francisco Franco (caudillo).

Povstání republikány téměř potlačeno.

Demokratické státy drželi politiku nevměšování, jenže Itálie a Německo pomáhali Španělským fašistům.

Pomoc fašistům

Maurské oddíly

Itálie poskytla materiál, vojenské instruktory, 60000 vojáků

Německo poskytlo 16000 vojáků, vyzkoušeli zbraně, vyzkoušeli leteckou legii Condor.

26. dubna 1937 - Němci nepřetržitě bombardovali městečko Guernica (zachytil to Pablo Picasso)

Občanská válka

Sbírký na pomoc Španělsku, dobrovolníci - interbrigadisté - z ČSR odešlo do Španělska bojovat více než 2000 mužů.

Příčiny porážky

Rozpory v táboře republikánů - velký podíl na tom měli komunisté, bojovali stejně jako fašisté na druhé straně fronty.

Zahraniční pomoc fašistům.

Říjen 1936 - Římské protokoly

25. listopadu 1936: Německo + Japonsko + Itálie (6. listopadu 1937) uzavírají pakt proti kominterně.

27. září 1940 - Pakt tří v Berlíně: Německo + Itálie + Japonsko = Osa Berlín - Řím - Tokio

Španělsko fašistickou diktaturou

30. července 1936 v Burgos vyhlásili fašisté vládu

V únoru 1939 - frankisté u francouzských hranic → vláda Francie a Velké Británie uznaly vládu generála Franca.

V Madridu došlo k výměně vlády - nová vláda plukovníka Cassady (zrádce) - 4 kolony táhly na Madrid a on prohlásil že to bude 5 kolona - fašisté uvnitř Madridu.

V dubnu 1939 bylo celé Španělsko ovládnuto fašisty.

Nacionalismus v rámci Španělska, nikdy se neuchýlilo k podobným praktikám jako Německo.

Důsledky občanské války

Za 3 roky zahynulo 500000 lidí. 1 milion lidí byl odvezen do koncentračních táborů. Demokracie byla obnovena až za 40 let.

Monument Valle de los Caidos - klášter + skalní chrám - má symbolizovat usmíření Španělů.

Válečná ohniska

Latinská Amerika

Čím dál tím víc pod vlivem USA. Panamerické konference 1933. Vliv F. D. Roosevelta.

Spor mezi Bolívií a Paraguai – spor o území o Chaco (strom quebracho) – ekonomicky důležité území.

1932 – 1935

Paraguay obsadila Chaco roku 1934

1938 – mírová smlouva v Buenos Aires – část Chacka zůstane Paraguay. Bolívie může volně převážet zboží přes Paraguay.

Spor Peru a Kolumbie

1932 – 1935

O přístav Leticie → jednání SN → mír: Peru musela vrátit území Kolumbii.

Dálný východ

18. září 1931 napadli Japonci Mandžusko z území Koreje → zřídili loutkový stát Mandžukuo. Využili posledního císaře Pchu-ji aby ho dosadili na ten trůn.

Tím začíná nevyhlášená válka mezi Japonci a Čínou – táhla se s přestávkami do roku 1945.

Japonsko chtělo uznat Mandžusko za své ze strany SN, to však bylo proti a tak 1933 vystoupilo ze SN. Japonsko zesiluje pozice v Tichomoří. Do vlády se dostávají generálové japonské armády.

Z Mandžuska napadli další oblasti v Číně. Roku 1932 zaútočili na Šanghaj, nebyl však úspěšný.

Občanská válka v Číně byla zastavena a spojili se proti Japoncům.

Vstup Číny do druhé světové války 1937 – znovu propukla válka.

Japonci získali východní pobřeží roku 1938.

1938 zaútočilo Japonsko na území Mongolska (u jezera Chasan). Od roku 1922 je Mongolsko druhý socialistický stát na světě → smlouvy s Ruskem → zapojení Ruska → útok Japonců se nezdařila

1939 – útok Japonska na SSSR na řece Chalchyn-gol – taktéž neúspěšný

Evropa

V Německu dochází k zavedení branné povinnosti, zmanipulovali plebiscit v Sársku. Otevřenou agresi přímo Hitler nezkusil.

S přímou agresí začala Itálie – v říjnu 1936 došlo k podepsání dokumentů o koordinaci vojenských cílů (Berlín – Řím).

5. října 1935 zaútočil a Itálie na Habeš (v Africe – dnešní Etiopie) – zaútočila z Eritreie a Somálska. Habeš se bránila.

7. října označila SN Itálii za agresora a vznesly sankce, nikdo je nerespektoval. Někteří politici (Beneš) chtěli sankce zpřísnit, bohužel to neprošlo, protože to nevyhovovalo Británii a Francii.

Habeš obsazena 10. května 1936 – hlavní město Adis Abeba → Haile Selasie uprchl do Británie, kde založil první exilovou vládou.

SN nebyla schopna zajisti nenásilí, byla pod vlivem politiky usmiřování.

Balkánský pakt – spojení Balkánských zemí. Snaha Německa ovlivnit Balkán a zbavit se tam Francouzských vlivů.

Snaha vytvořit východní pakt – do politiky kolektivní bezpečnosti se má zapojit Rusko, ČSR a dalších zemí východní Evropy. Prosazoval ho Louis Barthou – některé smlouvy byly uzavřeny, avšak ztroskotalo to na tom, že na Louise Barthoua a Král Alexandar byli zavražděni chorvatskými fašisty (ustašovci).

1935 – SSSR – Francie; ČSR+SSSR - smlouvy na sebe byly vázány.

Arthur Nevill Chamberlain – stal se předsedou vlády, pověřil E. Halífexe o tom aby jednal s Hitlerem. Halifex Hitlerovi řekl, že pokud chce jeho agresivita na východ (bez války), tak Angličané s tím budou souhlasit → plán na obsazení Rakouska (Fall Otto)

ČSR

V letech 1934 dozrívání krize. Objevují se politické problémy:

- Posílání KSČ
- Síla krajní pravice – dostává se i do vlády

Český fašismus = okrajový:

- Národně demokratická strana
- Národní liga
- Národní fronta

Národní sjednocení (25. dubna 1935) – založena Karel Kramář spojením předchozích stran. Za program měli zrušení občanských práv pro některé skupiny, nepřítelem jim byl komunismus.

Nacionalismus v německém prostředí – 4. října 1933 – zakázána DNSAP a DNP.

2. října 1933 založili sudetští Němci Sudetendeutsche Heimatsfront (SHF) – Konrád Henlein, kontakt s NSDAP.

Karl Hermann Frank – za války udělal kariéru jako tajemník.

Agrární strana (republikánská) – posun výrazně doprava, byla proti smlouvám z roku 1935, pravicový proud v čele s Rudolfem Beranem a Josefem Zadinou navrhovali jednat s Německem. Kontakt s Henleinem.

Spojenectví s Francií.

Edvard Beneš pracuje na koncepci kolektivní bezpečnosti. Přehodnocení vztahu k SSSR – uznán de iure v roce 1934.

Němci uzavřeli s Poláky smlouvu o neútočení → to byl impuls ke smlouvě SSSR – ČSR (16. května 1935) a SSSR – Francie (2. května 1935).

Situace před volbami 1935

Síla agresivita SHF, agrárníci chtějí jednat s Henleinem. Demokratické strany požadují zákaz SHF. Henlein změnil název ze SHF na SdP (30. dubna 1935).

Volby dopadly:

- Sdp – 15,2%
- Agrárníci – 14,3%
- Sociální demokracie – 12,5%
- KSČ – 10,3%
- Národní demokraté – 9,2%
- Lidová strana – 7,5%

Přepočtem na mandáty získala nejvíce mandátů agrárníci (45) o jeden víc než SdP.

Vláda agrárníků

Jan Malypetr byl odvolán Rudolfem Beranem. Novou vládu agrárníků dostal doktor Milan Hodža – byl předsedou vlády 5. listopadu 1935 až do podzimu 1938.

Prezidentské volby

21. listopadu 1935 oznámil TGM svoji abdikaci.

14. prosince 1935 abdikoval.

Kandidáti na prezidenta:

- Doktor Edvard Beneš – prosazován TGM

- Doktor Bohumil Němec (agrárníky) – ale nebyl politik, chtěli ho jako loutku – svou kandidaturu stáhl.

18. prosince 1935 zvolen Edvard Beneš.

Ministerstvo zahraničních věcí bylo po zvolení Beneše dosazen doktor Kamil Krofta.

ČSR = ostrov demokracie

- Útočiště emigrantů
- Heinrich a Thomas Mannové
- Účast dobrovolníků ve Španělsku

Agitace Konráda Henleina

Byl podporován v Anglii a Rakousku. V Anglii bylo Henleinovi slíbeno, že se sudetských Němců zastane v SN.

V srpnu 1936 jedná Konrád s Hitlerem → program SdP:

1. Teritoriální autonomie – vyžadovalo by změny ústavy...
2. Uznání za 2. státní národ
3. Chtěli se hlásit za součást německého národa, krůček od připojení k německu.
4. Chtěli vypsání nových voleb.

Iniciativa Milana Hodži:

- Plán pro Podunají – sdružení států v malé dohodě – proti tomuto se postavili Němci, Maďaři a Poláci.
- V únoru 1937 chtěl zlepšit o postavení německé menšiny. Většina politiků z demokratických stran souhlasila, avšak SdP odmítla na podzim 1937.

14. září 1937 – zemřel TGM (pohřben v Lánech).

1938 a mnichovská konference

V roce 1. ledna 1938 vydává Rudolf Beran článek, ve kterém nabádá ke spolupráci a jednání s SdP → veřejné pohoršení, ale nikoliv soud.

11. - 13. března 1938 – aušlus Rakouska → změna mezinárodního postavení ČSR, také se změnila hranice s Německem na 2100 km.

SdP stupňovala nátlak. Provokace v pohraničí – přepady občanů,...

Osm karlovarských bodů

V březnu jedná Henlein s Hitlerem – dohodnou se na stupňování požadavků tak, aby vedly k autonomii pohraničí.

1. dubna Hodža zahájil jednání s SdP, během 1938 byly čtyři jednání – a vždy chtěli víc než na co byl Hodža ochoten přistoupit.

SdP byla ve spojení s NSDAP. Hitler počítal s přepadením ČSR → 21. dubna 1938 podepsal plán s názvem Fall Grün (Hitler + Keitel).

Proti tomu sepisují literáti 15. května manifest Věrní zůstaneme. Nepokoje v pohraničí se stupňují, v květnu zahájili Němci přesuny armády k hranicím ČSR, pohotovost SA a SS.

To vše vyvolalo 21. května 1938 – částečná mobilizace – 2 ročníky plus specialisté.

Postoj Francie a Velké Británie

E. Daladier prohlásil, že Francie nemůže ČSR pomoci, ČSR má tedy ustoupit Němcům. Daladier jednal s Henleinem.

Britové prohlásili, že je potřeba objektivně posoudit co se v ČSR děje → 3. srpna – 16. září – mise lorda W. Runcimana – větší část svého pobytu strávil s Henleinem → zpráva byla vším, jen ne objektivní.

Září 1938

26. srpna – K. H. Frank v Berlíně

2. září byl Henlein v Berlíně.

12. září se konal sjezd NSDAP v Norimberku – Hitler veřejně žádal připojení pohraničí.

12. září Henlein se pokusil o puč v pohraničí – přepadání obecních zastupitelstev, četnictva a policie.

V pohraničí bylo vyhlášeno stanné právo. 13. září by puč potlačen → vůdcové SdP uprchli do Německa a 16. září byla SdP zakázána.

Cesta k Mnichovu

15. září se konala schůzka Chamberlaine s Hitlerem v Berchtesgaden – tam nastínil Hitler myšlenky o podstoupení pohraničí ČSR.

19. září předloženo bylo předloženo československé vládě ultimátum – ČSR má podstoupit pohraničí.

20. září vláda odmítla

V noci 20. a 21. září angličtí a francouzští velvyslanci u prezidenta – svolal vládu a ultimátum bylo přijato.

→ Odpor veřejnosti → 22. září se konala generální stávky na obranu republiky.

Hodžova vláda odstoupila 22. září – chtěl umožnit vznik nové vlády, která nebude ultimátem vázána → dosazení generála Jana Syrového a úřednické vlády.

23. září generál Syrový vyhlásil všeobecnou mobilizaci.

22. - 23. září jedná Chamberlain s Hitlerem v Bad Godesbergu – rozsah a realizace Německých požadavků.

Mnichovská konference

29. září 1938

Účastnili se Hitler, Mussolini, Chamberlain, Daladier – bez zástupce ČSR.

Za neplatnou ji prohlásili:

- Britové a Francie v roce 1942
- Itálie v roce 1944 – fašistická opozice proti Mussolinimu
- NDR (východní Německo) – 1950
- 1973 dohoda mezi ČSSR a SRN o anulování MD s konečnou platností – nikdy neexistovala

Důsledky Mnichova

Ztráta 41098 km² – především část severních Čech a severní Morava – oblasti s vyvinutým průmyslem a spoustu surovin. 4879000 obyvatel. Porušení dopravní sítě a zabránění pohraničního opevnění.

Období 2. republiky

30. září 1938 – 15. března 1939

Prezident Edvard Beneš abdikoval (5. října 1938) a odcestoval do Británie. Vláda Jana Syrového byla rekonstruována → snaha navázat kontakt s Německem.

Strana národní jednoty – hlavním iniciátorem byl Rudolf Beran – Československo se má stát korporativním státem po vzoru Itálie.

Vznikla národní strana práce – sociální demokracie + národní socialisté.

KSČ se stává ilegální na konci roku 1938.

Slovensko

6. října 1938 se jedinou politického stranou stala HSĽS – jediná politická strana. KSS zakázána v říjnu.

Žilinská dohoda – požadavky na autonomii, nečekali na reakci → 7. října 1938 autonomní vláda v čele s knězem Jozefem Tisou.

Stejná situace vznikla na Podkarpatské rusi 11. října.

2. listopadu 1938 ztratilo Slovensko jižní území Slovenska v prospěch Maďarska – stanoveno Vídeňskou arbitráží.

Polsko zabralo území Těšínska.

Česko-Slovenská republika

Požadavek na změnu státu (pomlčková válka). Národní shromáždění schválilo zákon o autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi 19. listopadu.

30. listopadu byl prezidentem zvolen doktor Emil Hácha.

1. prosince vznikla nová vláda s předsedou Rudolfem Berana – orientace na Německo – pro „ochranu a záchranu“.

Březen 1939

Krise vztahů mezi vládou československou a slovenskou vládou → Československo vyhlásilo výjimečný stav → snaha použít armádu → záminka pro Hitlera.

13. až 14. března 1939 Tiso a Ďurčanský v Berlíně u Hitlera – řekl, že buďto bude vyhlášen Slovenský stát nebo zabrán Německem.

Narychlo schváleno → 14. března 1939 byl vyhlášen Slovenský štát.

Hácha a Chalkovský odjeli do Berlína – byli přijati u Hitlera – ten chtěl aby Hácha podepsal protokol svěřující osud českého národa do rukou Hitlera. Dlouhý nátlak → Hitler, Göering,...

15. března 1939 – obsazení německými vojsky → vzniká protektorát Čechy a Morava. 16. března 1939 Hitler v Praze.

Výnos o Protektorátu:

- prezidentem je Hácha
- Protektorátní vlády:
 - Rudolf Brean
 - Ing. Alois Eliáš.
 - Doktor Jaromír. Krejčí
 - Richard Bienert
- Říšský protektor Konstantin von Neurath.
- Státní tajemník Karl Hermann Frank

Cesta k válce

Vliv mnichovské konference

Porušena okupací 15. března 1939 – formální protest Francie, Velké Británie, SSSR. Slib záruk Polsku – Francie a Velká Británie začaly zbrojit.

Další agrese Německa

22. března 1939 německé ultimátum Litvy – o připojení přístavu Klaipeda (Memel) – Litevci se nemohli ubránit a tak jim ho dali.

31. března Německo žádá připojení Gdaňska – splnili.

Exteritoriální železnice a dálnice pro spojení Pruska a Německa – na to nepřistoupili.

3. dubna 1939 - Fall Veis – plán na vpád do Polska.

Spolupráce Itálie a Německa

7. dubna 1939 Itálie obsadila Albánie

28. dubna 1939 Německo vypovědělo platnost deklarace o neútočení s Polskem

22. května 1939 – ocelový pakt – německo-italský pakt o vojenské spolupráci.

Reakce Francie a Velké Británie a SSSR s Německem

V červnu 1939 zahájili jednání s SSSR – Stalin tajně jednal s Hitlerem → to způsobilo neuzavření smluv s Francií a Velkou Británií.

Namísto toho byl 23. srpna 1939 podepsán sovětsko-německý pakt o neútočení Ribbentrop-Molotov – včetně tajného dodatku včetně nového dělení Polska.

25. srpna 1939 řekl, že není na válku připraven, chtěl jednání podobné Mnichovské dohodě.

28. září 1939 byla podepsána. smlouva mezi SSSR a Německem o přátelství a hranicích – dělítkem byla řeka Bug.

2. světová válka

1. září 1939 – 2. září 1945

Příčiny války

Totalitní fašistické státy chtěly ovládnout svět.

27. září 1940 byl podepsán Pak tří mocností = Osa Berlín – Řím – Tokio

Demokratické státy – politika appeasement, vzájemná nedůvěra, izolacionalismus.

SN selhala – kolektivní bezpečnost selhala.

Charakter války

50 států ve válečném stavu, do bojů se zapojilo 110 milionů vojáků, 58 milionů mrtvých (včetně civilistů), 35 milionů zraněných.

Na nucených pracích bylo 8 milionů osob, koncentrační tábory

Věda, technika – průmyslová výroba penicilinu, raketové zbraně.

Účastníci války

Fašistická Osa	Spojenci	Neutrální
Německo - 1939	Polsko, Velká Británie, Francie, ČSR - 1939	Švédsko
Itálie - 1940	Dánsko, Norsko, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko - 1940	Švýcarsko
Japonsko - 1941	Jugoslávie, Řecko, SSSR, USA - 1941	Irsko
Finsko	Čína od 1931/37 (kvůli Japonsku)	Portugalsko
Maďarsko		Brazílie
Rumunsko		
Bulharsko		
Slovensko		
(Španělsko)		

1. období války

Polsko

1. září zaútočilo Německo. Němci zaútočili s 60. divizemi. Poláci se bránili s 38 divizemi. Francouzi a Britové vyhlásili válku Německu.

Směry útoku:

- Východní Prusko
- Pomořany
- Horní Slezsko
- Slovenskou

17. září zaútočilo SSSR na Polsko

Polsko bylo dobyto během 4. týdnů → blitzkrieg = blesková válka. Bylo rozděleno mezi Německo a Rusko – definitivně 28. září 1939. V centrální části byl vyhlášen generální gouvernement.

Napadení Pobaltska a Finska

Finsko-sovětská válka – 30. listopadu 1939 napadení Finska (s významnou mannerheimovou linií)

12. března 1940 byla uzavřena mírová smlouva a tak Finsko přišlo o území Karelské šíje.

V červnu 1940 bylo připojeno Litva, Lotyšsko, Estonsko.

28. června 1940 byla ultimátem připojena Bukovina a Besarábie

13. dubna 1941 uzavírá SSSR smlouvu o neútočení s Japonskem.

Západní fronta

Hitler se snažil udržovat na západě klid → podivná válka, válka v sedě = sitzkrieg

Francouzská armáda seděla v Maginotově linii

Německá armáda na Siegfriedově linii

Obsazení Skandinávie

9. dubna 1940 zahájí Hitler útok na Dánsko a Norsko = operace Weserübung. Dánsko obsazeno během stejného dne.

Na Norsko byl podniknut letecký útok plus vylodění 10. dubna. Chtěli ho ovládnout kvůli přístavu Narvik a železné rdě. Vidkun Quisling byl zrádce, díky kterému byl dobyt Narvik 8. června 1940 a díky tomu 10. června 1940 bylo obsazeno celé Norsko → král Hákon emigroval do VB → další exilová vláda.

Napadení západní Evropy

10. května 1940 podnikl Hitler útok na Nizozemí, Belgii a Lucembursko (tak jako v první válce) → obešel tím maginotovu linii → napadl Francii.

To vedlo k nástupu Winstona Churchilla ve VB a Paula Reynauda ve Francii.

Ústup Spojenců k La Manche → boje o Dunkerque 26. května – během tří dnů bylo evakuováno 338 tisíc mužů do Anglie.

10. června 1940 vyhlásila Itálie válku Francie → Francie v sevření.

14. června 1940 německá vojska vstoupila do Paříže → 22. června podepsal Pétain příměří.

Vichystická Francie – s hlavním městem Vichy – kolaborantská republika, nakonec stejně obsazena Německem.

Většina Francouzů odmítala okupaci → exil a vznik Francouzského národního výboru za

osvobození Francie (armáda Svobodná Francie)

Velká Británie a letecká bitva

Nebyla okupována Němci (na rozdíl od zbytku Evropy). Londýn se tak stal centrem protifašistické koalice. Vznikaly zde exilové vlády.

Plán na obsazení VB počítal s leteckou přípravou → 10. července až 31. října 1940 letecká bitva o Anglii. V RAF bojovali i zahraniční letci (Kanaďané, Poláci, Čechoslováci)

16. srpna dal Hitler souhlas k operaci vylodění Seelöwe – avšak nikdy na vylodění nedošlo. Destrukce letectvem byla sice značná, ale nikoliv podstatná.

15. září RAF sestřelila asi 59 letadel Německa → 17. září byla operace Seelöwe odložena.

Neúspěchy italských fašistů

12. září zaútočila Itálie Egypt. 9. prosince následoval britský protiútok – Italové zatlačeni do libye.

Mussoliny žádá o pomoc Hitlera → příchod Afrika Korps s generálem Erwinem Rommelem.

Další vývoj v Africe

V lednu až únoru 1941 Britové vytlačili italskou armádu z Eritreje a Somálska.

5. dubna 1941 byla obsazena Adis Abeba.

18. května 1941 následovala italská kapitulace

Další agrese Itálie v Evropě

28. října 1940 z Albánie napadla Řecko → protiútok Řeků a Britů.

27. října 1940 se k paktu Osy přidává Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Chorvatsko, Slovensko – německá vojska mají volný průchod.

Napadení Jugoslávie

6. dubna 1941 v 5 hodin 15 minut byl proveden útok Německa na Jugoslávii a Řecko. Přidává se maďarská a italská a bulharská armáda.

11. dubna 1941 – Chorvatsko se osamostatňuje – ustašovci, Ante Pavelić. Čistka obyvatelstva (především od Srbů).

V Srbsku byla zavedena okupační správa:

- Kolaborantská vláda generála Nediće
- V odboji: „četnici“ gen Mihajlović
- Diktátor Tito

Střední východ

Počátek války byl nepříznivý pro Brity. V Iráku vypuklo protibritské povstání. V Sýrii další povstání.

Zasáhli Britové + armáda Svobodná Francie s generálem de Gaulla → Hitler území neovládl.

Čína

Japonci pokračují v obsazování střední a jižní Číny. Čistky obyvatelstva. Japonsko si chtělo zajisti volné působení → využívali protikoloniálního hnutí.

13. dubna 1941 smlouva o neútočení se SSSR.

USA

President Franklin Delano Roosevelt chtěl pomoci Evropě → zákon o půjčce a pronájmu podepsán 11. března 1941. USA posílalo zbraně, lodě, letadla na oplátku Británie dávala základny v Tichomoří.

Němci zahájili ponorkovou válku v Atlantiku → potápění lodí USA → USA uzavřeli konzuláty ve státech Osy.

2. období války

18. prosince 1940 podepsán Hitlerem plán Fall Barbarossa pro útok na SSSR.

Útok vypukl 22. června 1941 ve 3 hodiny 15 minut – bez vyhlášení války. Zapojili se rumunské, slovenské, finské, maďarské, chorvatské, italské divize + španělští dobrovolníci.

Útok na Leningrad – (8. září 1941 – 27. ledna 1944 blokáda.).

Útok na Moskvu

Reakce SSSR

Moment překvapení vyšel → nepřipravení velitele, nechal při čistkách své nejlepší popraviti.

Rychlý postup Němců. Na konci října byla obsazena Ukrajina, Bělorusko, Pobaltí.

Stalinův projev (sice pozdě, ale přeci) – vyzval dobrovolníky, aby se přihlásili do obrany + povinný výcvik mužů od 16 do 50 let.

1360 podniků bylo přesunuto víc na východ. Začátek zbrojení, proložení pracovní doby na 12 až 14 hodin.

Reakce Spojenců

22. června 1941 prohlásil Winston Churchill prohlásil VB za spojence Ruska.

24. června 1941 F. D. Roosevelt slíbil všestrannou pomoc (spojenci nemohli být, protože nebyli ve válce).

Zastavení německého postupu

6. července 1941 bitva u Moskvy (30 kilometrů od Moskvy) – došlo zde k první porážce Německa (není zlom, ale je to důležité pro ztroskotání blitzkriegu).

Hitler převzal vrchní velení (ač tomu absolutně nerozuměl). Hitler musel čekat na letní ofenzívu. Hitler ale nepočítal s dešti na podzim – silnice byly z hlíny, poté přišel mráz – zamrzl jim benzin.

USA a vývoj v Pacifiku

Kongres je stále pod tlakem politiky izolace – vydává zákon o neutralitě a zákazu vývozu zbraní. To kritizuje Roosevelt.

Schází se F. D. Roosevelt a W. Churchill 14. srpna 1941 **Atlantickou chartu** – z války nemá mít žádný stát prospěch, příčinou války byla špatná situace obyvatelstva, je potřeba tomu zabránit.

29. září 1940 spojenecká smlouva Japonska s Německem a Itálií.

7. prosince 1941 – japonský útok na Pearl Harbor – Američané nebyli připraveni. Přiblížení letadel brali za americké stroje. Tímto se dostává USA do války.

Postup Japonska

Za ½ roku: Filipíny, Malajsko, Indonésie, Barma.

V květnu 1942 útok na Cejlon, Bengálsko.

Thajsko bylo neutrální.

Hlásali heslo „Asie Asiatům“ – nejprve měli velkou podporu poté klesala. Protože vznikali koncentrační tábory a byli k obyvatelstvu velice nešetrní až brutální.

Zastavení japonského postupu

3. až 7. června 1942 o Midway → zastavení Japonského postupu → Japonci přešli k obraně.

Snaha dobýt Austrálii útoky na Novou Guineu.

7. srpna 1942 až 8. února 1943 bitva o Guadalcanal → od té doby Japonci jen ustupovali

Evropa 1942

„Nová Evropa“ „Nový pořádek“

Vyhlašovací plány: generální plán Východ – přesun Slovanů a ostatních nevyhovujících ras.

Vyvražďování Židů a Cigánů především → velitel SS H. Himmler vymyslel. plynové komory

Dopravy v uzavřených vagónech po celé dny, třídění na ty co půjdou do plynu, na experimenty, na práci.

Holocaust (= znamená zápalnou oběť), židé proto používají šoa (= genocida) – až 6 milionů Židů.

Treblinka, Majdanek, Osvětim, Březinka, Bergen-Belsen.

Vznik protifašistické koalice

1. 1. 1942 deklarace 26. států – Washingtonská – prohlašují se za spojené národy.

V květnu 1942 anglo-sovětská smlouva

V červnu 1942 americko-sovětská smlouva

V srpnu 1942 – schůzka v Moskvě – dohoda o společných válečných cílech.

Severní Afrika a operace Pochodeň

V létě 1942 zabrali Britové obranné pozice u El Alameinu. Britové byli posíleni 8. britskou armádou s generálem Bernardem Law Montgomery → 23. října 1942 vítězí Britové v bitvě u El Alameinu.

Rommel ustupuje do Tuniska.

Spojenci provedli invazi do Maroka a Alžírsko (pod vládou vichistická Francie) s názvem Pochodeň – vstoupili do přístavů Alžír, Oran, Casablanca. Akci velel generál Dwight Eisenhower.

11. listopadu 1942 Hitler obsadil vichistickou Francii

Na začátku roku 1943 se bojuje o Tobruk (Libyjská pevnost) – účast československých vojáků.

Němci jsou sevřeni do kleští → 13. května 1943 kapitulují německo-italské jednotky v Africe (a tím druhá světová v Africe končí).

Ruská fronta

V srpnu 1943 zahájili ofenzívu Němci → směr Kavkaz a Stalingrad. Stalingrad nemohl v Rusku padnout → Rusové nasadili obrovské množství jednotek.

Obranná fáze – 17. července do 18. listopadu 1942 – Rusové nebyli ze začátku schopni bránit se → Stalin žádá otevření 2. západní fronty. VB a USA dodávají suroviny a zbraně do Murmanska.

Boj o každý dům, patro, kanál, silo se zásobami obilí.

19. listopadu sovětská protiofenzíva.

Německá 6. armáda s 300000 muži byla obklíčena. 31. ledna 1943 kapituloval generál Pauluse. Až 2. února 1943 se vzdaly poslední jednotky.

Přežilo pouze 91000 mužů.

Rusové zatkli 24 generálů. Zlom ve německé strategii → Němci už jenom ustupují. Na přelomu 1942/43 jsou síly vyrovnány.

3. období války

1943 – léto 1944

Rusko

5. července tanková bitva u Kursku a Orlu.

12. července bitva u Prochorovky – 3000 tanků, skončila porážkou Němců.

Na začátku srpna byl Orel osvobozen, na konci srpna Charkov – Německo muselo začít ustupovat.

Goebels to doma komentoval taktickým zkrácením fronty (e.g. Nepřiznal porážku).

Rusové toho využili a začali s ofenzivou s podporou Československých vojáků. Na konci roku 1943 se fronta dostala na řeku Dněpr.

V lednu 1943 se schází Roosevelt a Churchill v Casablance a dohodli se na boji do bezpodmínečné kapitulace států OSY (žádný separátní mír), taktéž se dohodli na otevření nové fronty v Evropě (původně chtěli Řecko).

Itálie

V roce 1943 byla ukončena válka v Africe – 13. května 1943 byla podepsána kapitulace Italské a Německé armády.

10. července 1943 zaútočili spojenci na Sicílii (nikoliv na Řecko) – operace Husky – byla vedena z Afriky, generálem byl Alexandr. 17. srpna byla Sicílie Spojenci obsazena.

Obsazení Sicílie využila fašistická opozice v Itálii -> 25. července uvěznil Mussoliniho -> byla vytvořena nová vláda v čele s generálem Badogliem.

Tato nově vzniklá vláda podepsala kapitulaci 3. září 1943 – Hitler ale odmítl přenechat Itálii Spojencům – vysazením kontrašpionáže nechal osvobodit Mussoliniho z Guan Sassa -> jeho vláda byla obnovena v republice Salò (= loutkový stát).

Němci obsadili celé pobřeží Itálie až po linii mezi Římem a Neapolí. Němci odzbrojili Italskou armádu, ke všem se chovali s obrovským despektem.

9. září 1943 operace Avalanche – invaze Spojenců do Itálie – vylodění v okolí Neapole – nepočítali s tvrdým odporem Němců -> dlouhé boje až do března 1944 (na což doplatil klášter na Monte Casino – který Spojenci srovnali se zemí)

Řím byl obsazen 4. června 1944

Další vývoj a nová fronta

28. listopadu až 1. prosince 1943 – konference Velké trojky (Stalin, Roosevelt, Churchill) v Teheránu. Dohoda na válce do bezpodmínečné kapitulace, západní spojenci se zavázali, že do 1. května 1944 otevrou Evropě ještě další frontu.

6. červen 1944 – Day D, operace Overlord – vylodění v Normandii. Hlavním velitelem byl generál Dwight David Eisenhower. Do operace bylo nasazeno 2 miliony mužů.

Zmátli Němce, tím, že používaly makety celých táborů, konvojů na různých místech Británie – tak se dostali na normandské pláže – Sword, Omaha...

I přes moment překvapení byli Němci v opevnění, měli pláže zaminované... Z čehož plynou obrovské ztráty, akce tak přesto proběhla rychle.

Na přípravě a invazi se podíleli i Českoslovenští vojáci.

Po vylodění a výsadku ze vzduchu se spojili s odbojovými organizacemi. Rychlý postup Spojenců vyvolal 19. srpna 1944 vypuklo povstání v Francii. Během dvou měsíců byla Francie osvobozena.

Východní fronta

V září 1944 podepsalo Finsko mírovou smlouvu s SSSR -> OSE odpadl další spojenec.

Ruská fronta se zastavila u Varšavy, Poláci doufali v pomoc a tak provedli 1. srpna 1944 povstání, avšak toto vedení bylo vedeno nekomunistickou odbojovou organizací, a proto Rusové nechtěli pomoc Varšavě – radši je nechali během dvou měsíců se utopit v krvi – 2. října 1944 Varšava kapituluje – zahynulo 200000 civilistů, 15000 Polských vojáků.

Japonští vojáci se i přes vývoj v Evropě nevzdávali, území bylo postupně osvobozováno pomocí komunistických národnostních hnutí.

4. období války

Léto 1944 – 8. květen 1945

Západní fronta

Hitler spoléhá na tajnou zbraň – konkrétně atomovou zbraň. Ostřelování Velké Británie zbraněmi V1 a V2, kterými disponovaly od roku 1944.

17. září 1944 se Britové pokusili překročit Rýn – neuspěli v Nizozemí u Arhemu – špatně byla koordinován postup ostatních oddílů, most sice ovládli a dokonce se dostali do obklíčení a další jednotky jim nedokázali včas pomoci. Této porážky chtěl Hitler využít pro jednání separátního míru, aby dokázal vyhrát východní frontu.

16. prosince 1944 zahájili Němci ofenzivu v Ardenách – operace Noc a mlha. Počínali si velice krutě, nešetřili civilní obyvatelstvo.

Churchill požádal Stalina o sovětskou ofenzivu od Balkánu po Karpaty až k Baltu (1200 km).

Díky tomu mohli Spojenci 3. ledna 1945 zahájit protiofenzivu. A tak se 28. ledna 1945 se linie v situaci z 16. prosince 1944. Ztráty USA 81000 a Němci 10000, ale vyplýval obrovské množství tanků a paliva.

Setkání Spojenců

Balkánský směr: Rumunský převrat, nová vláda se přidává na stranu Ruska, dlouhé boje o Budapešť. Posun od Visly k Odře

Spojenci na jaře 1945 překročili Rýn.

25. dubna 1945 se setkávají Spojenci na Labi v Torgau.

Porážka Německa

V dubnu 1945 padlo Miláno – Mussolini měl být souzen, avšak partizáni ho 28. dubna popravili.

Ruská armáda zahájila v polovině dubna postup na Berlín. Další část začala postupovat na Vídeň.

Berlínská operace – 20. dubna byl Berlín obklíčen -> 30. června spáchal Hitler sebevraždu.

2. května 1945 byl Berlín dobyt.

Konec války v Evropě

7. května se schází Spojenci v Remeši (symbolický význam) – kde Německo bezpodmínečně kapituluje.

Boje zastaveny 8. května 1945 ve 23:01 SEČ.

Rusové chtěli, aby Němci kapitulovali ještě jím -> v noci z 8. na 9. května 1945 – Kapitulace ve 2:45 Keitel podepsal Žukov.

Pražská operace

Poslední operace v Evropě

Diplomatická jednání

V červenci 1944 se konala konference v Bretton Woods – řešili se hospodářské problémy:

1. Základem pro Mezinárodní měnový fond
2. Světová banka pro obnovu a rozvoj
3. Návaznost na UNRRA (9. listopadu 1943)

Dohoda o okamžité pomoci Evropě

11.-19. srpna 1944 se konala konference v Quebecu, kde Churchill a Roosevelt jednali o uspořádání světa o tichomoří a světě.

21. srpna až 7. října 1944 – Dumbarton Oaks – USA, VB, SSSR, Čína – prazáklady budoucí OSN.

9. až 18 října 1944 – Moskva – schůzka Churchilla a Stalina o sférách vlivu, dohoda o tom, že Sověti osvobodí Československo po linii Karlovy Vary Plzeň, Berlín a část Německa. Otázku Polska nebyla vyřešena, ale stejně už bylo obklíčeno.

Jaltská konference 4. až 11. února 1945 – schází se velká trojka (Roosevelt, Churchill, Stalin) – dohoda o ukončení války a o poválečném uspořádání světa:

- Rozdělení Německa na okupační zóny
- Výše a způsob placení reparací
- Demilitarizace, denacifikace, demokratizace, dekartelizace (odstranění zbrojního průmyslu) = Program 4D
- Složení vlád v Polsku a Jugoslávii
- Potrestání válečných zločinců
- SSSR vypoví válku Japonsku, aby pomohl USA
- Návrh na vytvoření OSN

Roosevelt byl vážně nemocný a v krátké době zemřel.

OSN

Založeno 25. dubna 1945 v San Franciscu, kde se konalo ustanovující zasedání, účastnilo se 51 států, které podepsaly Chartu OSN. Tu bylo potřeba ratifikovat – po ratifikaci vešla v platnost 24. října 1945).

5. období války

9. května až 2. září 1945.

V Evropě válka skončila, USA se soustředili na Japonsko, v dubnu 1945 vypověděl SSSR válku Japonsku – bojovat začali později. Postupně osvobodili území obsazená Japonskem.

Filipíny obsazení Iwo Jimia – východisko pro boj proti Japonsku. Spojenci se dostali ještě dále na sever na ostrovy Okinawa.

Japonská generalita se rozhodla používat japonské vojáky jako lidská torpéda - kamikaze (vojenská čest...).

V USA vrcholí projekt Manhattan – vývoj atomových zbraní. Roosevelt umírá a nahrazuje ho Harry S. Truman – ten povoluje použití jaderných zbraní.

6. srpna 1945 – svržená atomová bomba na Hirošimu (náhradní cíl kvůli mlze) – zahynulo po výbuchu 70000 lidí.

8. srpna 1945 – svržená atomová bomba Nagasaki. Oběti obou útoků umírají dlouho po válce, vlivem radiace.

Ani použití této zbraně nevedlo ke kapitulaci Japonska.

8. srpna zaútočili Sověti po zemi na elitní Kuantungskou armádu a zvítězili.

14. srpna chtěl císař kapitulovat, generalita zamítla. Spojenci museli obsadit velkou část Japonska aby nakonec kapitulovalo. Mír podepsán na křižníku Missouri.

Postupimská konference

17. července až 2. srpna 1945

Truman, Churchill po volbách ve VB C. Attlee, Stalin.

Rozdělení Německa na čtyři okupační zóny, ty měla řídit Spojenecká a kontrolní rada.

Dopřesněno placení reparací (naturálie a suroviny). Byly nově stanoveny hranice Německa:

- Východní Prusko bylo odebráno a bylo zabráno SSSR.
- Hranice s Polskem tvoří řeky Odra, Nisa.

Japonsko bylo vyzváno ke kapitulaci, režim na Balkáně měl být stanoven ve svobodných volbách.

Schválen odsun Němců z Maďarska, ČSR, Polska.

Benešovy dekrety – Němci, kteří přijali Německé občanství v roce 1939, tak jim bylo Československem státní občanství ČSR zrušeno. Dalším dekretem byl zabaven majetek kolaborantům.

ČSR v době války

Exilové vlády, které vznikly v Londýně, byly považovány za legitimní pokračovatele vlád a vytvořili právní kontinuitu mezi okupací a osvobozením. Kdyby nebyla uznána kontinuita, bylo by Slovensko mezi poraženými státy a muselo by platit válečné reparace...

Reakce na protektorát

Řady kolaborantů (ale to je vždy). Na druhou stranu pasivní odpor, občanská neposlušnost. Bojkot

29. září 1939 bojkot tramvajové dopravy

Vznikají ilegální tiskoviny

28. října byl zakázán jakékoliv oslavy, stejně se konali, v Praze proti nim poslali armádu a četníky. Smrtelně byl zraněn Jan Opletal.

15. listopadu se konal Opletalův pohřeb – stal se obrovskou protiněmeckou manifestací.

17. listopadu byly uzavřeny všechny české vysoké školy. 9. studentů bylo popraveno.

1200 posláno do koncentračního tábora Sachsenhausen.

Kolaborace

Malé procento kolaborantů, těžko se dalo rozlišit, kdo je kolaborant a odbojář (často pracovali na obě strany).

Generál inženýr Alois Eliáš – v odboji, odhalen a popraven.

Emanuel Moravec – vychytralý oportunist, působil jako ministr kultury a osvěty.

Odbojové organizace

Obrana národa – důstojnická organizace, měli za cíl v případě povstání rychle zorganizovat vojáky.

Petiční výbor *Věrní zůstaneme* – organizace inteligence.

Ústřední vedení odboje domácího (Úvod) – spojením předchozích dvou.

Komunistický odboj až od jara roku 1941 – ilegální (od 15. března 1939), izolace -> spolupráce se Západním odbojem od září 1941.

Centra odboje v zahraničí

Londýn – Jaroslav Stránský

Moskva - Gottwald

Formy odboje:

- Sabotáže
- Diverze
- Zpravodajské služby
- Ilegální tisk

Změna říšského protektora a atentát

V září 1941 došlo k odvolání Karla von Neuratha – prý byl příliš měkký.

28. září 1941 byl jmenován Reinhard Heydrich – zastupující říšský protektor (nasadil si českou královskou korunu).

Vyhlásil stanné právo (zákazy vycházení, zákaz shromažďování, popravy bez soudu) -> 486 popraveno, 2242 zatčeno.

Říjen 1941 – první transport Židů do Lodže. V listopadu 1941 do Terezína.

Příprava na „konečné řešení české otázky“. Téměř zlikvidoval odpor, ten ztratil sílu. To vyústilo v atentát na něj.

Od prosince 1941 probíhaly výsadky z Velké Británie – operace Anthropoid, Silver A, Silver B.

27. května 1942 spáchali atentát na Heydricha – Jozef Gabčík, Jan Kubiš, Josef Valčík – Samopal selhal, hodili tedy granát. Zranění nebyla smrtelná, zemřel až 4. června na otravu krve.

Heydrichiáda

Hitler chtěl popravít každého desátého Čecha. To se nestalo, místo toho vyhlásili nové stanné právo.

Bylo popraveno 3188 osob.

10. června 1942 – vyhlazeny Lidice

24. června 1942 – vyhlazeny Ležáky u Chrudimi

Parašutisté, kteří provedli atentát na Heydricha, se skrývali. Ten byl prozrazen. Po obklíčení kostelu svatého K. Boromejského. 18. června 1942 spáchali parašutisté sebevraždu.

Odboj

Úvod byl zlikvidován. Vznikly ale nové organizace – Rada tří (R3) – generál Vojtěch Luža, Josef Grňa, Josef Císař – působila do konce války.

Tři králové - pplk. Josef Balabán, pplk. Josef Mašín, škpt. Václav Morávek – všichni tři byli v průběhu války chyceni a popraveni.

KSČ – ilegální Ústřední výbor. Gestapo v létě 1943 rozbili 3 ÚV.

Předvoj – mládežnická organizace.

Zahraniční odboj – západní

30. dubna 1939 vznikla vojenská jednotka v Krakově, Katovicích – velitelem v Krakově se stal pplk Ludvík Svoboda. Z Polska se odsouvali do Francie. Byli zařazeni do cizinecké legie.

Po 1. září 1939 nastávají boje na straně Poláků. 18. září 1939 bylo asi 100 mužů a pplk Svoboda zajati Ruskou armádou.

Útěky zbývajících jednotek z Polska přes Rumunsko do Francie, Británie...

Výcvikové středisko na jihu Francie v Agde. Vznikl zde 1. a 2. pluk. 3. pluk vznikl z Francouzských Čechů.

V lednu 1940 vzniká 1. československá pěší divize s generálem Rudolfem Viest, generálem Jaroslavem Čihákem.

Celkem jsme měli ve Francii 11400 mužů. Asi 4000 evakuováno do VB. Zbytek musel ustupovat na vlastní pěst přes Gibraltar do Británie (23. června 1940).

Zahraniční odboj – blízký východ

Výcvikovým střediskem byl Bejrút, v únoru 1941 se přesunulo do Alexandrie. V Červnu 1941 zde bylo 760 mužů.

1. boje v Sýrii. 21. října 1941 -> Tobruk

Generál Karel Klapálek

Květen 1942 – obrana Haify

Na počátku roku 1943 obrana Tobruku

5. července 1944 – 1326 mužů odcestovalo do VB.

Zahraniční odboj – VB

V červenci 1940 vzniká výcvikové středisko v Chomondely Parku [čomdly]. Bylo zde 5000 mužů.

1942/43 – obrana pobřeží Anglie + 1326 mužů z Afriky.

Generál Bedřich Neumann.

1. září 1942 československá smíšená obrněná brigáda (4500 mužů).

Generál Alois Liška byl pověřen na invazi do Normandie. Podíl na dobytí Normandie, dobytí Dunkerqueku.

Z Polska do Francie – 470 mužů v červenci 1940 do Velké Británie.

V říjnu 1940 přijati letci do RAF – bitva o Anglii (310. a 312. stíhací peruť). 313. stíhací peruť. 311. bombardovací peruť.

Celkem 2000 letců.

Od roku 1939 – 1945 na Západě bylo 14000 mužů z toho padlo 1200 mužů.

Zahraniční odboj – východní

18. července 1941 byla podepsána dohoda s Ruskem o spolupráci v boji proti Německu. Souhlasila s vytvořením československé jednotky v SSSR.

Středisko bylo v Buzuluku – pplk Ludvík Svoboda – 1. československý prapor.

8. března 1943 bitva u Sokolova (padl nadporučík O. Jaroš). - vznikla 1. československá brigáda v létě 1943.

V říjnu 1943 se účastnily bojů o Kyjev.

4. ledna 1944 Bílá Cerkev

Duben 1944. Vzniká 1. československý armádní sbor.

12. prosince 1943 musel Beneš podepsat smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci s Ruskem.

Slovensko

Odtrhlo se od ČSR, většina Slováků se s novým státem ztotožnila. Presidentem se stal Josef Tiso (katolický kněz). Měli vlastní vládu a sněm. Tím samostatnost končila, na Slovensku působili Němečtí vojáci, ministerstvo propagandy...

Vznik hlinkových gard (obdoba SA), odvezeny spousty Židů a Slováci za to ještě Německu platili. Slovensko se stalo válečným spojencem Německa. A tak 22. června 1941 vyhlásilo Slovensko válku SSSR.

Vstupem do války vzniká odpor proti státu – postupně se přidali i kromě evangelických rodin, komunistů i na katolické rodiny. Odpor proti válce vyjadřovali dezertací na stranu nepřítele, často to dělali celé oddíly.

V říjnu 1943 u města Melitopol přeběhla celá pomoc ze Slovenska na stranu SSSR. Němci je začali Slováky považovat za nespolehlivé a z fronty je stáhla.

Jednotlivé organizace spolu ze začátku nespolupracovali, začali spolu komunikovat v září 1943. Jednání byla ukončena v prosinci 1943 tzv. Vánoční dohodou – vrcholovým orgánem je Slovenská národní rada. Společný boj proti fašismu domácímu i zahraničnímu. Vyjádřili se pro obnovu ČSR.

Připravování povstání SNR, vzniklo taky vojenské ústředí (plk. Ján Golián). Postupně vznikají partyzánské skupiny (Češi, Slováci, Poláci, Francouzi, Sověti...). Počet partyzánů se rapidně zvyšoval a tak se 12. srpna 1944 Josef Tiso vydal příkaz k vojenské likvidaci -> jenže většina vojáků se přidala k partyzánům.

Této záminky využil Hitler pro vpád. Avšak partyzáni už ovládali větší část Slovenska.

Za této situace vzniklo 29. srpna 1944 Slovenské národní povstání, když vpadli Němci z oblasti Bratislavy a Čadse.

Výzva k všeobecné mobilizaci – spousta vojáků, ale málo zbraní (i přes dodávky ze SSSR).

Povstání bylo velice živelné.

1. září 1944 byla vyhlášena v rozhlase deklarace Slovenského národa:

1. Slovenská armáda převzala vládní pravomoce nad Slovenskem
2. SNR vydala výzvu k boji a obnovení Československa.

8. září zahájil SSSR karpatsko-dukelskou operaci. Ta trvala až do 28. října 1944, protože Rusové vybrali cestu velice bráněnou Němci. Ruská armáda ztratila 80000 mužů (20000 mrtvých). Český sbor 6500 mužů (1800 mrtvých)

Dvě divize u Košic byly převálcovány Německými divizemi z Maďarska. 27. října 1944 vydal Ján Goliáš rozkaz vojákům k partyzánskému způsobu boje. Sám se přesunul do Donovalů, kde byl Němci chycen a někde popraven.

Nastává teror hlínkových gard, Němců.

Osvobození ČSR

Postup Ruské armády ze tří směrů:

1. Západní armáda (Anglo-americká) – až 5. května 1945 – generál George Marshall, generál Patton, generál Bradley.
Celkem 150 tisíc vojáků. Nesměli překročit demarkační linii Plzeň - ČB
2. Vídeňský směr – 2. ukrajinský front a rumunské divize – maršál Rodion Malinowský, 26. dubna 1945 Brno
3. Pražský – 1 a 4 ukrajinský front – Koněv, Petrov

Na našem území padlo 140000 sovětských vojáků (jen 127 z anglo-amerických vojáků).

Od března 1945 probíhala jednání v Moskvě – mezi exilovou vládou v Londýně a komunisty. Byla dohodnuta prozatímní vláda.

4. dubna 1945 – vláda odletěla do Košic

5. dubna Košický vládní program – změna orientace na východ, změny v oblasti hospodářství (znárodnění školství...).

Na konci dubna 1945 – Česká národní rada jako vrcholový orgán odboje s Albert Pražákem – jak komunisté tak nekomunisté.

Pražské povstání

1. května 1945 povstání v Přerově - potlačeno
2. května povstání v Nymburku, Poděbradech, Chlumci
3. května povstání v železnobrodsku, Semilech, Jilemnici, Jičíně

Pražské povstání vypuklo živelně boji o rozhlas 5. května 1945. Ve 14:00 ČNR převzala moc. Přes noc vyrostlo 1600 barikád – 30000 až 50000 bojovníků.

6. května ofenziva SS – a tak ČNR odvěsílali žádost o pomoc pro spojence, to zachytili Rusové u Berlína -> otočili to do Čech.

Vlasovci – Ukrajinci naverbovaní Němci pro obnovení režimu v západních zemích SSSR. Postavili se na stranu Pražanů (teklo jim do bot, nechtěli skončit v Rusku)

7. května 1945 zahájili Němci bombardování Prahy, zahájili represe proti obyvatelstvu.

8. května ČNR jedná s Němci, až při třetím jednání je podepsán protokol o provedení formy kapitulace (za volný postup za západní demarkační linii) – avšak SS kapitulaci neuznala.

9. května 1945 příjezd Ruské armády, boje pokračují i 10. května.

Ztráty ČSR

300000 obyvatel = 25 občanů z 1000 -> ČSR patří k 5 nejvíce postiženým v Evropě.

Pronásledována inteligence: Josef Čapek, Emil Filla, Ferdinand Peroutka, Vladislav Vančura, Vojtěch Preissig, Karel Poláček a jiné.

Výsledky 2. světové války

Změna politické mapy světa, vznikly 2 supervelmoci a to SSSR a USA.

SSSR zaznamenal největší ztráty na životech, tím však získal velkou prestiž, obdiv a především díky tomu sílí pozice komunistické straně. To celé vyvolalo příklon k levicově orientovaným stranám.

USA vychází z války nejlépe – jak ekonomicky, tak politicky. Nikdy se nebojovalo na jejich území.

Rozpadly se kolonie – v Číně se znovu rozpoutala občanská válka, kterou roku 1949 vyhrála komunistická strana.

Válečné škody – Německu zahynulo 6 milionů obyvatel. Vysídlení Němců z ČSR a Polska

Spory o uspořádání světa

Rozpad kolonialismu: 1. fáze dekolonizace

1945 – až počátek 50. let

V prvé řadě se rozpadaly kolonie v **Asii**. Indie 1947 byla rozdělena Indie na:

- Hinduistickou Indii
- muslimský Pákistán

Nově vzniklé státy začali řešit spor o Kašmír 1947 až 1949, do toho se hned zapojila Čína.

Indie se zbavila Britské nadvlády v roce 1950 a stala se republikou, Gándí se toho však už nedožil.

Indočína + Čína

1949 byla vyhlášena ČLR s včele s Mao Ce-tung. Čankajšek, kterých chtěl demokratickou republiku se musel stáhnout na Tchaj-wan.

Jižní Vietnam – císařstvím od roku 1949, vliv Francie

Severní Vietnam – Vietnamské demokratické republiky – HoČi Min – podpora Číny a SSSR. Avšak vznikaly zde partyzánské skupiny, které chtěli připojit jižní Vietnam -> to přerostlo ve válce roce 1950.

Indonézie – byla vyhlášena 1945 republikou, boj s Nizozemci do roku 1950. Ahmed Sukarno.

Střední a Blízký východ

1945 – vzniká Liga arabských zemí – silně podléhají nacionalismu, ten se obrací proti Izraelitům.

29. listopadu 1947 valné shromáždění OSN – po velkém tlaku na Velkou Británii, kterých to bylo území, měla být Palestina rozdělena.

14. května 1948 byl vyhlášen Izrael – David Ben Gurion. Ihned po vyhlášení státu Izrael zahájili arabské státy válku. Spor se táhne dodnes.

Ochlazování vztahů USA – SSSR

Příprava mírových smluv v Londýně – 1. září 1945 až 2. října 1945 – první spory, různé názory -> mírové smlouvy s malými zeměmi.

Norimberský tribunál

20. listopadu 1945 – 1. října 1946

177 německých a rakouských nacistů. Celkem 13 procesů, z toho 12 trestů smrti, 1 doživotí.

Souzeny byly též souzeny SS, SD, gestapo, NSDAP. Byly formulovány zločiny proti lidskosti (generál Ečer).

Osobně trestněprávní odpovědnost (tzn. nebyl použit princip kolektivní viny).

Někteří nebyli souzeni, protože se jim podařilo uprchnout. Některé vyhledala izraelská tajná služba (Eichman...).

Tokijský proces

Květen 1946 – listopad 1948

Bylo souzeno 27 válečných zločinců – 7 trestů smrti, 16 doživotí. Císař souzen nebyl – snažil se válku ukončit.

OSN

Setkání v Dunbarton Oaks v srpnu až říjnu 1944 -> OSN založeno v San Franciscu 25. dubna 1945. Charta OSN vznikla 26. června 1945 – včetně členění listiny základních lidských práv a

svobod.

Valné shromáždění OSN – s generálním tajemníkem – každý stát má 1 hlas!

Rada bezpečnosti – USA, VB, Francie, Čína, Rusko (SSSR) – mají právo veta. Nestálí (6 později 10) – nemají právo veta. Má právo vysílat vojenské jednotky.

Ekonomická a sociální rada

Svěřenecká rada

Mezinárodní soudní dvůr v Haagu – souzení válečných zločinů...

Mezinárodní odborné organizace jako Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, mezinárodní měnový fond a další.

Studená válka

Období konfrontace mezi východem a západem – tedy USA a SSSR – týká se všech oblastí vyjma vojenskému.

Střední a jihovýchodní Evropa

Obrazeno SSSR, osvobodil tyto země. Neobsadil Řecko, Albánii a Finsko. V zemích zůstala ruská armáda – Rumunsko, Maďarsko, Německo, Rakousko.

Využití osvobození a nátlaku – pomocí domácích komunistických stran, pokud nevyšel tento plán (to nevyšlo v Polsku, Maďarsku), došlo k ozbrojenému zásahu.

1946 až 1948 vznikají lidově demokratické státy = demokraticky demokratické státy – v konečném důsledku to nemělo s demokracií co dělat.

Bylo zřízeno Informační byro komunistických stran (září 1949 až 1956) – tím ovládali komunistické politické strany, diktovali politiku, opatření z Moskvy.

Andrej Alexandrovič Ždanov – na půdě informačního byra hovořil o rozdělení světa do dvou nepřátelských táborů – to nepřátelství souvisí s třídním podkladem.

V červenci 1947 uveřejnil G. F. Kennan v časopise Foreign Affairs varování ohledně SSSR.

I na západě je vidět příklon k levici – toho se bojí Harry Truman a Winston Churchill -> projev ve Fultonu 15. března 1946 – varoval před nástupem komunismu, rozšiřování je potřeba zabránit. (Tento akt se považuje za počátek studené války).

Trumanova doktrína

12. březen 1947 – prezidentský program, byl předložen v Kongresu, zpracována za pomoci G. Marshalla, G. Kennana, zaváděla politiku zadržování komunismu – tedy pomoc zemí se sociálními problémy. Jednalo se o Turecko a Řecko. Dalším cílem byla stabilizace zemí ohrožených sovětskou expanzí.

Německo

Bylo rozděleno na čtyři okupační zóny. Byl plánován návrat k jednotnému Německu.

V sovětské zóně však existovala pouze komunistická strana (KS) a socialistická strana (SED). Ve volbách 1946 zvítězila SED. Radikální ekonomická opatření – zabavování majetků válečných zločinců (skoro všichni Němci) -> úplné znárodnění.

V listopadu a prosinci 1947 se koná zasedání v Londýně – nedohoda o Německu a Rakousku.

V květnu 1948 se USA, VB, Francie + Belgie, Nizozemsko, Lucembursko -> usnesli 3. června 1948 – dohoda o vytvoření západního Německa.

Sověti chtěli jednotné Německo – komunistické -> to vedlo k Berlínské krizi

Berlínská krize

26. července 1948 až do května 1949 – blokáda přístupových cest do západního Berlína. Vrůstá mezinárodní napětí.

Vznikl letecký most, který převážel všechno (uhlí...). SSSR nakonec od blokády ustoupilo.

Marshallův plán

Marshall přišel 5. června 1947 s plánem na hospodářskou obnovu Evropských zemí – nenávratná půjčka.

Mělo jít o spotřební zboží, suroviny, stroje, průmysl. Byl představen pro obnovu Německu. Nejprve se ČSR a Polsko zapojuje, později od toho SSSR ustupuje.

V červnu, červenci 1947 a Paříži se koná konference ministrů zahraničních věcí. Molotov odmítl plán jako imperialistický a Amerika touží po zemích (a SSSR ne... :D)

Realizace mezi lety 1948 až 1952. Plán vyšel – infrastruktura opravena, průmysl pozvednut.

Vznik SRN

Obnoveny byly strany, které se nepodíleli na nacismu:

- CDU;CSU – křesťanská
- FDP
- SPD – sociálně demokratická
- KPD – komunistická

Konaly se zemské volby a na základě těch vznikly zemské vlády – těm byla postupně předávána vláda.

V roce 1946 se vlády USA a VB domluvili na spojení zón -> vzniká Bizonie (1. ledna 1947). Francouzi ze strachu vyčkávali až do 17. dubna 1947, kdy vznikla Trizonie.

1. září 1948 vzniká prozatímní parlament – Konrad Adenauer.

12. května 1949 -

V srpnu 1949 se konaly volby do spolkového sněmu – vyhrála CDU. Theodor Heuss prezidentským, K. Adenauer spolkový kancléř.

7. září 1949 – vyhlášení SRN.

Sovětský blok

V reakci na vyhlášení SRN vyhlásili Sověti 7. října 1949 NDR s Wilhelmem Pieckem.

Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko.

Jugoslávie – nepatřilo do bloku, panoval zde jiný režim, Tito byl totiž velice autoritativní – vedl vlastní politiku.

NATO

Založena byla 4. dubna 1949 – zakládajícími členy byly USA, VB, Kanada, Francie, Belgie, Nizozemí, Itálie, Lucembursko, Norsko, Dánsko, Island, Portugalsko.

Důvodem byla obrana proti komunistickému bloku.

1952 byly přijaty Řecko, Turecko.

1955 přistoupilo SRN.

ČR až 12. března 1999

USA v Americe

USA se stala iniciátorem meziamerických konferencí:

- V Rio de Janeiru v roce 1947
- V Bogotě 1948 – podepsána Organizace amerických států – řešení konfliktů nevojenskou cestou, vzájemná spolupráce.

Korejský poloostrov

Korea byla osvobozena ze dvou stran – z jihu USA a ze severu SSSR. Demarkační linií se stala 38. rovnoběžka.

V Severní Korei má vliv SSSR, v čele stojí Kim Ir-Sen -> 9. září 1948 vyhlášena KLDK.

V Jižní Korei se roku 1948 konaly volby do národního shromáždění -> zvítězil Li Syn Man -> vyhlášena demokratická Korejská republika.

Vztahy byly velice napjaté, což nakonec vyvrcholilo v Korejskou válku.

Korejská válka

Konfrontace studené války přerostla ve válku „horkou“.

Na Jihu ji osvobodila armáda americká – až do 38. rovnoběžky. Ze severu to byla armáda sovětská -> došlo k rozdělení. V KLDK byl vliv Číny a Ruska – jediná politická (komunistická) strana.

Režim v KLDK představoval Kim Im Sen. V Korejské republice (na jihu) byl vývoj demokratický – více politických stran -> demokratické volby -> vítězem se stal Li Syn-Man.

V roce 1948 se obě části staly samostatnými státy. KLDK s tichým souhlasem SSSR 25. června 1950 vtrhla na území jižní Korei – tato válka měla za cíl sjednotit Koreu pod komunistickou diktaturou.

1. období

Do září 1950 – vojska severní Korei se dostaly až do Soulu -> USA inicializuje zasedání OSN, to označuje KLDK za agresora – nasazení jednotek OSN (převážně Američanů).

2. období

Vylodění u Žlutého moře – armáda KLDK se dostala do obklíčení. Postupně se dostali až k 38. rovnoběžce, tam se ale nezastavili a pokračovali k Čínským hranicím.

3. období

Do situace se vmísila Čína, do Koree přišel 1 milion čínských dobrovolníků -> Američané vytlačeni na 38. rovnoběžku.

Dohoda v Pchamundžonu – rozdělení států 38. rovnoběžkou.

1954 – na konferenci v Ženevě se jednalo o Korei.

Vývoj v Evropě

V roce 1952 byly podepsány Pařížské smlouvy, ty se staly součástí Evropského obraného společenství (EOS). Státy v západní Evropě se domnívali, že je potřeba do obrany zapojit i Německo -> jednalo se o tom 1954 v Paříži -> dávají Německu plnou suverenitu. Na základě tohoto rozhodnutí se začalo o jednat o přijetí Německa do NATO.

Roku 1955 bylo Německo přijato do NATO. To posloužilo SSSR jako záminka k uzavření Varšavské smlouvy (vojenská a politická spolupráce států v Sovětském bloku).

Východní blok

Spolupráce ve všech oblastech, izolace, řízení z Moskvy... Jediný stát, který odolal tomuto tlaku, byla Jugoslávie.

1949 vzniklo RVHP – plány na zdroje, výrobu tak, aby vyhovovaly Rusku. Začal se budovat jiný průmysl než v daných místech byl, orientace na těžký průmysl.

Satelitní státy SSSR sloužili jako zdroje surovin – Uhlí, Uran...

Násilná kolektivizace ve většině zemích Sovětského svazu – často neúspěšná a neefektivní. Vznik JZD.

Jakýkoliv odbor byl marný – následovala perzekuce, uvěznění, politické procesy (vykonstruované). Represe proti nepřátelům, když byla většina zlikvidována následovaly represe proti vnitřním nepřátelům – částí politiky zastrašování.

Stalinova diktatura (kult osobnosti) – neomezený vládce -> naprostá devastace všech oblastí.

Vše co nebylo v souladu s SSSR, byl buržoazní výdobytek.

Po smrti Stalina 5. března 1953 (záchvat mrtvice) -> na jeho pohřeb letěl i Gotwald, pár dní po návratu zemřel (měl slabé srdce, měl nařídáno nelétat, ale nedbal toho).

Západní země

Postupně se odhalovali mechanismy Stalinovy diktatury, po poválečném příklonu k levicovým stranám nastává přeliv ke konzervativním stranám.

Marshallův plán byl úspěšný.

Velká Británie

V 1951 se konaly ve VB volby – vítězí konzervativci v čele s Churchillem, vládne do roku 1955.

Ve volbách 1955 zase zvítězili konzervativci, předsedou vlády se stává A. Eden – snažil se o ekonomickou výrobu.

Konzervativci zůstali u moci dlouho. V roce 1979 se stává předsedkyní vlády Margaret Tetcherová (železná lady, za zásluhy o Británii byla královnou přijata do sněmovny lordů).

V roce 1990 ji vystřídal J. Mayor

V roce 1997 ji vystřídali Labouristé v čele Tony Blairem. Po jeho rezignaci nastoupil Gordon Brown.

Itálie, Francie, Rakousko, Německo

Silné pozice získávají sociální nebo křesťanské strany – jejich program byl podobný jako u konzervativců ve VB.

Avšak je zde důraz na pluralitu stran, velký vliv odborů, vyjednávání mezi politickými stranami (nehledě na politickou orientaci).

Ve Francii i Německu se dostávají do čela politikové, kteří se chtějí usmířit.

Robert Schumann (Francie) a K. Adenauer (Německo) se zasadili o kulturní výměny, ekonomické programy – došlo k přemostění největších problémů.

ESUO a EHS

1951 – se koná schůzka v Paříži, je zde předložen Schumannův plán -> podepsán vznik montální unie -> dalo za vznik ESUO (evropské sdružení uhlí a oceli) – členy se stávají Francouzi, Němci, Italové, Benelux.

1957 – Římské smlouvy vzniká EHS.

Tyto organizace se stávají předchůdcem EU.

USA

Po válce se stali hlavním tvůrcem Marshallova plánu, vyváželi suroviny, výrobky...

Roku 1952 se prezidentem stává generál D. D. Eisenhower – jeho plán Američané uvítali, chtěl totiž co nejdříve dojednat mír v Korei (úspěšné). Ostře vystupoval proti korupci, vyzdvihoval nebezpečí komunismu.

Strach z komunismu postupně přerostl ve vyšetřování „Neamerické činnosti“ (stoupenci komunismu, demokracie (kritizovali současný stav)) – v čele stál J. Mc Carthy. Postupně bylo prošetřeno asi 1 milion Američanů.

Hledali se špióni, často byli odsouzeni k trestu smrti i bez prokázání vinny. Poprava manželů Rosenbergových vyvolala rozruch, ale až později se ukázalo, že obvinění bylo pravdivé.

1954 – Prezident Eisenhower komisi se souhlasem kongresu zrušil, poté co Mc Carthy (v té době už šílenec) obvinil z protiamerické činnosti část armády a samotného prezidenta.

Roste význam vědy a techniky v průmyslu. Největší politický vliv měli Neoliberalisté – August von Hayek (Nobelova cena za ekonomii), M. Friedman (teoretik neoliberalismu).

Československo od roku 1945

Vzniká vláda ještě za války po jednáních v Moskvě. Vláda je jmenována na schůzce v Košicích 5. dubna 1945. Předsedou vlády se stává Zdeněk Fierlinger. Vláda se vrací 16. května 1945. Všechny politické organizace byly sdruženy v Národní Frontě.

Politické strany:

- V českých zemích
 - Komunistická strana – měla 1 milionu členů, získávala stoupence od jiných politických stran (tajní členové KSČ v jiných stranách).
 - Strana sociálně demokratická
 - Národně sociální strana – Milada Horáková
 - Lidová strana
- Na Slovensku
 - Obnovena byla Komunistická strana Slovenska
 - Nově vytvořená Demokratická strana
 - Strana práce – KSS iniciovala pro oslabení Demokratické strany
 - Strana slobody – KSS iniciovala pro oslabení Demokratické strany

Dekrety prezidenta republiky

Po návratu Edvard Beneš vydal dekrety prezidenta republiky.

Dekrety – v době, kdy neplatí jiné zákony nebo ústavy.

Dekret o potrestání nacistických zločinců a kolaborantů

Založeny mimořádné lidové a národní soudy – stanuli před ním Tiso i Tuka – oba dva byli popraveni.

Odsun Němců

O odsunu bylo rozhodnuto na Postupimské konferenci –> vydán dekret 3. srpna o zbavení Němců a Maďarů československého státního občanství – ale jen těch, kteří přijali občanství Německé.

Dekret o konfiskaci majetku Němců, Maďarů a kolaborantů –> avšak objevují se projevy poválečného nacionalismu Čechů (po 6. letech útlu), uplatňoval (společností) se princip kolektivní viny.

Proběhl divoký odsun ihned po skončení války – dotklo se to 660000 osob.

Organizovaný odsun probíhal od ledna 1946 – 1. 11. 1946 – tento odsun se dotkl 2 milionu osob, zahynulo asi 6000 osob, přičemž další 5000 sebevražd.

Pochod z Brna do Pohořelic – úmrtí velkého množství lidí (dáno nemocemi, zeslabení).

V ČSR zůstalo asi 300000 Němců, museli ale prokázat, že byli antifašisty a že se podíleli na odboji.

Znárodnění

Beneš byl komunisty dotlačen 24. října 1945 k dekretu o znárodnění:

- Všechny doly na paliva, rudné doly, hutní a energetické závody.
- Ostatní nad 500 zaměstnanců.
- Banky, pojišťovny

Problémy s řízením Slovenska

Na Slovensku vládla SNR, tak vláda ČSR a nově vznikly Sbor pověřenců.

1. pražská dohoda, 2. pražská dohoda a 3. pražská dohoda – postupné přijetí zásad vlády z Prahy.

Ztráty ČSR

ČSR bylo sice vítězné, ale ztratilo území. Pokarpatská rus byla dána Rusku a doufalo se že díky tomu se postaví na stranu ČSR ve sporu s Polskem, to se však nestalo.

1. poválečné volby

Snaha Ruské armády ovlivnit výsledky voleb přesunem Ruské armády přes naše území.

Výsledky:

- KSČ 38%
- Národně sociální strana 23%
- Lidová strana 20,23%
- Soci. Dem. Strana 15,59%

Na Slovensku zvítězila demokratická strana s 61,43%

19. června 1946 byl v prezidentských volbách zvolen Edvard Beneš.

Pověřením sestavení vlády byl 2. července 1945 pověřen Klement Gottwald.

Sbor pověřenců na Slovensku měl jako předsedu Gustava Husáka.

8. července byl vyhlášen vládní program – budovatelský:

- Ústava do 2 let
- Dvouletý hospodářský plán
- Industrializace Slovenska.

Snahy KSČ

V dubnu 1947 se konal rolnický sjezd v Hradci Králové, pod vlivem komunistů zde vznikl program:

- Návrh vyvlastnit půdu nad 50 ha
- Jednotná rolnická daň, bez ohledu na majetek.
- Národní pojištění pro rolníky v případě pohrom.
- Úvěry rolníků

ČSR a Marschallův plán

Konzultace ministra zahraničí Jana Masaryka se sovětskou vládou ohledně Marschallova plánu. Delegace odjela tedy do Paříže.

Zároveň 9. července 1947 odjela další delegace Gottwalda, Masaryka a Drtiny do Moskvy -> Stalinův nátlak na zrušení -> 10. července 1947 zrušení vyjednávání.

Příprava na komunistický převrat

Klimatické podmínky na přelomu 1946/47 (krutá zima, velké záplavy) -> KSČ navrhuje milionářská dávka (každý kdo měl majetek nad milion měl platit zvláštní daň).

SSSR této situace využil a poslal do ČSR stovky tun obilí (ačkoliv v SSSR neměli co jíst).

Na Slovensku zinscenovali spiknutí v Demokratické straně, aby tuto stranu zdiskreditovali. Provokace, manipulace s veřejností...

V říjnu 1947 Husák podal demisi ve Sboru pověřenců. Nový sbor pověřenců byl postaven z KSS.

Tímto vyřešili problém Slovenské Demokratické strany a Slovenska obecně.

Změny v politických stran

Příprava na převrat na Slovensku postřehli ostatní politické strany -> sílí vliv pravicových křídel.

V listopadu 1947 se koná sjezd sociálně demokratické strany – Bohumil Laušman – později emigroval do Rakouska, později byl unesen zpátky, uvězněn, později zabit.

Komunistický převrat

Komunisté vyvolali vládní krizi:

- 13. února 1948 první schůze vlády, byla svolána kvůli tomu, že komunistický ministr vnitra provedl personální změny v SNB (obsadil důležité posty komunisty). Jenže Nosek onemocněl -> odloženo.
- 17. února 1948 – další schůze vlády – Nosek zase chyběl.
- 20. února 1948 – mimořádná schůze vlády.

Ministři národních socialistů, lidovců, sociální demokraté – pohrozili odchodem – počítali že demisi podá nadpoloviční většina ministrů. Avšak podalo demisi 13 z 26 a tak se nemuseli konat volby, stačilo vládu jen doplnit. Demisi nepodal Jan Masaryk, Ludvík Svoboda.

Únor 1948

Vznikají lidové milice – komunisté tak získali nové příznivce.

21. února 1948 svolal Gottwald shromáždění na Staroměstské náměstí KSČ – vyžádal Beneše aby přijal demisi.

22. února se koná sjezd závodních rad – A. Zápotocký – odboráři odhlasovali, aby demisi přijal.

24. února – generální stávka – téměř většina lidí, manipulace lidí, když to nefungovalo, tak se zastrašovalo.

25. února 1948 – Beneš (už těžce nemocný) pod tlakem ustoupil a přijal demisi -> manifestace na Václavském náměstí.

Protesty

Několik tisíc vysokoškoláků (národní socialisté) – pochod na Hrad.

Okamžitě se začalo zatýkat. Byly obsazeny sekretariáty, tiskárny, redakce novin.

10. března 1948 - smrt Jana Masaryka – neobjasněná smrt – vražda nebo sebevražda (možná proto, že nepodal demisi).

Kultura v poválečném období

Bylo zestátněno školství. Byla obnovena univerzita v Olomouci.

Založena AMU v Praze a JAMU v Brně.

Založení lékařské fakulty v Hradci Králové a Plzni.

Zmizela německá kultura.

Od roku 1946 probíhá festival Pražské jaro – v den výročí osvobození – V. Talich

Průnik jazzu a swingu ze západu, z východu budovatelská píseň.

Stavba funkcionalistických budov.

Film byl též zestátněn. V roce 1947 byla založena filmová fakulta AMU. Filmy Siréna, Uloupená hranice, Varúj, Jiří Trnka.

Československo

Vznik totalitního režimu

Komunisté dbali na zdání legitimacy – 11. března 1938 schválilo národní shromáždění novou vládu -> postupná likvidace politických stran:

- Demokratická strana
- Národní socialisté byli přeměněni na Socialistickou stranu
- Sociální demokraté byli sloučeni s KSČ -> spousta členů vystoupila

9. května 1948 byla schválena Ústava – přijata jednomyslně, omezovala občanská práva. Uzákoonila „budování socialismu“. Beneš odmítl tuto Ústavu podepsat a raději 2. června 1948 abdikoval. 3. září 1948 zemřel v Sezimově Ústí.

Parlamentní volby a jejich důsledky

Konaly se 30. května 1948 – jediná kandidátka Národní fronty – nezúčastnilo se asi 20-30% voličů. Jednotná kandidátka dostala 90%.

14. června se prezidentem stává Klement Gottwald. Předsedou vlády se stává A. Zápotocký. Komunisté obsadili všechny důležité posty.

Sovětizace

Poučnorové čistky – začali probíhat jak od lidí, kteří byli na západě, tak i uvnitř komunistické strany.

Spousta lidí odchází do exilu – například Stránský (student Jarošky).

Výchova komunistické inteligence – děti z intelektuálních rodin byli nežádoucí, často se nedostali na vysokou školu / gymnázium.

Militarizace a záminka imperialistického západu snažící se nás zničit.

Vznik StB – tajné policie.

Koncentrační tábory – pro politické vězně, často zavírání bez soudního řízení, nebo bylo soudní řízení vykonstruované.

Politické procesy

S Rudolfem Beranem a Janem Syrovým za sblížení s fašismem přes válkou.

Vykonstruované procesy proti církvím, Sokolu a Junáku. Často konstrukce StB.

K trestu smrti bylo odsouzeno 232 lidí, vykonáno 178.

Justiční vraždy:

- Generál Heliodor Píka - 1949
- Milada Horáková - 1950

Hledání vnitřního nepřítele – 11 trestů smrti pro Rudolfa Slánského a Vladimíra Clementise...

Projevy odporu

Živelné demonstrace, nebyly organizovány, častou souviseli i s ekonomickou situací.

Jedním z projevů odporu byl i všesokolský slet v červnu 1948.

Demokratiční politikové odešli ze strachu před stíháním do zahraničí – P. Zenkl, H. Ripka, F. Peroutka, J. Stránský, B. Laušman aj.

1949 – Rada svobodného Československa – rozhlasové relace

1950 – začala vysílat Svobodná Evropa – USA a v SRN – poslouchat tyto stanice bylo zakázáno, v některých oblastech byly rušeny.

Vznikly i odbojové skupiny, leč marně.

Zásahy proti církvím

Zásah kvůli možné opoře u občanů.

Řeckokatolická církev byla přinucena přestoupit na pravoslaví.

Katolická činnost byla násilně omezována.

Arcibiskup Josef Beran byl internován, později emigroval do Vatikánu.

1950 byly zrušeny mužské i ženské kláštery – 2000 mnichů bylo internováno.

1950/1951 – 3 procesy (ale s více lidmi) – StB v jednom případě vykonstruovala mechanismus pohybu kříže v kostele a pak obvinili kněze za klamání lidí.

Hospodářství

Znárodnění bylo dokončeno 1948. 1949-1953 likvidace živnostníků.

Rozvoj strojírenství, především těžkého.

1949 – RVHP.

Kolektivizace zemědělství – vyvlastnění půdy nad 50 ha.

V únoru 1949 byl schválen zákon o JZD -> 2. vlna v roce 1952 velký odpor lidí. Stále fungoval přidělový systém

1953 – problém se zemědělstvím se projevil nedostatkem potravin.

Krize režimu

5. března 1953 – zemřel Stalin.

14. března 1953 Gottwald

Prezidentem se stal A. Zápotocký (1953-1957).

1. tajemník KSČ – A. Novotný.

Měnová reforma – 30. května 1953 – zdůvodněno snahou zrušit přidělový systém. Ten byl sice zrušen, ale zboží se stejně nedostávalo. Avšak pravým důvodem bylo odřezání úspor všech lidí.

Na to reagují obyvatelé – stávky, asi 100 podniků v Plzni.

2. polovina 50. let

Zlepšení sociální situace, náhrada Sokola a spol spartakiády -> 1. spartakiáda roku 1955

1956 (po 20. sjezdu KSSS) – kritika Stalinova kultu osobnosti - „omezená“ veřejná diskuze – uvolnění režimu.

Do této diskuze se na 2. sjezdu československých spisovatelů zapojují i Hrubnín, Seifert...

V listopadu 1957 se stal prezidentem A. Novotný. Konec 50. let znamenal zvýšení životní úrovně.

1960

11. července 1960 byla přijata nová ústava (platila až do roku 1993).

Změna názvu na Československou socialistickou republiku. Vyhlášeno vedoucí postavení, zrušen Slovenský Sbor pověřenců.

Pokusy o reformy

Nová generace chce změny životního stylu (srovnávání se Západem). Nastává reformní ovzduší.

1960 – amnestie pro politické vězně.

Uvnitř KSČ sílí kritické hlasy.

Růst kultury, písniček, divadel.

Významnou osobností byl biskup K. Tomášek, který se později stal kardinálem.

Československo jaro

V červnu 1967 se konal sjezd spisovatelů a Ludvík Vaculík zpochybnil tvrzení KSČ, že socialismus byl vybudován. To vedlo Literárních novin.

Sílí křídlo reformních komunistů. Novotný hledal podporu u Brežněva, avšak ten odmítl zasáhnout.

V prosinci 1967 po návštěvě Brežněva se konal sjezd KSČ – zde byl Novotný kritizován, což vedlo jeho k odvolání z pozice 1. tajemníka KSČ. Na jeho místo nastoupil Alexandr Dubček.

Nastává uvolňování režimu, je zrušena cenzura...

Novotný abdikoval také na úřad prezidenta republiky -> zvolen byl generál Ludvík Svoboda. V dubnu 1968 se také změnila vláda, v čele vlády se ocitl Oldřich Černý.

Předsedou NS se stal Josef Smrkovský – patřil k reformním komunistům.

Byl vyhlášen akční program – hledal kompromisy mezi reformními a konzervativními komunisty – hovořilo se o vnitřní demokratizaci strany, možnost dalších stran. Hospodářství s prvky tržního hospodářství.

Díky celkovému optimismu se objevili nové politické strany, uvolnila se nálada. Vznikly organizace KAN (Klub angažovaných nestraníků) K231 (klub 231 – podle paragrafu o politických přečinech). Obnoveny organizace jako Sokol, Junák.

23. března 1968 se konala schůzka Východního bloku – SSSR začala nazývat děje v Československu kontrarevolucí.

V květnu odletěl Dubček do Moskvy.

Moskva v červnu 1968 naplánovala cvičení vojsk Varšavské smlouvy – probíhaly především na západním cvičení. Vojska ale po skončení nebyla stažena – připravovali se na vojenský zásah.

Ludvík Vaculík na jaře 1968 vydal manifest 2000 slov, společenské změny jsou pomalé, občané nemají čekat, až jim je někdo přikáže ze shora. Podepsalo ho na 128 tisíc občanů.

15. července 1968 se konala další schůzka Východního bloku ve Varšavě -> Varšavský dopis – obviňuje KSČ, že s kontrarevolucí nic nedělá.

Koná se další schůzka Dubčeka a Brežněva – Dubček stále odmítal, že by tady probíhala nějaká kontrarevoluce. Výsledkem byla Brežněvova doktrína – socialismus v československu musí bránit Varšavská smlouva -> to znamenalo intervenci.

Vasil Bilak, David Kolder, Antonín Kapek, Alois Jindra, Otakar Švestka – zvací dopis pro Varšavská vojska.

Vpád se uskutečnil v noci z 20. na 21. srpna 1968 – vpadlo sem 27 divizí 5 států. Postupně obsadili letiště a tam dopravovali materiál. (Rumunsko se neúčastnilo)

V Praze se sešel 14. sjezd KSČ - KSČ protestovala, ale nebylo to nic platné -> nastala okupace. Pomoc ze zahraničí nepřišla – obávala se většího konfliktu.

Třetí svět

1. fáze

Jižní Asie

Dálný východ

Arabský svět

2. fáze

Dekolonizace Afriky. 1956 dává Francie nezávislost Maroku a Tunisku. Velká Británie dává nezávislost Súdánu a 1957 Ghaně.

V Ghaně se začaly pořádat panafrické kongresy.

V roce 1960 (v roce Afriky) bylo získalo nezávislost 18 zemí (od VB, Francie, Belgie). Portugalsko své kolonie držel, avšak v 60. letech se objevuje partyzánská válka (Mosambik, Angola).

1974 nastává v Portugalsku demokratická revoluce -> nezávislost kolonií.

V Alžírsku byla situace sice proti nezávislosti, ale tlak odbojových hnutí sílil.

V květnu 1958 se konal protivládní puč – byla obsazena Korsika, příprava k obsazení Paříže. Předsedou vlády se stal Ch. De Gaulle.

1958 se konalo referendum o nové ústavě -> vedlo k 5. republice.

V dubnu 1961 se konal puč v Alžírsku – od té doby je nezávislé. 18. března 1962 Evianu – dávali nezávislost Alžíru – bylo potvrzeno referendem ve Francii – souhlasilo 91%.

JAR – byla součástí britského dominia do roku 1961, poté dostala nezávislost. Situace v zemi byl díky politice apartheidu (oddělení ras) velice problémová.

Počátkem 90. let nastupuje prezident Feroik de Klerk.

Nelson Mandela – vyhrává všerasové volby v květnu 1994.

3. fáze

Malé procento kolonií, většina z nich je začleněna dodnes kvůli ekonomické výhodnosti.

Hospodářské a sociální problémy -> politické problémy

Vliv různých režimů.

Diktatura – typická pro latinskou Ameriku

1973 v Chile prováděl reformy, Američané jim chtěli zabránit -> nastolují diktaturu generála Pinocheta (až do roku 1988).

Genocida – Kambodža, Uganda, Rwanda

Kmenové války

Masakry mezi hindy a muslimy

Malá stabilita režimů

Korupce

Hnutí nezúčastněných

Princip neúčasti v blocích (NATO, SSSR apod).

Čína

Politika Velký skok vpřed (1958 – 1961) – snaha zprůmyslnění, dopadlo tragicky.

V 60. letech se rozešla s Ruskem a došlo na konflikt.

Kulturní revoluce - 1965 - 1969 - radikální společenské změny, kult osobnosti Maa, vznikly Rudé gardy, uniformita....

Ohniska konfliktů

Izrael

Arabsko-izraelský konflikt

12. května 1948 – vznikl Izrael – David Ben Gurion

1. válka 1948 – 1949

V Egyptě byl 1952 nahrazen král za Násira.

V červenci 1956 prohlásil Egypt Suezský průplav za znárodněný -> Izrael vyhlásil válku.

2. arabsko-izraelská válka (sinajská) – Izrael obsadil Sinaj, bombardování. VS OSN nařídila po ultimátu Ruska zastavit válku.

3. válka – Šestidenní - v květnu 1967 Egypt zablokoval Akabský záliv – 5. června zahájil Izrael bombardování okolních států – ovládli pásmo Gazy, Sinajský poloostrov, Západní i břeh Jordánu, obsazení Golanských výšin.

4. válka – válka vyčerpávací – 1967 – 1970

5. válka jomkippurská – Egypťané překročili Suez, zaútočili ostatní státy (Sýrie...). Arabové vyvolali ropnou krizi, ale přesto Izrael vyhrál.

Diplomatická jednání

1977 – 1979 v Camp David – 1979 separátní mír v Egyptu -> 1981 atentát na A. Sadata co to podepsal.

Partyzánské organizace palestinců – Fatah a Hamas.

Indočína

Pokus Francie obnovit Kolonie, nakonec komunistický režim převálcovav.

Vietnamská válka – válka Vietnamu s USA v roce 1964 kvůli incidentu v Tonkinském zálivu. Prezident Lindon Johnson tam vyslal v roce 1968 500000 mužů – kobercové bombardování, použití napalmu.

Postupně začali bombardovat i severní Vietnam. V USA se objevují protestní akce. V roce 1973 jednáno o příměří. Poté došlo ke sjednocení Vietnamu pod vládou komunistů.

V Laosu a Kambodži došlo ke genocidě (až 3. miliony obětí) – vyhlazování měst, intelligence... Konec režimu Rudých Khmérů nastal v prosinci 1978 -> v lednu 1979 byla obnovena Kambodžská lidová republika.

Konflikt v Perském zálivu

V lednu-únoru 1979 proběhla islámská revoluce v Íránu – svržen šáh Rézá Páhloví.

Islámská republika – prakticky znamenala návrat do středověku

Operace pouštní bouře

2. srpna 1990 Saddám Husain obsadil Kuvajt – prohlásil ho za provincii Iráku -> USA vyhlásili 17. ledna 1991 válku – (v přímém přenosu CČN).

Afgánistán

1973 byla v Afgánistánu svržena monarchie. Nikomu se tam nepodařilo nastolit jakýkoliv režim.

Amerika

Problémy s Kubou a komunistickým režimem.

V roce 1961 bombardovali Američané Havanu, v dubnu 1961 bylo vylodění kubánských emigrantů.

USA je podporovali – sloužili jim jako základna raketové zbraně – karibská krize v říjnu až listopadu 1962.